

bistands- aktuelt

nr 9 november
2009

KAMBODSJA

FOTO: GØRIL TRONDSEN BOOTH

Tredje generasjon
søppelplukker

Side 16-18

www.bistandsaktuelt.no

Rino og Julie Solberg sier at støtten til fattige barn i Afrika er deres hjertejern. De siste årene har stiftelsen deres generert store overskudd på telefonsalg av postkort. I tillegg er ekteparet fra Moss involvert i en rekke kreative næringslivsprosjekter.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

«Uavkortet støtte» forsvant

■ Den norske stiftelsen Child Africa i Moss garanterer «som eneste veldedighetsorganisasjon i verden» at penger som gis til fadderbarn går uavkortet til barna.

■ Bistandsaktuelt adopterte ei jente fra Uganda via stiftelsen. Verken jenta eller faren

visste at hun var adoptert – to måneder etter at det skjedde. Noe hjelp eller penger hadde den fattige familien heller ikke sett noe til.

■ Tidligere Child Africa-ansatte i Uganda hevder at det slett ikke er uvanlig at barn får lite eller ingenting av det norske faddere gir.

Child Africas styreformann aviser anklagene og mener det er en glipp.

■ Les historien om et ektepar fra Moss og deres «idealistiske» prosjekter i Øst-Afrika.

Side 10-15 + leder

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

MILJØMØTET

Afrika refser
de rike
landenes
klimapolitikk

Side 6-7

ERITREA

Eritrea –
stygg rapport
om beinhard
undertrykking

Side 8-9

HAITI

God karakter
til norsk
fredsdialog
i Haiti

Side 22-23

LITTERATUR

Vi anbefaler
annerledes
bøker under
juletreet

Side 26-27

Kamp om Sudans olje kan velte freden

Av **Jamus Joseph, Land and Resource Rights Advisor, Norsk Folkehjelp Sør-Sudan**

SUDANS LUKKEDE oljeindustri og hemmelighet rundt konsesjons- og kontraktsprosessene mellom regjeringen i Khartoum og de internasjonale oljeselskapene, gjør Global Witness ferske rapport om Sudans oljeindustri svært relevant og viktig. Rapporten avslører at det er avvik mellom data fra oljeindustrien og oppgitte inntekter. Den inneholder opplysninger som regjeringen i Sør-Sudan og sivilsamfunnsorganisasjoner kan bygge på i sine krav om bedre styring av oljeindustrien. Rapporten kan også danne grunnlag for å holde regjeringen i Khartoum ansvarlig for de avvikene i rapporterte oljeinntekter.

Norge må fortsette å kreve åpenhet og upartisk fordeling av oljeressursene.

Fredsavtalen for Sudan, som ble undertegnet i 2005, vakler. Iverksettelsen preges av forsinkelser og mangler. Delmålene tar for seg viktige temaer som fordeling av oljeforbruken, omstridte grenser og mangelen på sikkerhet som følge av kontinuerlige væpnede konflikter. En forsvarlig iverksettelse av fredsavtalen vil sørge for et bedre politisk miljø og en større grad av styring. I et slikt miljø kan det norske programmet «Olje for Utvikling» (OfU) være viktig for å styrke den institusjonelle kapasiteten som trengs for å forbedre styresettet.

GJENNOM OFU-PROGRAMMET har Norge en unik dobbeltrolle som rådgiver og teknisk hjelper for begge partene i fredsavtalen. Rollen kan utnyttes til å fremme åpenhet og ansvarlighet i håndteringen av oljeinntektene, som ikke bare vil bygge opp tilliten mellom partene i avtalen, men også dempe spenningen mellom dem, og skape et bedre politisk klima for iverksettelse av fredsavtalen. Men dersom man er overdrevent forsiktig med hvordan man behandler regjeringen i nord i

Sudans visepresident **Ali Osman Taha** vises om på et oljeraffineri. Norge kan bruke sin rolle i Sudan til å fremme åpenhet og ansvarlighet i delingen av oljeinntektene mellom nord og sør, mener artikkelforfatteren. FOTO: MOHAMED NURELDIN ABDALLAH/SCANPIX

DEBATT

spørsmålet om fordeling av oljeinntektene mellom Khartoum og Juba, vil man kompromittere Norges sterke innflytelse og undergrave evnen til å nå Norges uttalte mål om å sikre at fredsavtalen settes ut i livet. Da kan man også havne i en situasjon som viser seg å fremme Khartoums interesser. Spesielt dersom Khartoums interesser er slik rapporten fra Global Witness antyder: Å underrapportere hvor mye olje som produseres/eksporteres, samt inntektene fra dette, og å holde data om oljen og inntektene skjult. Dette vil igjen svekke og true iverksettelsen av fredsavtalen. Som Global Witness foreslår, bør OfU-programmet også være tydeligere på sine mål slik at ressursene som settes inn kan dokumentere økt åpenhet, og ikke risikere å kun bli et alibi for dette.

NORSK FOLKEHJELPS rapport om Sudans oljeindustri, fra 2007, og konklusjonene fra oljekonferansen i

Bentiu i 2008, påviser mangel på åpenhet og ansvarlighet i hele verdikjeden. Det ble også påvist at det forekommer brudd på menneskerettighetene i oljefeltene og at det finnes alvorlige problemer med håndteringen og styringen av råvareindustriene.

Fram mot folkeavstemningen i 2011 vil Norsk Folkehjelp tilby praktisk assistanse og styrke den organisatoriske kapasiteten til lokalsamfunn og sivilsamfunnsaktører i Sudan som er engasjert i spørsmål omkring oljeutvinningen.

DET BLIR avgjørende at myndighetene i Sudan fram mot folkeavstemningen i 2011 lager utkast til politiske og juridiske rammeverk som kan bidra til større åpenhet og ansvarlighet i den nye statsmakten. Man vil da unngå å få et politisk og juridisk tomrom som raskt kan føre den nye nasjonen inn i den samme fellen som har rammet så mange andre

ressurssterke utviklingsland. Norsk Folkehjelp forventer at et slikt rammeverk vil støtte den nye regjeringens deltagelse i globale åpenhetsinitiativer som Extractive Industry Transparency Initiative (EITI), Publish What You Pay-koalisjonen (PWYP), Det internasjonale pengfondets veiledning for åpenhet for ressursinntekter (Guide on Resource Revenue Transparency) og International Budget Partnership (IBP).

NORSKE MYNDIGHETER kan og bør arbeide videre for å sikre iverksettelse av fredsavtalen. Og de må fortsette å kreve åpenhet, ansvarlighet, respekt for menneskerettighetene, en upartisk fordeling av ressursene og et godt styresett i oljeindustrien. Dette vil være en nøytral tilnærming som er forenlig med interessen for en solid og bærekraftig fred og utvikling. OfU-midlene er avgjørende for å fremme åpenhet og ansvarlighet i Sudans oljeindustri. Men uten et egnet politisk miljø er anstrengelsene for å fremme åpenhet og ansvarlighet sannsynligvis fåfengte. ■

Vi skylder Eritreas folk å sette fokus på deres lidelser

Av **Magnus Bjørnsen, daglig leder av Fellesrådet for Afrika**

Eritreas lidelse går stort sett upåaktet hen.

I OKTOBER LANSERTE Osloenteret for fred og menneskerettigheter rapporten «The lasting struggle for freedom in Eritrea». Den gir et meget dystert bilde av situasjonen i landet. To år på rad har «Reporters without borders» kåret Eritrea til det landet i verden med absolutt dårligst pressefrihet - verre enn Nord-Korea. Det finnes ingen uavhengige medier i det afrikanske landet.

Det er imidlertid ikke bare i forhold til sivile og politiske rettigheter at Eritreas befolkning lider. I følge Osloenterets rapport er den økonomiske aktiviteten i landet på et absolutt minimum, med stor sult og fattigdom som resultat. Statens jerngrep gjør det vanskelig å komme opp med troverdige tall. Men at det er en prekær humanitær situa-

sjon for store deler av Eritreas innbyggere, er det liten tvil om.

DEN UTBREDETE FATTIGDOMMEN og den beinharde verneplikten fremmes ofte som de to viktigste forklaringene på at eritreere er i ferd med å bli den største gruppen av afrikanske flyktninger som når Europa. Et anslag er at 2000 unge mennesker forlater landet hver måned - til tross for at enhver utreise er forbudt og grensevaktene har orde om å skyte de som forsøker flykte fra det fengselet landet som helhet har blitt.

I sin doktorgradsavhandling fra 2006 «Eritrea i våre hjerter» beskriver historiker Christine Smith-Simonsen hvordan Eritreas frigjøringskamp mobiliserte store deler av det norske sivilsamfunnet på 1970 og 80-tallet. Konflikten ble framstilt som Davids kamp mot Goliat - som «de snille» mot «de slem-

me». I følge Smith-Simonsen var det lite rom for nyanser.

DET ER LITEN tvil om at den eritreiske frigjøringskampen var en kamp mot en militær overlegen fiende, som i forskjellige perioder var støttet av begge datidens supermakter, Sovjet og USA. Men utviklingen etter 1991 har vist at geriljahæren som skulle bli regjeringen i det selvstendige Eritrea, EPLF, aldri har avvirket krigstankegangen til fordel for å bygge et demokratisk og fredelig samfunn. I følge Osloenterets rapport er den utbredte krigsmentaliteten i EPLFs ledelse den viktigste forklaringen på dagens tragedie.

Eritrea stiller den norske solidaritetsbevegelsen ovenfor vanskelige, men likefullt viktige spørsmål. I motsetning til situasjonen på 1970 og 80-tallet, er det ingen enkle svar. Det er ikke sikkert at det å trekke all

bistand ut av landet vil gjøre forholdene bedre for Eritreas innbyggere. Det er heller ikke sikkert at sanksjoner vil bedre forholdene, ettersom regimet ser ut til å være nesten upåvirket av internasjonale signaler.

DET ER ET enormt sprik mellom det store engasjementet Eritrea mobiliserte under frigjøringskrigen og den handlingslammelse og taushet vi møter landets forferdelige situasjon med i dag. For Eritreas lidelse går stort sett upåaktet hen, både for verden som helhet, og i det norske solidaritetsmiljøet. Som tidligere støttespillere for EPLF skylder vi den eritreiske befolkningen å sette disse spørsmålene på dagsorden. Selv om svarene kan bli vanskelige. ■

Innlegget er forkortet av redaksjonen, og kan leses i sin helhet på www.bistandsaktuelt.no

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Sør-Afrika – på begge sider av bordet

Elling Tjønneland fra Chr. Michelsens Institutt, skriver en kronikk om Sør-

Afrikas rolle som både mottaker og giver av bistand.

Klimaendring og fattige

Karl H. Solberg har mange års erfaring som aktiv i utviklingssamarbeidet.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

9/2009 – 12. ÅRG

Fritt frem for pengeinnsamlere

LEDER

Bistandsaktuelt skriver i dette nummeret om den norske stiftelsen Child Africa, blant annet med et kritisk blikk på stiftelsens innsamlingsmetoder. Tilsvarende har Aftenposten i flere artikler den siste tida satt fokus på det norske innsamlingsmarkedet, blant annet stiftelsen Rainbow Care Foundation.

Hvem som helst kan samle inn penger til «et godt formål» i Norge og ingen har totaloversikt over hvor mye som samles inn. De fleste seriøse organisasjonene er tilknyttet Innsamlingskontrollen eller er registrert i det ferske Innsamlingsregisteret. Formålet med sistnevnte, som foreløpig har 34 registrerte organisasjoner, er å bidra til økt bevissthet blant nordmenn om hvem og hva de gir penger til.

Organisasjonene som er med forplikter seg til å følge bestemte regnskapsregler, regnskapene deres ligger åpent tilgjengelige på internett og de blir eksternt kontrollert av en revisor. Et viktig krav er også at minimum 65 prosent av innsamlede midler skal gå til formålet.

En svakhet ved det norske systemet er at det dreier seg om en helt frivillig kontrollordning, det er bare de seriøse organisasjonene som er tilknyttet Innsamlingskontrollen eller lar seg registrere i Innsamlingsregisteret. De aktørene som spekulerer i folks giverglede, de som ikke ønsker at noen skal sjekke hva som skjer med pengene de samler inn – de registrerer seg selvfølgelig ikke. Og det er heller ingen som presser dem til det.

Et frivillig register er vel og bra, på sikt vil det forhåpentligvis bidra til økt bevissthet blant norske givere – på linje med de såkalte 90-kontoene i Sverige. I vårt naboland er det kun organisasjoner og stiftelser som er godkjent av den svenske innsamlingskontrollen som får lov til å opprette bankkontoer med 90 som de første sifrene.

Over halvparten av svenskene kjenner til at 90-kontoene fungerer som er slags godkjentstempel og det er ikke lett å samle inn penger for organisasjoner som ikke har en slik konto. I Norge er det imidlertid svært få som er kjent med Innsamlingskontrollen og Innsamlingsregisteret. Derfor er det viktig at både myndigheter og organisasjoner prioriterer arbeidet med å opplyse og bevisstgjøre norske givere.

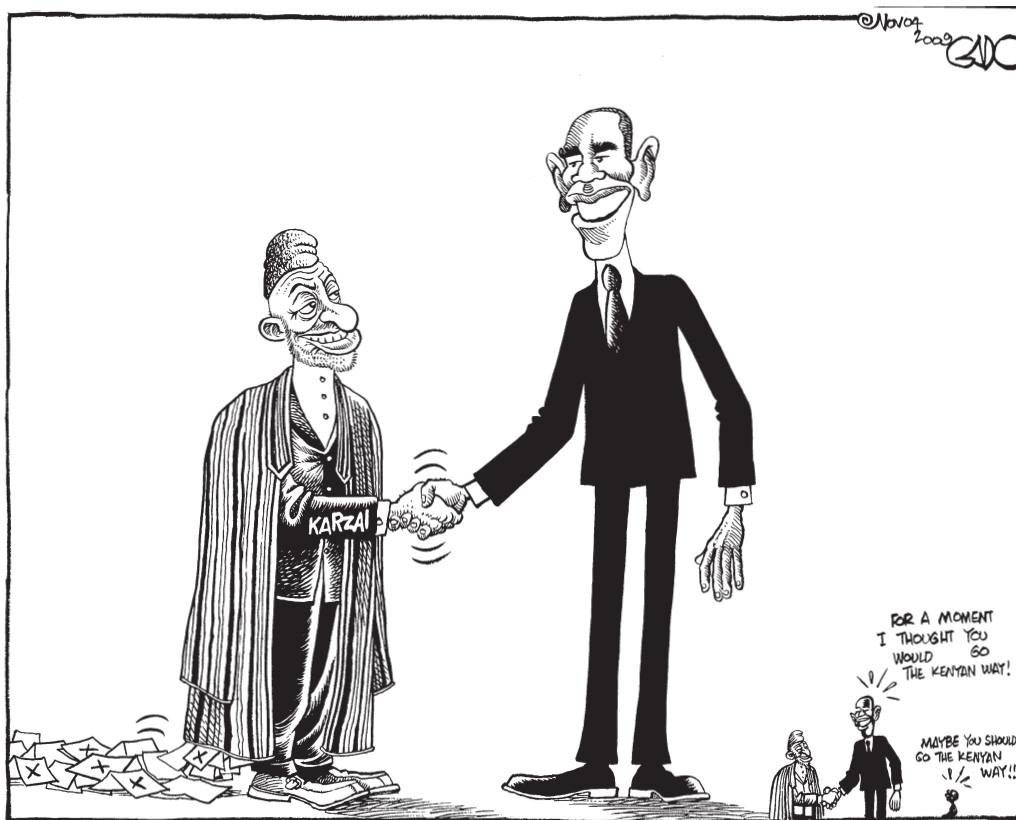
TAB

MÅNEDENS SITAT

«De brukte disse koranskolene som sine aktivitetssentre. I noen tilfeller også som treningssentre.»

Oberst Akhtar Abbas i den pakistanske hæren uttaler seg om norskstøttede koranskoler til TV2.

Nå kan du få **NYHETSBREV** fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på
en ukentlig nyhetstjeneste
fra Bistandsaktuelt.

Du mottar den –
sammen med ukens karikaturtegning –
rett inn på din pc!

Gå inn på
bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev
og skriv inn din e-postadresse.

Enklere kan det ikke bli.

Terror hindrer hjelpearbeid

Området i Afghanistan som Flyktningshjelpen kan jobbe i er halvert siden 2007

Pansrede kjøretøy, høye murer, vakter og totalforbud mot å gå i Kabuls gater er blitt en del av hverdagen for Flyktningshjelpens ansatte i Afghanistan. Sikkerhets-situasjonen gjør det stadig vanskeligere for hjelpeorganisasjonene å jobbe i landet.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

AFGHANISTAN

- Ja, vi merker hvordan den vanskelige sikkerhetssituasjonen rammer stadig nye områder, sier stedlig representant for Flyktningshjelpen i Afghanistan, Charlotte Esther Olsen (bildet).

Tidligere var det først og fremst den sørlige delen av Afghanistan hvor adgangen for bistandsaktører var vanskelig. Nå er også regioner i den sørøstlige delen av landet rammet, samt distrikter i Herat og Kunduz-provinsen. Framfor å komme ut på landsbygda, hvor behovene antas å være størst, sentres i stedet hjelpearbeidet i og rundt de større byene.

- Å få tilgang til områder er vår største utfordring, sier Olsen, og forteller at Flyktningshjelpen nå jobber med hvordan de skal opprettholde tilgang til de områdene hvor de faktisk opererer, samt se hvilke muligheter som finnes i de distriktene der de av sikkerhetshensyn ikke kan jobbe.

Ikke trygt å kjøre bil. For Flyktningshjelpen gjelder de samme sikkerhetsreglene enten man er lokalt eller internasjonalt ansatt.

- Ja, vi jobber kun i områder hvor også den internasjonale delen av staben kan jobbe. Slik skiller vi oss ut fra en del andre organisasjoner, sier Olsen.

Men for å komme seg fra Kabul til for eksempel Jalalabad, må Flyktningshjelpen i dag bruke fly. Å kjøre landeveien, slik de gjorde for bare få år tilbake, er ikke lenger trygt.

- Av sikkerhetshensyn bruker vi nå fly når vi beveger oss utenfor Kabul, sier Olsen.

Også i den afghanske hovedstaden tar Flyktningshjelpen forholdsregler. Organisasjonen har sett seg nødt til å anskaffe to pansrede kjø-

En FN-ansatt blitt båret i sikkerhet av afghansk politi etter angrepet på en bolig for FN-ansatte i Kabul tidligere i høst. De hyppige voldshandlingene gjør det stadig vanskeligere og mer kostbart for hjelpeorganisasjonene å jobbe i Afghanistan.

FOTO: SHAH MARAI/SCANPIX

retøy som brukes i Kabul.

- Vi søker nå om penger for å kunne oppgradere sikkerheten på kjøretøyene, både for bruk i Kabul og ved en eventuell evakuering av våre ansatte hvor fly ikke er mulig, sier Olsen.

77 **Sikkerhetssituasjonen har gjort det langt mer kostbart å være her.**

Charlotte Esther Olsen, stedlig representant for Flyktningshjelpen i Afghanistan.

Kostbare sikkerhetstiltak. På grunn av den stadig dårligere sikkerheten har Flyktningshjelpen måttet ansette flere afghanske sikkerhetsmedarbeidere ved sine feltkontorer. Organisasjonen har også en internasjonal sikkerhetssjef på hovedkontoret i Kabul.

Fly framfor bil, sikkerhetstiltak ved kontorer og ansattes boliger, forsterkede sikkerhetsutstyr i kjøretøyer, høye gjerder rundt kontorer og ansattes private boliger, alltid kolonnekjøring når Flyktningshjelpen skal bevege seg fra lokalkontor og så langt ut i felt som det er mulig å komme - alt fører til at prislappen på hjelpearbeidet øker.

- Sikkerhetssituasjonen har gjort det langt mer kostbart å være her, konkluderer Olsen.

Olsen, som jobbet i Afghanistan også i 2002, forteller om en stadig mer militarisert hovedstad.

- Offentlige kontorer og FN-kontorer ser nå nærmest ut som militære fort. Vi har kontorer et godt stykke utenfor sentrum, og forsøker av sikkerhetshensyn å holde oss mest mulig unna de mest profilerte områdene i Kabul hvor regjeringskontorer, FN og ambassader holder hus, sier Olsen.

Store utskiftninger. Hun forteller at det er psykisk tøft å jobbe i landet.

- Arbeidsbyrden er stor. Sikkerhetssituasjonen gjør at en stadig må være på vakt. Folk blir slitne. Vi har derfor en politikk på at internasio-

nalt ansatte ikke skal jobbe her lenger enn to år. Vanligvis er arbeidsperioden enda kortere - mellom 15 og 18 måneder, sier Flyktningshjelpens representant.

Den utrygge og uoversiktelige situasjonen gjør det dessuten vanskelig å rekruttere ansatte. En stilling som opprinnelig var blitt besatt, står nå fortsatt ledig. Angrepet mot FN-ansatte førte til at vedkommende som hadde takket ja trakk seg fra stillingen.

Å gjøre en forskjell. Tross de mange utfordringene mener Olsen at Flyktningshjelpen med sin tilstedeværelse kan bidra positivt. Organisasjonen

jobber blant annet med å gi gratis juridisk hjelp til flyktninger som vender tilbake fra eksil i for eksempel Iran og Pakistan i forhold til eiendomsrett, de bygger hus, gir lese- og skriveopplæring, bygger skoler og gir nødhjelp når områder rammes av for eksempel ekstrem kulde eller flom.

- I Afghanistan finnes det noen samarbeidspartnere på myndighetssiden som fungerer, det er internasjonalt samarbeid og Afghanistan er ikke ett av de mange kriserammede områdene som ikke får internasjonal oppmerksomhet. Jeg føler at vi fortsatt kan utgjøre en forskjell, sier Olsen. ■

- Fortsatt mulig med samarbeid

■ JAN SPEED

- Jeg kjente to av de unge kvinnene som ble drept. De var frivillige som bare ønsket å hjelpe andre. De ble brutalt myrdet, sier Jordan Ryan.

Han er leder for FNs Bureau for Crisis Prevention and Recovery som arbeider med konfliktløsning og dialog med lokale grupper rundt om i Afghanistan. Ryan forteller at angrepet på boligen for FN-ansatte ble drept, var et sjokk for mange av de FN-ansatt i landet.

I etterkant av angrepet har FN omplassert en del av sine ansatte i Afghanistan. Til tross for den uhyre krevende sikkerhetssituasjonen tror Ryan fortsatt det er mulig for FN å gjøre nytte for seg i Afghanistan.

- Situasjonen er vanskelig. I visse områder er samarbeidet med lokale aktører fortsatt mulig. Jeg håper si-

tuasjonen kan snus slik at vi kan fortsette arbeidet med å bistå myndighetene i landet. Akkurat nå vet jeg ikke hvor mange oppdrag vi klarer å få til i felt, sier han.

På et mer generelt grunnlag tror Ryan at det er økende forståelse i det internasjonale samfunn om at militære operasjoner, slik man ser i Irak og Afghanistan, ikke er tilstrekkelig.

- De må kobles sammen med fredsbygging og utvikling. Det er umulig for sårbare stater å komme seg på beina over natten. Det er noen som sier at gjenoppbyggingen vil ta like lang tid som en krig har vart. Vi trenger menneskelige ressurser, finansiering og tid. Det internasjonale samfunnet må innse at dette er langtidsarbeid. Vi må gripe mulighetene til å bygge fred slik at samfunn på vei ut av konflikt ikke sklir tilbake, sier Ryan. ■

Brekkestang for bistand til bønder

Landbruksministeren vil bruke ti prosent av norsk bistand til utvikling av jordbruket

ROMA (b-a): Norges støtte til landbruksutvikling i Sør utgjør tre-fire prosent av det totale bistandsbudsjettet. Nå presser landbruks- og matminister Lars Peder Brekk på for å øke andelen til ti prosent. – Den **skal** opp, fastslår Brekk.

■ I ROMA:

LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Landbruks- og matministeren mener økningen til landbruksutvikling på neste års budsjett langt fra er nok.

– Vi kom et lite stykke på vei, men det er ikke bra nok. Jeg har en helt klar ambisjon: At landbruksstøtten skal opp til ti prosent. Det kommer jeg ikke til å gi meg på, sier Brekk.

Bedre budsjettstruktur. I regjeringens forslag for neste års budsjett øker den klimarettede landbruksbistanden i det sørlige Afrika med 20 millioner kroner. Samtidig kuttes den bilaterale støtten til de samme landene med 2,2 prosent. Den store budsjettøkningen kommer imidlertid under UN REDD – FNs program for å redusere utslipp fra avskoging og skogforringelse. Her har regjeringen foreslått å øke fra drøyt 1,4 milliarder kroner i 2009 til 2,1 milliarder kroner i 2010. Hvor stor andel av dette som går til landbruksutvikling, er det imidlertid ikke mulig å lese ut av forslaget til statsbudsjett.

– Nei, det er et problem. Vi må bli mye flinkere til å konkretisere og synliggjøre hva vi gjør. Slik det er nå kan det vise seg at vi faktisk bruker

Lars Peder Brekk, landbruks- og matminister.

Det store flertall av verdens bønder er kvinner. Bildet er fra Nepal.

FOTO: GMB AKASH

mer på landbruksutvikling enn det som kommer fram i budsjettet, slik at vi framstår som dårligere utad enn det som er tilfellet. Dette må endres, mener Brekk.

Oppvåkning. På FAOs toppmøte om matsikkerhet i Roma har Brekk, sammen med daværende statssekretær i Utenriksdepartementet Håkon Gulbrandsen, representert norske myndigheter. Tilbakemeldingene fra møtedeltakere – ikke minst fra land i Sør – gjør ikke Brekk mindre overbevist om nødvendigheten av å satse på landbruk.

– Det vil bli en oppvåkning om viktigheten av at også Norge satser på landbruksbistand. Dette er noe som utviklingsland etterspør, mener Brekk.

Selv har han helt klare målsetninger for sin politikk:

– Vi skal øke egen landbruksproduksjon, slik at vi i størst mulig grad kan bli selvberget, og vi skal bidra med kunnskap i forhold til plante-

tilpasning i et stadig varmere klima.

Forsvarer norsk subsidiepolitikk. Brekk ser ingen motsetning mellom å ha beskyttelsestiltak for eget landbruk i form av subsidier og fattige lands adgang til verdensmarkedet, ettersom det gis toll- og kvotefritak for til sammen 64 av verdens fattigste land. Han etterlyser en mer reell debatt om norske landbrukssubsidier i bistandsmiljøet.

– Jeg mener at det ofte skapes unødvendige konflikter i politiske diskusjoner om Norges forhold til WTO og bistand. Den norske landbrukspolitikken er etter min mening tilpasset for å skulle beskytte norsk landbruk, ikke for å ødelegge for internasjonalt landbruk, mener Brekk.

Han mener at norske subsidier ikke er handelsvridende, med unntak av eksportsubsidien på Jarlsbergost til USA.

– Den subsidieordningen har jeg sagt at vi kan fjerne. Ellers mener

jeg at subsidier for å bevare for eksempel det norske kulturlandskapet ikke har noen effekt på det internasjonale handelssystemet, sier Brekk, som samtidig understreker at andre land kan tolke WTO-regelverket annerledes slik at subsidiesystemet blir handelsvridende.

Fra 30. november til 2. desember arrangerer WTO den sjuende ministerkonferansen i Geneve. Tema for møtet er WTO, det multilaterale systemet og dagens globale økonomiske system. Her vil utenriksminister Jonas Gahr Støre og Brekk representere Norge. Brekk mener at Norge, med sin deltakelse i WTO, kan bidra til å endre WTO i en retning som også kan komme utviklingsland til gode.

– Det er de store, rike selskapene som er den store utfordringen. Her kan vi og fattige land i Sør ha sammenfallende interesser. Norge ønsker å være en positiv pådriver i WTO, sier Brekk. ■

– Selvberging er veien å gå, mener FNs spesialrapportør for retten til mat

ROMA (b-a): – Finans- og matvarekrisen har vist hvor sårbart det er å satse på et eksportrettet landbruk alene, sier Olivier de Schutter. FNs spesialrapportør for retten til mat ser begynnelsen på en selvbergingsbølge.

■ I ROMA:

LIV RØHNEBÆK BJERGENE

De Schutter mener det er svært positivt at verdens ledere nå er enige om viktigheten av å satse på landbruksutvikling og støtte til småbønder i utviklingsland. Han mener imidlertid at dagens internasjonale landbruk i for stor grad er rettet mot eksport, noe som kan ha negative konsekvenser for verdens mange fattige småbønder.

– I mange land ønsker myndighetene å sørge for billig mat til den urbane delen av befolkningen. En slik politikk går ofte på bekostning av lokale bønders markedsadgang.

Den stadig mer globaliserte matproduksjonen har ført til et skille: De som har markedsadgang, og de uten. Veien ut av dette uføret er å støtte opp under bønder i eget land, ved for eksempel å subsidiere innsatsvarer som gjødsel, mener De Schutter.

Han mener WTOs regelverk nå bør gjenoppstå på nytt, for å se om det er regler som bidrar negativt i forhold til den målsetningen som verdens ledere nå er blitt enige om: Å øke matproduksjonen og bedre matsikkerheten.

– Denne øvelsen er så langt ikke blitt gjort, og den bør foretas av noen andre enn WTO selv, sier De Schutter.

Han mener at WTO-regelverket blant annet er for vagt og åpner for ulike tolkninger.

Krever kjøreregler. FNs spesialrapportør mener en av utfordringene med en stadig mer globalisert matproduksjon er at primærnæringer er svært utsatt for svingninger, for-

årsaket av for eksempel værforhold. Dessuten er det ikke de enkelte landenes myndigheter som kontrollerer den globale matvarehandelen, men store, kommersielle selskaper.

– Sluttklæringen på FAOs toppmøte om matsikkerhet nevner ikke med et ord hvordan en kan regulere det av private, kommersielle selskaper kontrollerer matvarekjeden fra produsent til forbruker. Hvordan skal en for eksempel sørge for at de 450 millioner bønder som produserer for disse selskapene, sikres grunnleggende rettigheter som for eksempel en lønn de kan leve av, spør De Schutter.

Selvbergingsbølgen. De Schutter mener matvarekrisen har vært et sjokk for mange utviklingsland, og at flere og flere land nå satser på selvberging for å kunne brødfø egen befolkning.

– Jeg ser begynnelsen på en bevegelse hvor små, vestlige land og land i Sør kan ha sammenfallende interesser: Nemlig å beskytte egen land-

bruksproduksjon for å kunne brødfø egen befolkning, for deretter å kunne handle regionalt.

Han får støtte fra både fra Malawis president og landbruksminister Bingu wa Mutharika og Zambias landbruksminister Brian Chituwu.

– Vi vil klare oss selv, og eksportere eventuelt overskudd regionalt, sier Mutharika.

– Vi vil produsere for eget forbruk og mener at vi kan doble matproduksjonen ved å satse på Conservation Farming, støttet av blant annet Norge, sier Chituwu, om landbruksmetoden hvor plantehull i bakken bidrar til å holde på fuktighet og næring og slik gir økte avlinger.

– For tre år siden var det 10 000 zambiske bønder som benyttet metoden. I dag er det 200 000, sier Chituwu, og lover videre opptrapping. Pilotfasen er i ferd med å bli fullskallasatsing.

– Bønder er i utgangspunktet konservative, men denne metoden ser de at virker, sier Chituwu. ■

Landbruksstøtten skal opp til ti prosent. Det kommer jeg ikke til å gi meg på.

Lars Peder Brekk, landbruks- og matminister.

Vi vil klare oss selv, og eksportere eventuelt overskudd regionalt.

Bingu wa Mutharika, Malawis president og landbruksminister.

Afrika frykter rike klimasinker

Utsettelse i klimaforhandlingene kan koste utviklingslandene dyrt

Afrikanske land føler allerede klimaendringene på kroppen. De fortviler over at rike land går vekk fra tidligere løfter, og håper fortsatt på en juridisk bindende avtale i København.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

- Afrika bærer byrden. Jo lenger vi venter før vi kommer til enighet, jo flere katastrofer vil det bli. Dette er en ekstremt farlig situasjon, som blir verre dag for dag, sier direktør for miljødivisjonen i Den afrikanske union, Mohamed Timamy, til Bistandsaktuelt.

Afrikanske føler allerede klimaendringene på kroppen, ifølge Timamy. Miljødirektøren peker på tørke i flere land, som i Kenya og deler av Etiopia. Han forteller om Malindi i Kenya, der stigende havnivå fører til erosjon av kystlinjen og tapt levebrød.

- Klimapåkjenningene gjør det vanskeligere for politikerne å styre. Misnøyen er økende. Og vi er redd for konflikter i områder med knappe vannressurser, sier miljøsjefen i kommisjonen i AU.

Unionen reagerer kraftig på at de utviklede landene sammen med Kina har signalisert å utsette en juridisk bindende klimaavtale til neste år. Utsettelseskameratene satser heller på en såkalt «god politisk avtale» i København, viser utsagnene fra ledende forhandlere.

Siste sjanse? Møtet i den danske hovedstaden var lenge omtalt som en siste mulighet for landene til å komme frem til en avtale som kan hindre en klimakatastrofe. «Seal the deal.» har generalsekretær Ban Ki-moon sagt gjentatte ganger. Nå argumenteres det for at uenighetene er så store at en eventuell avtale i København ville blitt så dårlig at det er bra man venter. Danskene som vertsnasjon for klimamøtet mener det eneste realistiske er en bindende politisk beslutning. Norge er også et av landene som sier det ikke er realistisk med noe annet. Blant annet bør USA få på plass sin klimalovgivning. I den britiske avisen Times snakkes det til og med om at vil drøye «be-

Barn i tørkeområder i Masaai Mara i Kenya deltar i aksjonen 350.org – et globalt initiativ for å løse klimakrisen. 350 viser til den maksimale mengden CO₂ (ppm)

yond 2010», altså etter toppmøtet i Mexico neste år.

- Egentlig burde vi hatt en avtale på plass allerede nå. Vi har presset på for å få til dette. Og da vi trodde vi begynte å nærme oss en enighet, endret de utviklede landene mening, sier Timamy.

Han viser til at Bali-planen la et klart løp som skulle avsluttes i København. Avtalen er nå brutt, mener utviklingslandene. De er provosert over at mange rike land ikke vil kutte nok i utslippene, samtidig som de krever at utviklingsland må kutte mer – og det for egen regning.

På Bali vedgikk partene at de rike landene skulle betale for slike tiltak, fordi de historisk sett har ansvaret for klimasituasjonen. At det også er blitt tatt til orde for å skrinlegge Kyotoavtalen og slå den sammen med klimakonvensjonen, skaper stor avstand mellom partene.

Krever rettferdighet. Nylig møttes ti afrikanske statsledere i hovedkvarteret til Den afrikanske union i Ad-

«...da vi trodde vi begynte å nærme oss en enighet, endret de utviklede landene mening.»

Mohamed Timamy, Den afrikanske union.

Økt havnivå vil kunne ramme mange land.

FOTO: GO GREENER OZ

dis Ababa for å diskutere strategien for København. Der presiserte den etiopiske statsministeren og afrikanske sjefforhandleren Meles Zenawi behovet for en solid og rettferdig avtale. Omtrent samtidig kom meldingen fra flere vestlige land og Kina om at rettferdigheten trolig var satt på vent.

- Ballen ligger nå hos de utviklede landene. Man kan håpe at stemningen endrer seg i København, og at det vil komme et eller annet godt ut av møtet.

De afrikanske landene har vært sterke tilhengere av Kyoto-protokollen, den eneste bindende avtalen der utviklede land forplikter seg til å

Klimaaktivister gir ikke opp – håper på bindende avtale

Direktør David Turnbull i Climate Action Network mener det likevel kan bli en bindende avtale i København, og tviholder på at han er optimist foran toppmøtet.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

- Det kan se deprimerende ut. Men det er viktige bevegelser fra flere utviklingsland den siste tiden, sier Turnbull til Bistandsaktuelt.

Turnbull peker på at Kina har sagt seg villig til å legge et konkret tall for egne utslippsreduksjoner på bordet. Landet skal også være villig til å la det internasjonale samfunnet overvåke effekten av ulike tiltak,

«Når man ser hvor vi tidligere har vært, er det grunn til å være optimistisk.»

David Turnbull, Climate Action Network

og går dermed bort fra standpunktet om at dette truer nasjonal suverenitet. Alliansen av små øystater var tidlig ute med å si at det ikke finnes lovmessige eller tekniske hindre for en juridisk bindende avtale i København, etter nyheten om en mulig utsettelse. Brasil har tidligere annonsert at de går med på frivillige kutt på 36 til 39 prosent under «business as usual» i 2020.

- Dette viser at viljen til å få til en avtale er til stede. Selv i USA har det vært en enorm endring det siste året i forhold til de foregående åtte årene. Når man ser hvor vi tidligere har vært, er det grunn til å være optimistisk.

Det er mulig. Turnbull presiserer at det vil være detaljer som må pusses

på etter København, men at en bindende avtale med hovedmomentene er mulig å signere nå i desember.

- Hvordan kan USA forplikte seg til reduksjoner så lenge klimalovgivningen ikke er blitt vedtatt av Senatet?

- Det er selvfølgelig veldig viktig at USA får på plass dette. Men presidenten kan likevel vise lederskap på dette området, sier direktøren i Climate Action Network.

- Men risikerer han ikke da det samme som Clinton, at han signerer og senatet setter en strek over alt sammen noen måneder senere?

- Det vil være en fare for dette. Samtidig er situasjonen en helt annen enn før Kyoto. En stor global folkebevegelse krever handling. Det amerikanske folket er klare, og det

vil være mulig for Senatet å vedta lovgivningen.

200 land. - Din optimisme gjenspeiles ikke akkurat i de store mediene?

- Nesten hver gang man skal vedta en lovgivning er det sjelden man forventer at den skal gå gjennom. Og en internasjonal klimaavtale er utfordrende å få på plass, med nærmere 200 land som må bli enig. På den annen side er det ekstremt preserende å gjøre noe. Land over hele verden opplever allerede konsekvensene av klimaendringene.

Han viser til at det fortsatt er et par uker til København, og at mye skjer og kan skje.

- Det er en lang vei å gå, men vi ser bevegelser hver dag. ■

i atmosfæren forskerne mener er forsvarlig.

FOTO: 350.ORG

kutte utslipp, og hjelpe fattige land med å skape en klimavennlig utvikling. FNs klimakonvensjon nøyer seg med å oppfordre land til å kutte i klimautslippene.

EU betyr at de ikke prøver å lure seg unna forpliktelser, de ser bare et behov for å rydde opp, ved å bringe klimakonvensjonen og Kyoto inn i én tekst. Faktum er at de utviklede landene ikke har klart å holde sine forpliktelser i første periode av Kyoto-avtalen. Så tilliten er allerede tynnslikt.

Kutt fremfor tilpasning. De afrikanske landene krever også penger til tilpasning, men først og fremst er de opptatt av at de vestlige landene

– Er det arrogant av de utviklede landene og Kina å gå tilbake på det man allerede er enige om, som flere punkter fra Bali-avtalen?

– Jeg vil ikke bruke ordet arrogant. Slik er det i alle forhandlinger. Man tar skritt fremover og bakover. Noen parter vil mene at man ikke går fort nok frem, andre prøver å senke farten. Hvis det blir en forsinkelse, vil de afrikanske landene lide enda mer. Det internasjonale samfunnet kan ikke akseptere dette, mener Timamy.

– Land som Sør-Afrika og andre store utviklingsland har hatt sterk økonomisk vekst de siste årene. Er det ikke rimelig at de også tar sin del av kuttene, slik blant annet USA krever?

– Hovedprinsippene fra Bali er veldig klare. Detaljene om hvilke land i Afrika som skal gjøre hva, må vi ta etter hvert. Konsekvensene av klimaendringene vil ikke fordele seg likt. Det er noen land som kan takle endringene i stor grad – de vil ikke trenge samme støtte. ■

Det står på viljen.

KLIMAREGIMET

■ Utgangspunktet for klimaforhandlingene er FNs klimakonvensjon (UNFCCC), som ble undertegnet i 1992 i Rio de Janeiro. Konvensjonen omhandler både behovet for å redusere klimagassutslipp og behovet for tilpasning til uunngåelige klimaendringer. Alle land har forpliktet seg til å arbeide for reduksjon av klimagassutslipp gjennom tilslutningen. Konvensjonen omhandler også teknologioverføring fra industriland til utviklingsland, både for å skape en klimavennlig fremtid og tilpasse seg til endringene.

■ Kyotoprotokollen som trådte i kraft i 2005 er en folkerettslig forpliktende videreføring av konvensjonen. USA har ikke sluttet seg til denne. 37 industriland har fått konkrete utslippsmål, etter som de har et historisk ansvar for klimagassutslippene. Målsettingen er at de industrialiserte landene skal redusere sine utslipp av klimagasser med minst 5 prosent i forhold til nivået i 1990 i perioden 2008-2012. Landene skal først og fremst gjøre dette med kutt hjemme, men protokollen åpner også for kjøp og salg av klimakvoter. Et eksempel er den grønne utviklingsmekanismen, den gjør at industrialiserte land kan få utslippskvoter gjennom å investere i klimaprojekter som reduserer utslipp i utviklingsland. Partene forhandler nå om utslippsmålene for perioden etter 2012.

■ På Bali for to år siden ble partene enige om å øke innsatsen for å bekjempe klimaendringer ved å komme til en endelig avtale i København 2009. Man skal komme til enighet om hvordan man skal nå de ambisiøse målene i konvensjonen. Hvordan utviklingslandene skal tilpasse seg til klimaendringene, hvordan utslippene skal reduseres i industriland og veksten i utslipp skal begrenses i utviklingsland, hvordan klimavennlig teknologi skal overføres til utviklingsland, og ikke minst hvordan regningen skal fordeles.

Kilde: Miljøverndepartementet og UNFCCC

Politisk værvarsel for København

Utslippskutt rike land

Utviklingslandene er rasende på de utviklede landene. De krever at de rike landene kutter utslippene med 40 prosent innen 2020. Løftene fra de utviklede landene utgjør samlet mellom elleve og 17 prosent. Den første perioden av Kyoto-avtalen går ut i 2012. Partene skulle bli enig om hva de nye forpliktelsene skal bli – noe man er langt unna akkurat nå. Flere rike land har i stedet tatt til orde for å avslutte Kyoto-avtalen, for å få alt inn i en avtaletekst sammen med konvensjonen – noe som utviklingslandene frykter vil føre til at de utviklede landene dropper viktige forpliktelser fra Kyoto.

Regningen

Flere utviklede land forsøker å gå vekk fra planen vedtatt på Bali i 2007 om at de rike landene skal betale for klimakutt og klimatilpasning i fattige land. EU har sagt at de er villig til å betale mellom 22 og 50 milliarder euro per år i 2020, men resten av regningen på 100 milliarder euro må tas av utviklingslandene selv, av inntekter fra kvotemarkedet og andre kilder.

USA sier at «avanserte» utviklingsland i det minste må betale selv. Så langt har man ikke vært i nærheten av å definere hva som er «avansert». Forslaget har skapt stor frustrasjon blant utviklingslands forhandlere. Flere spår at Kina likevel kan gå med på å betale mye av utgiftene til kutt og tilpasning selv, så lenge de blir lovet markedsadgang for sine varer og tilgang til den mest moderne teknologien.

Det går også i riktig retning i forhold til såkalte «early money» til klimatilpasning i utviklingsland – penger som skal kunne stilles til disposisjon allerede neste år, og fram til en ny avtale ratifiseres og treer i kraft.

Utslippskutt fattige land

Flere rike land har tatt til orde for at også de store utviklingslandene som Kina må forplikte seg til tallfestede kutt. De ønsker å redusere veksten i utslippene i utviklingsland med 15 til 30 prosent i forhold til «business as usual».

EU tar til orde for at alle land, bortsett fra de minst utviklede landene, skal lage lavutslippsplaner med åpent tilgjengelig overvåking av effektene. Dette er ikke i mandatet fra Bali-avtalen, og skjer samtidig som de utviklede landene ikke vil kutte så mye som forskerne i FNs klimapanel anbefaler. Kina har sagt at de vil kutte «merkbart», men har ikke villet komme med noe tall på hva det innebærer – noe som har fått amerikanerne til å tenne.

Teknologioverføring

Her var det fremgang i Barcelona. Partene fikk klargjort sine ståsteder, i motsetning til mange andre områder i forhandlingene. Man har kommet frem til flere viktige punkter i tekstene, og det kan fattes avgjørelser i København. Blant annet skal partene bestemme om det skal settes opp et eget fond til teknologioverføring under klimakonvensjonen. Partene skal også ta stilling til om det skal opprettes en egen enhet for teknologioverføring, også dette innenfor konvensjonen. Et vanskelig spørsmål vil bli hvordan man skal behandle patentrettigheter.

Utslipp fra skog

Det er god fremgang når det gjelder bevaring av skog i et nytt klimaregime. Norge har kommet med et eget forslag her. Det er likevel svært uklart hvordan en avtale for reduserte utslipp fra avskoging og forringelse av skog kommer til å se ut.

Regnskogfondet er en av de som har jobbet for å få inn hensyn når det gjelder skogfolks rettigheter og biologisk mangfold. Men hva som kommer med i den svært korte teksten det er realistisk å få vedtatt i København er et åpent spørsmål, ifølge organisasjonen. Store skogland frykter konsekvensene av å gi skogfolk vetorett i REDD-spørsmålet.

Kilder: Third World Network, EU, Alliansen av små øystater, Miljøverndepartementet, Forum for Utvikling og Miljø, The Star Malaysia, UNFCCC, Climate Action Network.

Brutale overgrep i Afrikas yngste stat

Ny rapport: Eritrea benytter en rekke ulike torturmetoder

«En nasjon holdes som gis-sel.» Slik oppsummeres menneskerettighetssituasjonen i Eritrea i en fersk rapport. Det lille landet på Afrikas Horn er nesten hermetisk lukket – både for journalister og hjelpeorganisasjoner.

■ HEGE OPSETH

ERITREA Ingen vet nøyaktig hvor mange som sitter i gjemte celler under jorda, kokes levende i containere, som tortureres eller som er plassert i konsentrasjonsleire med forhold så brutale «at det gjør det å overleve nesten umulig». Men eritreere i eksil og flyktninger mener det dreier seg mellom 10 000 og 30 000 mennesker.

Minoriteter mest utsatt. Den ferske rapporten «The lasting struggle for freedom in Eritrea, Human Rights and political development, 1991-2009» utgitt av Osloenteret for fred og menneskerettigheter, gir et bilde av menneskerettighetssituasjonen i et land som er så godt som isolert fra omverdenen. Tortur og henrettelser uten lov og dom er utbredt. Ingen er trygge, ingen blir spart i president Isaias Afewerki og EPLFs desperate kamp for å holde Eritrea under total kontroll.

– De overveldende brudd på menneskerettighetene som den nye rapporten dokumenterer, må være en vekker for det internasjonale samfunnet. Det har hittil ikke vært nok oppmerksomhet fra omverdenen om Eritreas tragiske situasjon, sier leder av Osloenteret, Kjell Magne Bondevik.

Fengselsforholdene er svært brutale. Og selv om alle er i faresonen, er det klart at etniske minoriteter, dissidenter og medlemmer av enkelte trosretninger er mer utsatt.

Containere. – Det er ingen grenser for hvem som kan anholdes, sier redaktør av den ferske rapporten, Kjetil Tronvoll.

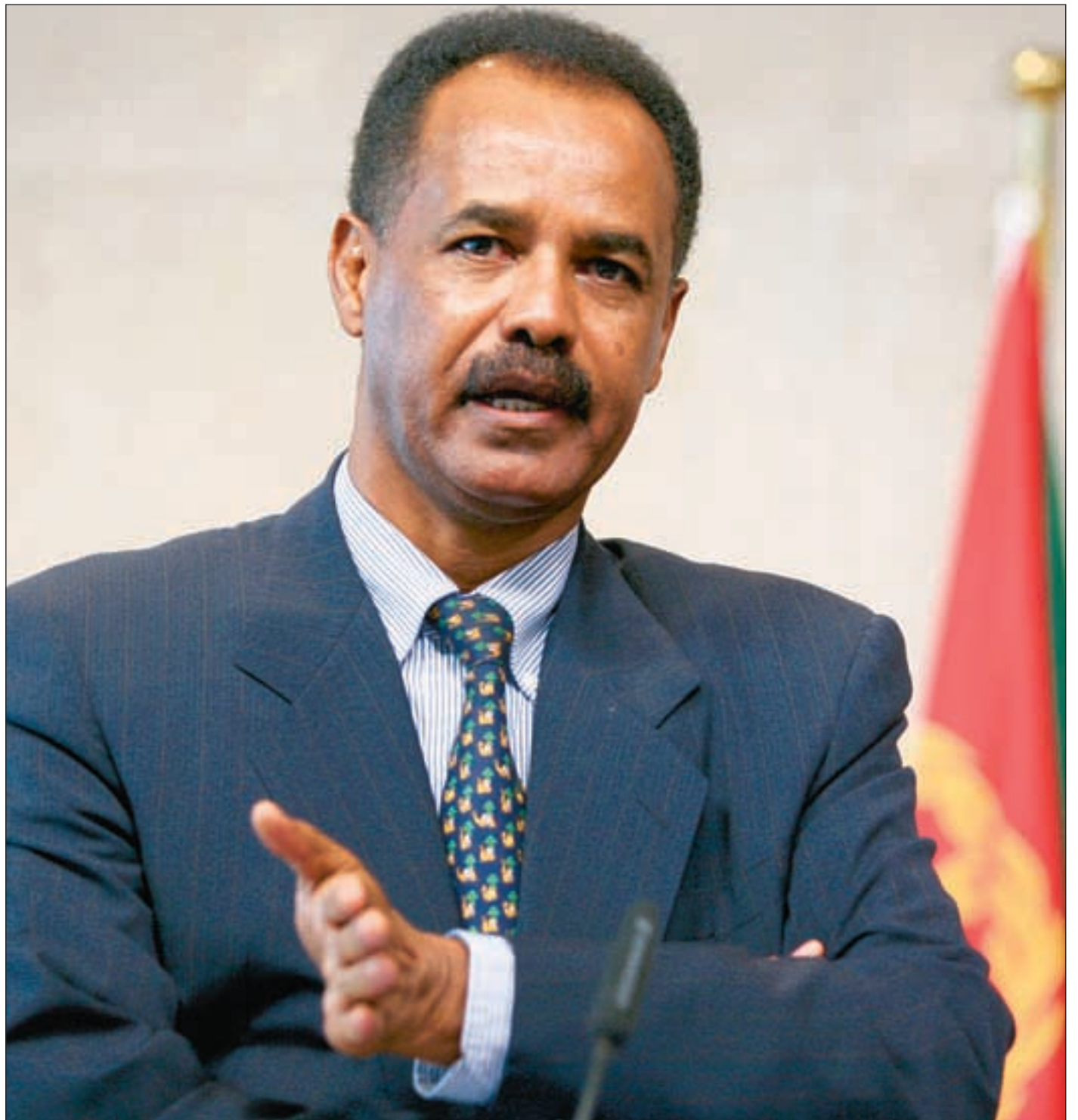
Det er tre kategorier fengsler i landet: Rene konsentrasjonsleire, spesielle politiske fengsler og sivile fengsler. Det er også dokumentert at mennesker fengsles i shippingcontainere. Det beskrives som å få en dødsdom, det å bli kastet levende i en container. Temperaturen stiger fort og dissidenter, menneskerettighetsforkjempere, mennesker som tilhører uregistrerte religiøse grupper og andre blir regelrett kokt i hjel.

– Mange begår selvmord for å slippe unna fengslene, sier Tronvoll.

Det er kun ett lovlig parti i Eritrea og det er ennå ikke avholdt valg etter frigjøringen i 1993. Uavhengig presse har vært forbudt siden 2001.

Rømmer landet. Myndighetene i Eritrea, under ledelse av Isaias Afewerki, har gjort arbeidsforholdene for internasjonale aktører uholdbare. Per i dag er det bare fem internasjonale hjelpeorganisasjoner i landet.

– De fem får ikke tilstrekkelig spillerom til å følge opp sine prosjekter. Ofte får de ikke reise ut av hovedstaden Asmara. I realiteten er de relativt kneblet, sier professor ved Norsk senter for menneskeret-

Eritreas president **Isaias Afewerki** under en pressekonferanse i 2007.

AFP PHOTO / GERARD CERLES

77 **Mange begår selvmord for å slippe unna fengslene.**

Kjetil Tronvoll, professor.

Rapporten er laget i samarbeid med Misjon i Øst, Strømme-stiftelsen og Osloenteret for fred.

tigheter, Kjetil Tronvoll.

I «Flyktningregnskapet 2009» beskriver Flyktninghjelpen situasjonen for humanitære aktører: «Myndighetene har gjort arbeidsforholdene så uholdbare at de aller fleste FN-organisasjoner og frivillige organisasjoner har valgt å forlate landet eller redusere aktiviteten til et mini-

mum. Dette er en alvorlig humanitær trussel i et land hvor store deler av befolkningen er avhengig av matvarehjelp».

– Vestlige lands politiske interesser på Afrikas Horn har i stor grad vært knyttet til sikkerhetspolitiske spørsmål og anti-terror. Mektige vestlige stater har valgt å alliere seg

med Etiopia i kampen mot terror. Dette har forrykket en skjør maktbalanse på Hornet og ført til radikalisering og polarisering mellom aktører, sier Bondevik.

Han mener resultatet er at enda flere mennesker i Eritrea lider.

Skinnende stjerne. Etter frigjøring-

Norsk bistand til Eritrea opprettholdes

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Selv om Utenriksdepartementet vurderer menneskerettighetssituasjonen som svært alvorlig, vil ikke bistanden til Eritrea bli trappet ned.

Norge er den største bilaterale givener i Eritrea. Bistanden utgjorde likevel ikke mer enn om lag 50 millioner kroner i 2008, inkludert den humanitære innsatsen. Det ligger an til omtrent samme nivå også inneværende år, opplyser fungerende avdelingsdirektør i Afrika II-seksjonen, Kjell Harald Dalen.

– Norsk innsats i Eritrea er rettet mot de fattigste og mest sårbare i be-

folkningen, som kvinner og barn, og mennesker i særlig tørkeutsatte områder, sier Dalen, som forsikrer at Norge løpende tar opp forhold knyttet til menneskerettighetssituasjonen med myndighetene.

– Dette er ledd i vår engasjementspolitikk, sier avdelingsdirektøren.

Han mener at det er positivt at eritreiske myndigheter engasjerer seg i dialogen med FNs menneskerettighetsråd.

– Hvordan eritreiske myndigheter vil følge opp gjennomgangen, er det naturlig nok vanskelig for oss å

uttale oss om. Men fra norsk side vil vi gjøre vårt for at rapporten skal inneholde anbefalinger som vil gi resultater dersom de tas alvorlig av eritreiske myndigheter. Viktig her er konkrete tiltak for å styrke Eritreas samarbeid med FNs eget menneskerettighetssystem. Eritrea har selv påtatt seg forpliktelser gjennom å ratifisere viktige FN-konvensjoner og vi vil arbeide for at gjennomgangen kan bidra til at Eritrea i større grad tar disse forpliktelsene alvorlig, avslutter Dalen. ■

en fra føderasjonen med Etiopia i 1993, stod eritreerne knallhardt på sin egen rett og vilje til selv å bygge landet. Den tidligere italienske kolonistaten ble kalt «Afrikas skinnende stjerne». Mange øynet håp for utvikling og demokrati. Besøkende i landet berettet begeistret om et høyreist og stolt folk – som til tross store lidelser så framover og som var villige til å ofre mye for å bygge landet.

Det var begynnelsen av 90-tallet. I dag blir Eritrea beskrevet som et skammens kapittel. Enhver opposisjon mot regimet, slås ned på med jernhånd. Og metodene er brutale.

– Hele befolkningen holdes praktisk talt som gissel. Man kan ikke reise fra landet uten tillatelse – og får man lov til å reise, holdes familien igjen for å sikre retur, sier professor Kjetil Tronvoll.

«Menneskerettigheter er ikke noe du har – det er noe du gjør deg fortjent til ved oppofrelse for landet.» Dette er sagt av både presidenten og justisministeren i Eritrea.

Opp i FN. 30. november skal menneskerettighetssituasjonen i Eritrea gjennomgås rutinemessig i FNs Menneskerettighetsråd. Det blir fire år til neste gang det er Eritreas tur for høring. Derfor blir det av kjennere sett på som en unik mulighet til å konfrontere Eritrea med forholdene. Det vil også gi et verkøy å bruke til å konfrontere regjeringen i Asmara de neste fire årene.

– Dette er en ny høringsmekanisme som potensielt kan bidra sterkt. Mange internasjonale aktører og hele FN-systemet hører på, sier Nils Jacob Harbitz, Human Rights House Foundation. ■

VELKJENTE TORTURMETODER

Dette er noen av de vanligste torturmetodene i dagens Eritrea:

■ **Helikopteret:** Offeret bindes med tau med hender og føtter bak ryggen, liggende med ansiktet ned mot bakken, oftest med bar overkropp. Denne formen for straff brukes over flere dager – lengste som er kjent er 55 dager. Offeret ligger utendørs – enten i kulde eller stekende hete.

■ **Jesus Christ:** Offeret stripptes naken til hoftene og plasseres på en stakk, hendene bindes bak ryggen og festes i en gren på et tre. Stokken tas bort og offeret blir hengende i en korfestsels-lignende stilling. Metoden ble først rapportert fra fengslet Adi Abeto i 2003 og blir betegnet som en svært brutal form for tortur.

■ **Ferri:** Håndleddene bindes bak ryggen med håndjern. Offeret legges med ansiktet ned i bakken og blir slått med stokker eller elektroniske ledninger.

■ **Andre metoder:** Det er også vanlig med elektroshokk og seksuell tortur, for eksempel voldtekt eller ved at eksempelvis en flaske med vann bindes rundt testiklene til menn.

Kilde: «The lasting struggle for freedom in Eritrea, Human Rights and political development, 1991-2009». Utgitt av Osloenteret for fred og menneskerettigheter

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim fikk god kontakt med lokalbefolkningen under sitt besøk i Amazonas nylig.

FOTO: VAL FEMANDES/FEM

Kø av skogpenge-søkere

Amazonas-fondet vil skynde seg før København-møtet

BRASILIA (b-a): Før København-forhandlingene skal fem-seks regnskogprosjekter i Amazonas trolig ha fått grønt lys for norsk støtte.

■ I BRASIL:
RUNA TIERNO

BRASIL

Mange har vært kritiske til at det har tatt så lang tid å få Amazonas-fondet operativt, og da miljø- og utviklingsminister Erik Solheim besøkte Brasil i midten av november, var det fortsatt ingen som hadde sett noen praktiske resultater av de norske midlene.

Norge overførte sitt første bidrag på 123 millioner norske kroner allerede i mars, men de står fortsatt urørt på en konto i utviklingsbanken BNDES, som administrerer fondet.

Kapasitet. Men da direktør Sergio Weguelin i miljøavdelingen i BNDES gjorde opp status for Solheim på et møte i Brasília 12. november, forsikret han at nå er det like før – Forhåpentligvis har vi godkjent fem-seks prosjekter for klimaforhandlingene i København, slik at vi kan legge frem en foreløpig evaluering der. Fondets suksess avhenger av at vi får satt opp et nettverk av gode prosjekter, sier Weguelin.

Utviklingsbanken har brukt mye tid på å diskutere med søkerne hvordan prosjektene deres best kan gjennomføres. – Mange søkere har ikke rutiner og prosedyrer for å styre store pengesummer, men det går heller på søkerens kapasitet til å administrere prosjektene enn for eksempel frykten for korrupsjon, sier miljødirektøren.

Sytti søkere. Til sammen har det kommet inn 70 søknader til Amazonas-fondet, men 25 av disse ble avvist umiddelbart fordi de ikke tilfredstilte kravene. Resten er til vurdering.

60 prosent av forslagene kommer fra delstaten Pará, 19 prosent fra Mato Grosso og 14 prosent fra Amazonas. Til sammen inngår ni

delstater i den brasilianske Amazonas-regionen.

Selv om BNDES foreløpig ikke ønsker å offentliggjøre hvilke prosjekter det dreier seg om, er det tre prosjekter som utmerker seg og som trolig blir blant de første som mottar norske midler.

Det første er en frivillig organisasjon/institusjon som driver aktiviteter i delstatene Mato Grosso og Pará. Prosjektet har søkt om 16 millioner reais fra Amazonas-fondet, og skal kartlegge eiendomsrettslige forhold, drive overvåking og informasjonsvirksomhet. Målet med prosjektet er å bedre miljøforvaltningen i delstat og kommune og mobilisere jordeiere til å utvikle miljøprofiler.

Trebriketter. Den andre søknaden som trolig vil bli godkjent, kommer fra kommunen Tailândia i delstaten Pará. Kommunen har søkt om 2,6 millioner reais til å beplante avskogede områder, styrke kommunens miljøavdeling, og legge til rette for produksjonen av trebriketter fra avfallet fra tømmerdrift i kommunen.

Den tredje søknaden kommer fra en organisasjon i delstaten Amazonas, som har søkt om 18,8 millioner reais i støtte fra fondet. Disse skal ifølge søknaden brukes til å finansiere bærekraftige produksjonsteknikker og vil komme 10.000 familier til gode. Søkeren håper dette skal bidra til redusert avskoging og bedre levekår for familiene ved å tilby alternative inntektskilder.

Utstillingsvinduer. Miljøvernminister Carlos Minc har bekreftet at dette delstatsprogrammet fra Amazonas er blant de første prosjektene som slipper gjennom nåløyet.

Han har også avslørt at de offentlige organene INPE (Nasjonalt institutt for romforskning), Det nasjonale instituttet for forskning i Amazonas (INPA), Emilio Goeldi-museet i Pará og Chico Mendes-instituttet for bevaring av biologisk mangfold, vil være blant de første prosjektene som får støtte.

– Alle disse er veldig gode prosjekter, og de blir utstillingsvinduer

slik at vi kan få flere givere på banen, sa ministeren allerede i juli.

Alene som giverland. Norge er fortsatt det eneste landet som har lovet pengestøtte til Amazonas-fondet, men ifølge BNDES ligger det an til at Tyskland signerer en avtale med fondet innen utgangen av året.

– Vi er i dialog med flere potensielle giverland, men hvis vi sier hvilke land vi snakker med, så legger vi press på dem dersom det kommer ut, sier Weguelin.

Seniorrådgiver Inger G. Næss i regjeringens klima- og skogprosjekt ser ikke på det som noen grunn til bekymring at Norge er det eneste landet som har gått inn i fondet.

– Dette er en helt ny måte å tenke på, og mange har nok ønsket å se hvordan den norske modellen fungerer først, sier Næss.

Hun er tilfreds med arbeidet utviklingsbanken BNDES har lagt ned i utvelgelsen av prosjekter.

– Vi må være realistiske og innse at noe kommer til å mislykkes, men den sjansen må vi ta. Hele denne prosessen har tatt tid fordi det er nødvendig å sikre at vi har alle mekanismer på plass slik at pengene blir forvaltet på en skikkelig måte. Men det er en balanse mellom det å sikre gode rammevilkår og samtidig få ting til å skje fort, for vi er alle utålmodige, sier Næss.

Rekord. Da Erik Solheim møtte Minc i Brasília i november, kunne sistnevnte også avsløre at avskogingen i Brasil det siste året er den laveste på 21 år. Fra august 2008 til juli 2009 ble det avskoget 7008 km², mot 12911 km² året før. Det betyr at Brasil holder sin del av avtalen, som innebærer at Brasil må dokumentere redusert avskoging før de får penger fra Norge.

Under møtet med Weguelin fikk Solheim et diplom fra BNDES som viser at det første norske bidraget på 123 millioner kroner tilsvarer en reduksjon i utslipp på drøye fire millioner tonn CO₂. De pengene Norge ikke betalte ut i år, overføres til neste år. ■

Fadderpengene som forsvant på veien

Ektepar i Moss lover: «Pengene går uavkortet til barna»

KABALE/OSLO (b-a): Barn som ikke får det fadderne gir, velfylte bankkontoer og påstander om ren svindel. Det er noen av ingrediensene i historien om Child Africa, en norsk stiftelse drevet av et ektepar fra Moss.

■ TOR AKSEL BOLLE,
THORE HEM,
HENRY LUBEGA,
OG GUNNAR ZACHRISEN

FADDERBISTAND

- Har dere sendt penger til Mcline? Hun har i alle fall ikke fått noe, det er helt sikkert, sier Victor Kansiime. Han ser veldig overrasket ut, trekker fram en trebenk og ber oss om å sitte ned utenfor det lille leirhuset utenfor byen Kabale helt sør i Uganda.

Vi blir sittende en stund, mens vi spør og Kansiime forteller. Om de fem barna sine, om kona som døde av aids og som ligger begravet på tomte. Om jobben som sjåfør og om hiv-smitten han bærer på. Og om bekymringene for framtida, for hva som skal skje med ungene hvis han faller fra.

Mens vi sitter der og prater, kommer ungene tulsende. De har vært ute på jordene og jobbet, de er svette, barbeinte og skitne av jord.

Ei kortklipt jente med store uttrykksfulle øyne står litt sjenert bak faren. Det er Mcline, fadderbarnet Bistandsaktuelt har adoptert via Child Africa. Vi har sendt penger til henne via den norske stiftelsen, penger som skulle dekke skole, bøker, mat, skoleuniform og medisinsk hjelp for henne. Men verken hun eller faren har sett noe til pengene.

Fra Moss. Child Africa er en norsk stiftelse som også er registrert som en ikke-statlig organisasjon i Uganda og Kenya. Stiftelsen drives og kontrolleres av Rino og Julie Solberg fra Moss, stiftelsens grunnleggere. Rino Solberg er styreformann og Julie Solberg er administrerende direktør og eneste styremedlem. Hun er født i Uganda og har familie i landet. Flere av hennes familiemedlemmer, blant annet broren og svigerinnen, har vært og er involvert i driften av Child Africa i Uganda.

Ifølge organisasjonens egne nettsider har ekteparet Solberg hjulpet barn i Kabale siden 1991, de første årene under navnet Solbergs barnehjelp. Child Africa oppgir til Bistandsaktuelt at organisasjonen i dag støtter om lag 500 barn totalt. Omlag halvparten av barna sponses av faddere, mange av dem norske, som har plukket ut ett eller flere barn som de gir en månedlig sum.

Om lag 300 barn går på Child Africas skole i Kabale, mens et mindre antall går på en annen skole om lag 75 kilometer fra hovedstaden. En del barn går også på ulike skoler i Kabale-området. I tillegg oppgir organisasjonen at de støtter skolegangen til om lag 120 barn nordvest i Uganda. Child Africa vektlegger sitt arbeid for døve barn og sier at de har som mål at minst 20 prosent av barna som går på deres skole skal være døve.

I tillegg til sitt kontor i Kabale har Child Africa også et kontor i

11 år gamle **Mcline Kansiime** (i midten) og faren **Victor Kansiime** hadde ikke fått noe av pengene Bistandsaktuelt sendte familien via stiftelsen Child Africa. De

Kampala. Organisasjonen oppgir å ha om lag 50 ansatte.

Fritt valg. Det er i mars 2009 at en av Bistandsaktuelt's journalister registrerer seg som fadder for den 11 år gamle jenta Mcline Kansiime. Det skjer via Child Africas hjemmesider, som er svært forskjellige fra websidene til andre mer kjente fadderorganisasjoner i Norge.

For organisasjonen er disse sidene en viktig kanal for å nå potensielle faddere. Flere hundre barn fra to til 19 år er avbildet, og sidene har en søkefunksjon slik at mulige faddere selv kan velge alder og kjønn på barnet.

Man kan også lese litt om hvert enkelt barn. For eksempel at fem år gamle Henry er foreldreløs og bor sammen med sin bestemor som er syk og fattig.

«For 200 kroner måneden kan du gi et fattig barn i Afrika en utdannelse og et bedre liv», lyder teksten som ledsager bildene av barna.

Child Africas ledelse er ikke beskjedne. Stiftelsen garanterer «som eneste veldedighetsorganisasjon i verden» at 100 prosent av pengene fadderne gir skal gå uavkortet til

barna.

Vi plukker ut 11 år gamle Mcline. Hun har fem søsken, moren er død og faren har hiv, står det. Vi sender 600 kroner til Mcline, penger som ifølge Child Africa skal dekke mat, skolegang, medisinsk hjelp, bøker og skoleuniform for Mcline i tre måneder.

Kjente ikke Mcline. Så går det en stund uten at vi hører noe. Vi sender så en epost til Mcline, via Child Africas nettsider. Det burde gi garanterte resultater, tenker vi, siden stiftelsen hevder at den som «eneste veldedighetsorganisasjon i verden kan tilby en helt ny måte å kommunisere med fadderbarnet på». Men vi får ikke noe svar.

Bistandsaktuelt tar derfor kontakt med Child Africas kontor i Moss og spør om pengene er kommet frem til Mcline. Samme dag kommer en bekreftende e-post fra Rino Solberg. E-posten forteller at pengene er kommet inn på Child Africas konto, ikke noe mer.

Så hører vi ikke noe mer fra Child Africa. I mai er Bistandsaktuelt i Uganda, på et annet oppdrag. Men vi benytter sjansen til å besøke

77 Dette er typisk for Child Africa. Mange barn får ikke støtte som er i nærheten av det fadderne gir.

Milton Kwesiga, tidligere koordinatør i Child Africa.

Child Africas kontor i Kabale, et kontor som for øvrig ligger i et hus som Julie Solbergs familie eier.

Vi blir tatt hyggelig imot, men da vi forklarer at vi gjerne vil treffe Mcline blir de ansatte synlig stresset og det oppstår forvirring. Det er helt tydelig at ingen på kontoret vet hvem vårt fadderbarn Mcline er. Henry Lubega, en ugandisk journalist som Bistandsaktuelt har hyret inn, er en språkmechtig herre. Han får med seg at de ansatte snakker seg i mellom på det lokale språket: «...de må ikke få treffe jenta».

Etter litt fram og tilbake kommer rektoren på Child Africas skole, Topher Mughisa. Han forklarer at Mcline bor langt unna, og at det er vanskelig å komme seg dit. Men vi insisterer og sier at vi har egen bil med sjåfør. Rektoren tilbyr seg da å bli med for å vise vei.

Så kjører vi en times tid ut av byen, til landsbyen Rubanda. Der spør rektoren ganske halvhjertet noen barn om de kjenner Mcline. Det gjør de ikke. Han beklager til oss og sier at de skal sjekke saken nærmere. Vi drar deretter tilbake til byen og hotellet uten å ha fått vite noe mer om Mcline.

visste heller ikke at Mcline hadde fått en fadder.

FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Uvitende om fadder. På hotellet kommer vi i snakk med en lokal ugander som kjenner en som har jobbet for Child Africa.

Slik får vi kontakt med Milton Kwesiga. Det viser seg at Kwesiga har jobbet som koordinator for Child Africa. Han tilbyr seg å hjelpe oss med å finne jenta.

Neste morgen bruker Kwesiga, etter å ha spurt litt på det lokale markedet, bare noen minutter på å finne ut hvor Mcline bor. Det er slett ikke i Rubanda, men like utenfor Kabale sentrum. Et kvarter etterpå står vi utenfor et lite leirhus. Og det er slik vi treffer Mcline og faren hennes. Og det er slik vi får høre at familien ikke har mottatt en øre – på tross av stiftelsens forsikringer om at pengene var nådd fram og på tross av at det er gått to måneder siden pengene ble innbetalt.

Typisk. – Dette er typisk for hvordan Child Africa drives. Mange barn får ikke støtte som er i nærheten av det fadderne gir. Noen får en del, særlig de som går på skolen i Kabale. Men mange andre får langt mindre enn det fadderne gir. Noen, som Mcline, får ikke en gang vite at de har en fad-

På Child Africas hjemmeside tilbys en rekke fadderbarn med navn og bilde.

der, de får ingenting, sier Milton Kwesiga.

I et drøyt år jobbet han som koordinator for Child Africa, fram til våren 2008. Da sa han opp etter en konflikt med administrerende direktør Julie Solberg. I dag studerer han utviklingsstudier og underviser på en lokal skole.

Kwesiga var tydeligvis en betrodd medarbeider i organisasjonen. Child Africa benyttet nemlig Kwesigas private bankkonto til å overføre penger fra hovedstaden til den daglige driften av organisasjonen i byen Kabale. Til tross for at Child Africa hevder å ha jobbet i Kabale siden 1991, hadde ikke organisasjonen egen bankkonto i byen så sent som i 2008. En annen tidligere medarbeider gir en lignende historie:

– Det hendte svært ofte mens jeg jobbet i Child Africa at barna ikke fikk det de skulle. Mange barn fikk aldri vite at de hadde fått en sponsor, med andre tok det veldig lang tid. Det var i hovedsak Julie Solberg og noen betrodde ansatte som bestemte hvem som skulle få hjelp. Hele organisasjon er drevet etter henne og familiens hode, sier mannen, som ønsker å være anonym.

Ifølge den tidligere medarbeideren er det mulig for Child Africa å drive på denne måten fordi organisasjonen kontrollerer all informasjon mellom faddere og barn. Det er også bare Child Africas ledelse som har oversikt over hvor mye penger som kommer inn.

– Brevene ble alltid oppbevart hos Child Africa, og etter at de begynte å bruke epost ble det enda lettere å kontrollere hvem som fikk vite hva. Informasjonen til fadderne ble ofte tilpasset organisasjonens behov og ikke barnas, sier han.

Ifølge både den anonyme tidligere medarbeideren og Milton Kwesiga ble også de møtene hvor faddere kom for å møte barna ofte manipulert.

– Child Africa passer på at faddere og fadderbarn aldri får være alene. Språkbarrieren gjør det i stor grad mulig for organisasjonen å kontrollere situasjonen og å passe

på hvem som får vite hva, sier Kwesiga.

Den tidligere koordinatoren hevder at det var nettopp det at han ga informasjon til foreldrene om hva fadderne faktisk gir, som gjorde at han etter hvert havnet i konflikt med Child Africa, nærmere bestemt med Julie Solberg.

– Det ble vanskeligere og vanskeligere for meg å jobbe der. Til slutt valgte jeg å si opp, sier han.

– Men du jobbet som koordinator i over ett år. Du må jo ha visst om at mange barn ikke fikk det de hadde krav på?

– Jeg innså det gradvis, og det var derfor jeg havnet i konflikt med Julie Solberg. Men det er vondt å tenke på at jeg også var en del av dette.

Ble truet. Bistandsaktuelt har snakket med flere tidligere ansatte i Child Africa. De forteller alle om spesielle arbeidsvilkår. Ingen av dem hadde arbeidskontrakt og de var helt prisgitt ledelsens beslutninger.

En av dem er Asapha Sane (bildet). Han jobbet som kjøkkenansvarlig for Child Africa fra 2007 til 2009. Hele tiden uten kontrakt. I januar 2009 skrev han en rapport til Child Africa hvor han pekte på en rekke forhold som han mente var uheldige, blant annet manglende utbetalinger av lønninger, mangel på kontrakter for de ansatte og at de 300 elevene trengte en helsesøster på skolen.

Kort tid etterpå ble han sagt opp på dagen. Asapha sier at han aldri fikk en skikkelig forklaring på hvorfor han mistet jobben. I dag jobber han som kjøkkenansvarlig på en lokal skole. Han forteller at Julie Solberg, til hans store overraskelse, dukket opp hjemme hos ham flere måneder etter at han fikk sparken.

– Hun hadde hørt at jeg hadde snakket med en journalist. Nå ville hun at jeg skulle benekte at jeg hadde snakket med han, hvis journalisten brukte noe av informasjonen han hadde fått av meg. Hun tilbød meg også en ny jobb hvis jeg gjorde som hun sa. Da jeg nektet, ble hun rasende. Hun sa at jeg bare var en

fattig mann, og hun kunne få meg sendt i fengsel og at hun kunne ødelegge mitt navn slik hun har ødelagt Milton Kwesigas navn, forteller Asapha.

Ifølge Asapha var det flere ting han reagerte på mens han jobbet for Child Africa.

– Jeg jobbet jo ikke direkte med barna, men jeg reagerte blant annet på at noen barn fikk veldig lite, mens andre fikk langt mer, sier han.

Mange firmaer. På Child Africas nettsider presenteres Julie Solberg som en «fremgangsrik forretningskvinne», mens Rino Solberg omtales som «en kjent kurs- og foredragsholder, bedriftsrådgiver og internasjonal gründer».

Og det er liten tvil om at 65-årige Solberg er en energisk mann. Opp gjennom årene har han vært involvert i mange ulike forretningskonsepter både i Norge og i utlandet. Han har startet en rekke firmaer, tidsskrifter og har i tillegg skrevet flere bøker om kroppsspråk og samliv.

I 2001 utkom han for eksempel med boken «Hvordan DU kan bli en superelsker». Solberg har også relativt nylig skrevet boka «Put Integrity first – The right way to get success in Africa».

I 2004 ble Solberg styreleder i det Panama-registrerte selskapet Green Planet, et såkalt nettverksselskap. Medlemmene i Green Planet betalte for en supergjødsel og for trær som skulle bidra til utvikling i Afrika. Gjødelsen og en del av trærne ble så angivelig gitt videre til fattige bønder i Afrika.

Green Planets slagord var «Making Money By Doing Good», og ambisjonene var skyhøye. «Gjennom vårt unike forretningskonsept vil vi forbedre miljøet, redusere sultproblemer, underernæring og mangel på utdanning i u-land og dermed bidra sterkt til å utrydde fattigdom», het det i selskapets informasjonsmaterieell. Men da Norwatch og Adresseavisen begynte å kikke nærmere på Green Planet våren 2005 var det seg veldig vanskelig å få konkret informasjon om hva selskapet faktisk gjorde i utviklingsland. Da Adresseavisen tok kontakt med firmaet og hjelpeorganisasjoner Green Planet hevdet å samarbeide med, viste det seg at det ikke var noe samarbeid. På dette tidspunktet var Child Africa tett knyttet til Green Planet, og planen var angivelig at Child Africa i løpet av 2006 skulle danne utgangspunkt for etableringen av en global humanitær hjelpeorganisasjon med navnet Green Planet Global Aid Foundation. Deler av overskuddet fra Green Planet skulle gå til denne globale hjelpeorganisasjonen.

Men slik skulle det ikke gå. I 2005 startet Lotteritilsynet en undersøkelse, tilsynet mistenkte at Green Planet egentlig var en form for pyramidespill. Tilsynet konkluderte imidlertid med at Green Planet ikke var i strid med loven. Samtidig gjorde tilsynet det klart at virksomheten lå i en gråsoner, og det var usedvanlig vanskelig å få oversikt over Green Planets virksomhet.

Samme år som Green Planet ble frikjent av Lotteritilsynet, hevdet selskapet at det hadde inngått en omfattende avtale med den kjente kenyanske miljøforkjemperen Wan-

forts. side 12-15 >>>

Hun sa hun kunne ødelegge mitt navn slik hun har ødelagt Milton Kwesigas navn.

Asapha Sane, tidligere kjøkkenansvarlig for Child Africa.

>>> forts. fra side 10-11

gari Maathai. Hennes Green Belt Movement skulle blant annet få ett tre for hvert eksemplar av en bok som ble solgt. Da Norwatch undersøkte saken, viste det seg at fredsprisvinner Maathai ikke hadde etablert noe samarbeid med Green Planet. Ifølge Solberg berodde det hele på en misforståelse.

«Verdens mest effektive». I 2006 var det slutt på Green Planets planer om å tjene store penger samtidig som man reddet verdens fattige. Med milliongjeld til medlemmene ble selskapet nedlagt. I stedet etablerte Solberg med flere partnere, blant annet folk med bakgrunn fra det skandaleombruste pyramideselskapet World Games Inc, selskapet Better Globe.

Better Globe har tilsynelatende mye til felles med Green Planet. Det dreier seg igjen om å verve medlemmer mot provisjon og om månedlige innbetalinger som brukes til trær som angivelig plantes i Afrika. Noen av trærne doneres til fattige bønder, mens andre er en langsiktig investering for medlemmene.

Mens Green Planets slagord var «Making Money by Doing Good», er slagordet til Better Globe: «A Better Globe by Doing Good». Nok en gang er ambisjonene skyhøye. Better Globe skal bli «verdens mest effektive organisasjon for fattigdomsutryddelse», heter det blant annet på selskapets nettsider. En liten andel av pengene som Better Globes medlemmer betaler inn, går angivelig til Child Africa samt til mikrofinansprosjekter.

Båndene mellom stiftelsen og Better Globe er tette. Rino Solberg er styreformann i både Child Africa og Better Globe. Julie Solberg, som for øvrig også ble omtalt som PR-sjef i Green Planet, er blant annet oppført som administrerende direktør i Better Globe Forestry Uganda. Dette selskapet, som er en del av Better Globe Group, drives fra samme kontor som Child Africa i Kampala. I de fleste sammenhenger hvor Better Globe promoteres, for eksempel på nettet eller ved ulike tilstelinger, vies det også mye plass og tid til Child Africa.

I Uganda og Kenya har både Rino og Julie Solberg vært involvert i en rekke selskaper opp gjennom årene. Better Globe Forestry er nevnt. På hjemmesidene til Better Globe Group, hvor Rino Solberg er oppført som styreformann, står ytterligere sju selskaper. Blant dem er Equator Line Centre, hvor Julie Solberg er oppført som direktør og Rino Solberg som formann. Dette selskapet skal ifølge nettsidene bygge en golfbane og et luksushotell på Ekvator, litt utenfor Kampala.

«You can become a member in our Equator Golf Club; the only club in the world where you can hit the golf ball across the Equator!», skryter selskapet, mens 150 euro kan sendes som medlemsinnbetaling til en konto hos DnB Nor i Moss.

Huskrangel. Jamila Ainembabazi og Zahara Owembabazi er to søstre på 11 år. Sammen med sin hiv-smittede mor, Farida Tushabomwe, bor de i et falleferdig murhus på et jorde i Kabale. Begge de to jentene går på skolen og har hatt en norsk fadder siden 2005.

Med unntak av ett semester, da

Farida Tushabomwe sammen med døtrene Jamila og Zahara. Begge jentene var sponset av faddere via Child Africa. Etter en konflikt med organisasjonen om eierskapet til et hus har Jamila mistet sin fadder.

FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Jamila gikk på Child Africas egen skole (og fikk et høyere beløp), har det utbetalte støttebeløpet ligget på mellom 20 og 45 kroner per semester. Bortsett fra det har jentene kun fått noen fargestifter, et penal hver og noen plasttallerkener i løpet av de snart fem årene de har blitt sponset, forteller Farida.

Det betyr i tilfelle at mesteparten av de om lag 400 kronene, rundt 120 000 shilling, fadderne har sendt hver eneste måned i flere år aldri har nådd de to jentene. Farida sier at hun likevel var glad for den lille hjelpen hun fikk. Som bananselger tje-

ner hun lite penger og hun blir ofte dårlig på grunn av sykdommen sin. Litt hjelp var langt bedre enn ingenting.

I fjor oppsto det imidlertid en konflikt mellom Child Africa og Farida. Den hiv-syke kvinnen fikk vite at Jamillas norske fadderfamilie ville kjøpe et hus til Jamilas familie.

– Jeg ble fryktelig glad. Du kan jo selv se hvordan vi bor, sier hun og peker på huset med et oppgitt smil.

Farida og jentenes husdrøm skulle imidlertid aldri blir noe av. Fadderer ga pengene til Child Africa for at huset skulle kjøpes. Jamila og

Farida ble til og med tatt med opp på Kabales beste hotell, der organisasjonen tok bilder av dem med pengene.

Men Farida og Child Africa klarer ikke å bli enige om hvem som skulle eie huset.

– Jeg kan gå bort når som helst. Derfor ville jeg sikre meg at jentene har et hus også etter at jeg er borte. Jeg ville at huset skulle stå i Jamillas navn, men Child Africa ville at huset skulle registreres som eid av organisasjonen, sier Farida.

Enden på denne konflikten ble at det aldri ble bygd noe hus, mens

pengene ble sendt tilbake til faderen. Siden dette har Farida ikke hørt noe mer fra Child Africa.

Overfor Bistandsaktuelt bekrefter den norske fadderfamilien at de har valgt å stoppe støtten til Jamilla etter konflikten med huset. De sier samtidig at de har full tillit til at ekteparet Solberg og Child Africa har håndtert saken på riktig måte. Familien har i stedet funnet seg et annet barn de sponser via Child Africa.

Organisasjonen betaler ikke lenger de drøyt 40 kronene i semesteret det koster å ha Jamila på den lokale skolen selv om 11-åringen altså har vært sponset via organisasjonen i fire år. Den hiv-syke moren betaler nå selv skolepengene for Jamila, noe som er en betydelig økonomisk belastning for den lille familien.

Mye penger i banken. I mange år drev den veldedige stiftelsen Child Africa i Moss en ganske begrenset virksomhet. I 2004 var for eksempel stiftelsens samlede inntekter kun 93 000 kroner. I de neste årene økte inntektene gradvis. I 2007 begynte pengene virkelig å strømme inn. Det året hadde Child Africa inntekter på over 2,6 millioner kroner. I fjor var et nytt rekordår, da var inntektene i underkant av 4,2 millioner kroner. Den kraftige inntektsøkningen skyldtes at Child Africa i 2007 inngikk et samarbeid med telemarketingsselskapet Fulfilment som driver telefonsalg av humanitære postkort for Child Africa. Samarbeidet har vist seg veldig lønnsomt både for Fulfilment og for Child Africa.

For det første gir postkortene gode inntekter, siden de koster flere hundre kroner eller mer – avhengig av hvor mye giveren vil betale. For det andre betyr avtalen med Fulfilment at stiftelsen i Moss får tilgang til store, frie inntekter «til skolebygging i Afrika», i motsetning til fadderpenger øremerket for enkeltbarn. Postkortsalg er nemlig juridisk definert som salg av en vare.

I 2008 utgjorde Child Africas inntekter fra Fulfilments virksomhet i drøyt 3,2 millioner kroner, mens inntektene fra faddere var litt over 800 000 kroner.

Tok 90 prosent. Child Africas regnskap viser at organisasjonen i løpet av 2007 og 2008 har hatt inntekter på knapt 6,8 millioner kroner, hvorav rundt 80 prosent har kommet fra Fulfilments telefonsalg av postkort.

Verken Fulfilment eller Child Africa vil oppgi til Bistandsaktuelt hvor mye telemarketingsselskapet tar seg betalt for å drive salg for Child Africa. I 2005 skrev imidlertid Kapital en sak hvor det kom fram at Fulfilment i flere tilfeller tok opp til 90 prosent av pengene som ble gitt til humanitære formål.

Advokat Børre Hagen i Innsamlingsregisteret sier at det er hans erfaring at telemarketingsselskaper tar minst 50 prosent av de pengene som blir gitt.

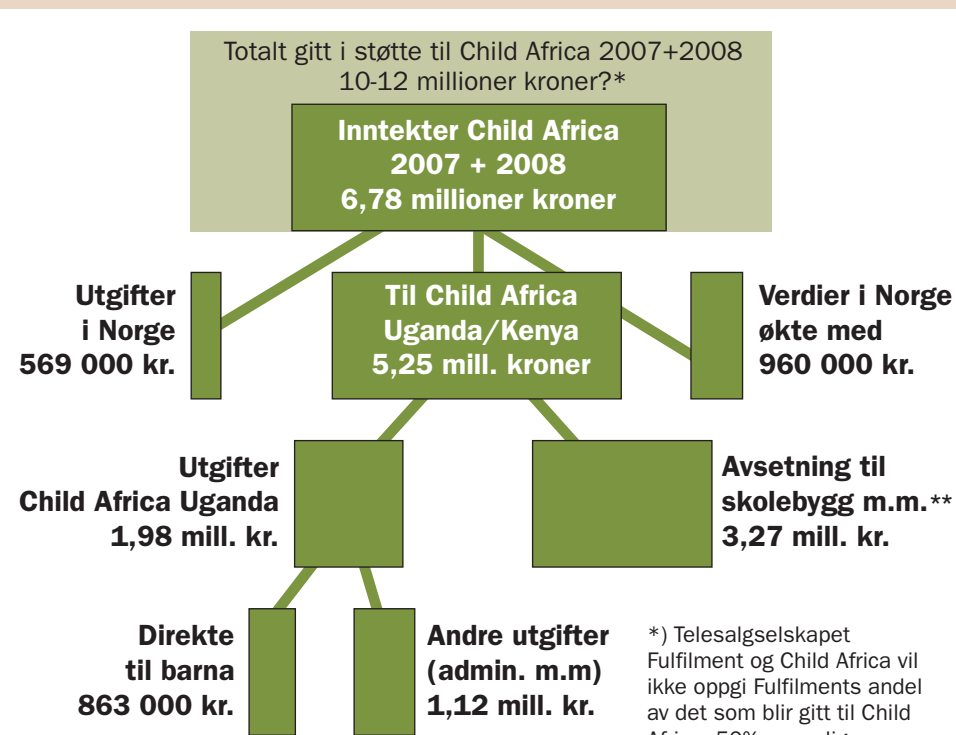
Hvis man regner med at Fulfilment tar 50 prosent av det som samles inn til stiftelsen i Moss, betyr det at det er blitt gitt minst 10 millioner kroner i støtte fra velmenende norske husholdninger til Child Africa til sammen i 2007 og 2008.

Av Child Africas regnskaper, som Bistandsaktuelt har fått av organisasjonen, framgår det at stif-

Alison Magara og med sønnen Reagan som har vært sponset av en norsk fadder via Child Africa i flere år. Ifølge Magara er mange foreldre redde for å miste det lille de får hvis de stiller kritiske spørsmål til Child Africa. FOTO: TOR AKSEL BOLLE

PENGESTRØMMEN FRA GIVER TIL MOTTAKER

Kilde: Child Africas regnskap 2007 og 2008 og Brønnøysundregisteret.

*) Telesalgsselskapet Fulfilment og Child Africa vil ikke oppgi Fulfilments andel av det som blir gitt til Child Africa. 50% er vanlig.

***) Inklusiv oppussing av en skole i Kenya.

Jeg ville at huset skulle stå i Jamilas navn, men Child Africa ville at det skulle stå i organisasjonens navn.

Farida Tushabomwe

telsen brukte om lag 860 000 kroner på barna i Uganda i løpet av de samme to årene. De administrative kostnadene er begge år høyere enn beløpene som har gått direkte til barn, i 2007 er det mer enn 60 prosent høyere.

Regnskapet viser blant annet at organisasjonen i 2007 brukte om lag 2600 kroner på medisinsk hjelp til de flere hundre fattige barna organisasjonen oppgir å hjelpe. Organisasjonen, brukte mer enn ti ganger så mye på sine motorkjøretøyer det samme året.

Mye penger på bok. De store inntektene Child Africa har hatt de to siste årene har gjort at Rino Solberg og

Julie Solberg styrer en velstående organisasjon. Både i 2007 og 2008 har organisasjonen, ifølge regnskapet, hatt store overskudd. Betydelige verdier står enten i banken eller er blitt brukt til blant annet å kjøpe landområder i Uganda hvor Child Africa oppgir at de skal bygge skoler. Mens organisasjonens eiendeler i Uganda i 2006 kun var verdt rundt 35 000 kroner, var summen steget til om lag 2,4 millioner kroner i 2008. I tillegg til verdiene som organisasjonen hadde lagt seg opp i Uganda, har også verdiene i Norge økt.

I 2008 hadde Child Africa i Norge altså totale inntekter på knapt 4,2 millioner kroner. Regnskapet fra Uganda viser at om lag 3,2 millioner

kroner ble overført fra Norge. Det samme skjedde året før, inntektene i Norge var da på 2,6 millioner kroner, om lag 1,9 millioner kroner ble overført til Uganda.

Regnskapet for 2008 viser at stiftelsen disponerte verdier for om lag 1,2 millioner kroner i Norge, dette kommer altså i tillegg til oppbyggingen av verdier i Uganda. Overskuddet i Norge var alene på i underkant av 700 000 kroner i fjor.

Ekteparet fra Moss planlegger å bygge en stor skole for 2000 elever i Kabale. Ifølge et regnestykke på stiftelsens nettside vil den nye skolen i Kabale koste 908 556 euro, nærmere 7,7 millioner kroner. Det står også at organisasjonen til dags dato har samlet inn kun 11 485 euro, om lag 96 000 kroner, til denne skolen. At organisasjonen i løpet av de siste par årene har samlet inn flere millioner kroner til skolebygging, hvorav store summer fortsatt er ubrukt, står det derimot ikke noe om på den samme nettsiden.

Redde foreldre. Alison Magara er 40 år og lærer. Sønnen hans heter Reagan Biryomumisho, er 11 år gammel og har hatt norsk Child Africa-fadder siden 2006.

Familien bor et stykke utenfor Kabale by. I 2006 fikk Reagan rundt 120 kroner i semesteret fra den norske stiftelsen. Et semester er tre måneder. Summen Reagan får har siden økt gradvis til ca 220 kroner per semester som det er i dag. Pengene betaler i underkant av halvparten av hva det koster for Reagan å gå på en lokal privat skole. Familien betaler selv de skolepengene Child Africa ikke dekker, selv om det ofte holder hardt.

Reagan har aldri mottatt bøker, uniform, mat, husly eller legehjelp, slik Child Africa garanterer på sine nettsider at pengene fra fadderne dekker. Selv ikke da han hadde malaria og ble svært syk, fikk han lege-

forts. side 14-15 >>>

>>> forts. fra side 10-13

hjelp betalt av Child Africa. Dette til tross for at Reagans norske fadder har betalt inn 200 kroner i måneden fra 2006 til 2008. I et brev fra fadderren fra 2008, et brev Alison sier han fikk tak i ved en tilfeldighet, skriver den norske fadderren at han øker summen til 400 kroner hver måned. Men av dette mottar Reagan altså under en femtedel.

Reagans far sier det er bra at Child Africa vil hjelpe barna å få skolegang og at mange av foreldrene er glade for den lille hjelpen de får. Samtidig er det mange som mistenker at de mottar mindre enn det fadderne faktisk gir, men de er redde for å miste støtten hvis de begynner å stille spørsmål.

– Jeg har aldri hørt om noen foreldre som har fått brev der det står hva fadderne faktisk gir. Child Africa mottar brevene fra barna og sender de til fadderne som e-post. De mottar også brevene fra fadderne og gir de videre til foreldrene, sier Alison.

Han ble valgt av foreldrene til leder for Child Africas foreldreforening i det området han bor. 40-åringen snakker godt engelsk og forteller at han ofte ble bedt om å komme inn til Kabale for å holde tale ved ulike tilstelninger Child Africa arrangerte. Men etter at Alison snakket med Bistandsaktuelt tidligere i sommer, tar ikke Child Africa lenger kontakt, forteller han.

– Jeg vet ikke hva som har skjedd. Noen sier at Child Africa har utpekt en ny leder for foreldreforeningen. Kanskje jeg burde holdt munn, men jeg forteller jo bare sannheten og det kan jo ikke være galt, sier han.

Alison synes det er vanskelig å forstå hvorfor enkelte barn får mer og andre får mindre. Han sier han har hørt om mange barn som får mindre enn Reagan, men også om noen som får mer.

– Vi blir fortalt at det kommer an på fadderren. Det er i alle fall ikke de fattigste som får mest hjelp, sier han.

Mange eksempler. Flere andre foreldre som Bistandsaktuelt har snakket med bekrefter det Alison Magara sier. Felles for dem alle er at fadderbarna ikke mottar noe i nærheten av det som er minstebeløpet en fadder gir. Det later til å være stor variasjon

Iddy Ndamurira (13) sammen med stefaren Jamil Kanyarutokye. Iddys familie har ikke råd til skolemateriell og gutten har ikke vært på Child Africas skole i Kabale på flere måneder til tross for at Iddy, så vidt familien vet, har en fadder som sender penger. FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Kanskje jeg burde holde munn, men jeg forteller jo bare sannheten.

Alison Magara.

i hva barna får fra Child Africa. Noen får en hel del, først og fremst de som går på skolen i Kabale. Andre får langt mindre eller ingenting. Enkelte familier vi snakket med, som har barn som går på billige offentlige skoler utenfor Kabale, forteller at barna kun har fått noen skolebøker og blyanter.

Vi fant også et tilfelle som lignet Mclines. Fadderren til 11 år gamle Julius Turyakira bekrefter til Bistandsaktuelt at han sendte om lag 700 kroner til Julius i juli i år. I november ble det trukket ytterligere 700 kroner fra fadderens konto. Han fikk samtidig en mail fra Child Africa som takket for pengene og lovet at Julius ville få hjelp og støtte han ellers aldri ville fått. Edson Kakuru, som sammen med sin mor er verge for Julius, sier imidlertid at Julius ikke har fått noen ting fra Child Africa. Da Bistandsaktuelt snakket med Kakuru i midten av november, var han bekymret for at Julius ikke skulle få tatt eksamen. Skolepengene hans var, i følge Kakuru, ikke betalt.

En annen familie vi snakket med hadde et sponset barn som ikke gikk på skolen i det hele tatt. Siden 2003 har Iddy Ndamurira hatt en fadder. Det eneste han og familien vet er at hun heter Viktoria. De første årene betalte Child Africa skolepengene på den lokale skolen, det kostet kun rundt 30 kroner hver tredje måned. Med unntak av en genser og et teppe i 2004 fikk han ingenting. Ikke bøker, ikke mat, ikke uniform eller medisinsk hjelp.

I fjor fikk Iddy begynne på Child Africas skole i Kabale, som koster rundt 220 kroner for tre måneder. Det ble betalt av Viktoria via Child Africa. Men så måtte han slutte fordi skolen forlangte at han betalte for bøker, penner samt en del andre småting. Dette til tross for at minstebeløpet for faddere, 200 kroner måneden, skulle være mer enn nok til å dekke dette for Iddy. Nå går han hjemme, mens foreldrene håper de skal få råd til å sende han på den lokale offentlige skolen igjen.

Mcline Kansime, jenta som Bistandsaktuelt adopterte, fikk peng-

ene sine til slutt. Det vil si – hun fikk en del av dem. Etter at Bistandsaktuelt fortalte til Child Africa at vi hadde funnet jenta selv og ønsket at hun skulle få pengene direkte, ble faren og Mcline innkalt til Child Africas kontor i Kabale. Der fikk de utbetalt 150 000 ugandiske shilling, ca 450 norske kroner.

De ble avbildet med pengene – og bildet ble sendt til Bistandsaktuelt. Riktig nok var det 600 kroner fagbladets journalist sendte til Mcline i mars, men Child Africa trakk fra 150 kroner før de leverte pengene til familien, angivelig i bankgebyr. Da Bistandsaktuelt besøkte Mcline og familien hennes i oktober viste hun stolt fram bankboka faren hadde gitt henne. Bare dager etter at han fikk pengene fra Child Africa hadde den hiv-smittede og svært fattige faren opprettet en egen konto i datterens navn, pengene skulle brukes på jentas utdannelse.

Av de om lag 450 kronene Mcline fikk fra Child Africa, hadde faren hennes satt drøyt 360 kroner i banken. ■

Innsamlingskontrollen: – Vær nøye med hvem du gir til

FADDERBISTAND

75 organisasjoner er medlemmer av Innsamlingskontrollen som i en årrekke har fungert som en frivillig ordning for humanitære organisasjoner hvor de forplikter seg til etiske og regnskapsmessige retningslinjer. Nylig ble det også opprettet et Innsamlingsregister for ytterligere å skjerpe allmennhetens krav til organisasjonene som samler inn penger til veldedige formål. Også Innsamlingsregisteret er frivillig, men i motsetning til Innsamlingskontrollen er registeret underlagt lovmessige reguleringer. Lov om registrering av innsamlinger trådte i kraft 1. juli i år. Er man medlem av Innsamlingsregisteret innebærer det blant annet at registerets revisor går gjennom regnskapene samt at orga-

Vi har som krav at minst 65 prosent av det som samles inn skal gå til formålet.

Børre Hagen, leder av innsamlingskontrollen.

nisasjonen må følge de regnskapsstandarder som gjelder for ideelle organisasjoner.

Child Africa har aldri vært medlem av Innsamlingskontrollen og er heller ikke medlem av Innsamlingsregisteret.

Advokat Børre Hagen er leder av Innsamlingskontrollen og det nnyopprettede Innsamlingsregisteret. Han forteller at formålet med den nye loven er å bevisstgjøre giverne, det nye registeret skal fungere som et kvalitetsstempel som viser at organisasjonene er seriøse. Hagen oppfordrer folk til å være nøye når de velger organisasjoner de vil støtte.

– Man bør spørre seg om hvorfor organisasjoner ikke ønsker å være

medlem av frivillige kontrollordninger. Vår erfaring er at det skyldes at organisasjonene ikke ønsker at noen skal kikke dem i kortene, sier Hagen.

Han er også kritisk til enkelte sider ved telefonsalg.

– Vi har som krav at minst 65 prosent av det som samles inn skal gå til formålet. Ved telemarketing er det mitt inntrykk at minimum 50 prosent går til firmaet som samler inn, selv om en slik kostnad også må sees i forhold til at organisasjonen kan rekruttere givere over lengre tidsrom, understreker Hagen.

– Er det dyrt å være medlem av Innsamlingskontrollen?

– Nei. For en organisasjon som for eksempel samler inn 3 millioner

kroner, offentlig støtte holdes utenfor, vil årsavgiften være 6000 kroner.

Lederen av Innsamlingskontrollen mener det er svært lett å samle inn penger i Norge og ber folk tenke seg om.

– Det er mange røvere som utnytter folks giverglede. I mange tilfeller er det veldig vanskelig å finne ut hvordan pengene faktisk blir brukt. Og kaka er jo begrenset. Blir det gitt penger til de useriøse, betyr det at de gode organisasjonene får mindre, avslutter Hagen. ■

Les mer om Child Africas innsamlingsmetoder på www.bistandsaktuelt.no

Child Africas styreleder: – En glipp

Styreleder i Child Africa, næringslivsmannen Rino Solberg, sier til Bistandsaktuelt at han beklager på det sterkeste at Bistandsaktueltts fadderbarn ikke fikk vite at hun hadde en fadder i Norge. Han mener senterlederen i Kabale gjorde alt han kunne for å finne barnet.

FADDERBISTAND

– Det var en glipp at han ikke informerte fadderen om dette og vi legger oss helt flate. Sånt skal ikke skje, men det skjedde altså. Det er bare å beklage. Vi er fortsatt en ganske liten organisasjon som kan bli bedre på flere områder. Men vi jobber hele tiden med å forbedre oss, og i løpet av kort tid vil mye av det administrative være langt bedre, sier Child Africas styreleder.

Solberg avviser imidlertid kategorisk at Child Africa systematisk har gitt mindre penger til barna enn det fadderne har betalt inn. Han avviser også at informasjonen til faddere og fadderbarnas familier på noen måte blir manipulert.

Ren idealisme. – Slike påstander gjør både meg og Julie veldig opprørte. Vi har holdt på med Child Africa siden 1991, ut fra ren idealisme. Vi har brukt hundretusener av kroner på dette, av våre private penger. Det er først i det siste at Julie har begynt å ta ut lønn for jobben hun gjør, hun har jobbet gratis i mange år og jeg gjør det ennå. Da er det svært sårende å få slike påstander kastet mot seg, sier Solberg.

Han hevder at Milton Kwesiga og den anonyme tidligere ansattes påstander er ren løgn. Tilsvarende benekter han også at den tidligere kjøkkensjefen Asapha Sane er blitt oppsøkt og truet av Julie Solberg.

– Kwesiga stjal penger fra Child Africa og vi ble nødt til å sparke han, noe vi gjorde med hele foreldreforeningen og skoleledelsen til stede. Siden har han forsøkt å hevne seg på alle mulige måter. Ikke et ord av det han sier er sant.

– Men vi har sett oppsigelsesbrevet hans? Og hvorfor har dere ikke politianmeldt han hvis han stjal penger?

– Han sa opp fordi han visste han ville bli sparket uansett. Vi har ikke politianmeldt han, det er riktig. Jeg ville gjøre det, men Julie ønsket det ikke for hun synes synd på kona og barna hans. I ettertid er det klart at vi burde ha gjort det, sier Solberg.

Uheldig. Næringslivsmannen fra Moss sier til Bistandsaktuelt at han nå innser at de ikke burde skrevet på Child Africas hjemmesider at 100 prosent av pengene som fadderne gir går til barna, når det, ifølge ham, «bare er 80-90 prosent som gjør det».

– Både jeg og Julie ser nå at det kanskje var litt uheldig. Poenget er at det alltid har vært vår ambisjon og intensjon, og i prinsippet gjør vi det, selv om vi kanskje ikke alltid har lyktes helt. Men alle pengene har gått til barna, selv om de kanskje har blitt litt forskjellig fordelt

Rino og Julie Solberg sier at det var en glipp at Mcline Kansime ikke fikk pengene som ble sendt henne.

mellom barna av og til, sier Solberg. Når det gjelder saken med bananselgeren Farida og de to døtrene hennes mener han Child Africa har sitt helt på det tørre.

– Her prøvde vi virkelig alt for å finne en løsning. Den moren var så vanskelig å ha med å gjøre at vi til slutt bare måtte sende pengene tilbake til fadderfamilien i Norge. Hun har hiv og er ikke alltid tilgjengelig. Vi ville at huset skulle stå i organisasjonens navn for å sikre at jentene beholdt det selv om Farida døde. Vi har nemlig sett mange eksempler på at slektninger overtar huset og kaster ut barna når foreldrene dør, sier Solberg.

De lyver! – Hva med de ulike påstandene fra de andre foreldrene?

– Spør du fattige folk i Afrika, så lyver de hvis de tror de kan tjene på det. Det vet alle som har jobbet i Afrika. Dessuten har Milton Kwesiga bestukket en rekke foreldre slik at de sier negative ting om Child Africa. Det har vi dokumentasjon på, sier Solberg.

Child Africas styreformann mener Bistandsaktuelt har latt seg lure av den tidligere Child Africa-koordinatoren og er svært kritisk til fagbladets arbeidsmetoder. Han hevder blant annet at fagbladet har betalt den tidligere koordinatoren for at han skulle fremskaffe «bevis» mot stiftelsen.

– Bistandsaktuelt har lett etter negative ting fra dag én. Dere har ikke besøkt skolen vår, ikke snakket med alle de foreldrene som er veldig fornøyde med hjelpen de har fått eller med de mange støttespillerne vi har både i Uganda og andre steder. Det er sterkt beklagelig, sier Solberg.

Spør du fattige folk i Afrika, så lyver de hvis de tror de kan tjene på det. Det vet alle som har jobbet i Afrika.

Rino Solberg, styreformann og stifter, Child Africa.

Child Africas skole i Kabale.

FOTO: THORE HEM

– Så vidt vi kan forstå, er det lite av pengene som faktisk blir brukt på barna?

– Da forstår dere feil. Det blir en meningsløs måte å lese regnskapet på. En god del av pengene vi har fått inn står fortsatt ubrukt, det er riktig. Dette er ikke fadder-penger, men penger som er samlet inn til skolebygging i Uganda, og da kan jo ikke vi bruke de pengene på noe annet.

Når det gjelder overskuddene som regnskapet viser i Norge, er det misvisende fordi pengene ikke er overført i desember. Følgelig står de som overskudd ved årsslutt. Jeg overfører penger når det er gunstig i forhold til vekslingskursene, derfor varierer det litt hva vi har av penger i Norge på slutten av året. Poenget er at alt går til Child Africa, men vi har bare ikke sendt dem til Afrika

ennå, sier Solberg.

– Hvis Child Africa blir lagt ned, er det du og Julie som sitter igjen med de betydelige verdiene som etter hvert finnes?

– Child Africa blir ikke lagt ned, det kan jeg love, dessuten er dette en stiftelse som ikke eies av oss. Julie og jeg kommer nok til å trekke oss ut av den daglige driften etter hvert, men organisasjonen kommer til å fortsette med sitt viktige arbeid.

– De fleste norske organisasjoner er medlemmer av Innsamlingskontrollen eller det nye Innsamlingsregisteret. Hvorfor har Child Africa valgt å stå utenfor?

– Vi driver jo ikke innsamling i vanlig forstand, vi selger kun postkort og har derfor ikke funnet det formålstjenlig. Dessuten ønsker vi å holde kostnadsnivået nede. Det er dyrt for en liten organisasjon å være medlem. ■

Yrke: Sjøppelplukker. Alder: 12 år

Srey Peh fra Phnom Penh tar ansvar for familiens økonomi

BARNEARBEID

12 år gamle **Srey Peh** går på skole og jobber.

PHNOM PENH (b-a): Tolv år gamle Srey Peh har samme yrke som sin mor, og moren har samme yrke som sin. Hun er tredje generasjon søppelplukker. Over 300 000 barn i Kambodsja tjener penger på det FN kaller «de verste formene for barnearbeid».

■ I KAMBODSJA:

MARTA CAMILLA WRIGHT (TEKST)
OG GØRIL TRONDSSEN BOOTH (FOTO)

Srey Peh kommer frem i åpningen til huset og setter føttene i stigen som fører ned til bakken. Tolvåringen gnir seg i øynene. Hun har bare sovet et par timer.

Hun klyver ned. Går bort til et slags møbel som står blant søppel og rask. Tar frem en knallrosa kam fra en skuff og grer ut søvnen av det lange, mørke håret. Like bortenfor sitter en liten jente og tisser på søppeldynga som omgir husene og skurene i dette lille slumområdet i Phnom Penh.

Mormoren hennes står allerede klar og påkledd. Et sted inne blant rynkene til 76 år gamle Yim Yong finnes øynene hennes. Hun var bondekone før Pol Pot-perioden, men hun og mannen ble tvunget til å flytte. Etter de blodige årene ble søppelet hennes og mannens redning. Barna hennes lærte det, og nå barnebarna.

Sjøppelberg. Klokkeren er nesten seks og solen er i ferd med stå opp. Nå er Srey Peh spent på hvor mye de tjente på gårdsdagens innsats. I går var familien nemlig ute og plukket søppel til klokken tre på natten. Srey Peh og mamma Mom (35) kaster noen store sekker på ryggen og går til vognen der all plasten, pappen og plastflaskene er lagret.

De beundrer berget av søppel som de har klart å samle takket være festivalen og alle de festglade menneskene.

Srey Peh var åtte år da hun begynte å hjelpe mor og mormor å plukke søppel.

- Jeg synes det er fint å jobbe. Da kan vi kjøpe det vi må ha, sier Srey Peh.

Hun vet at de trenger det, hun, lillesøsteren, lillebroren, moren og mormoren. Srey Peh har en stefar, men han kan ikke jobbe. Han har skadet bena. Srey Pehs foreldre er skilt. Faren kommer på besøk noen ganger i året.

- Jeg savner ham, sier hun.

Srey Peh drømmer om nok penger til å bygge et hus i provinsen Prey Veng hvor mormoren kommer fra.

- Der er det mindre søppel. Her er det også fint å bo, for her er vennene mine, men jeg er syk hver eller annenhver måned, forklarer tolvåringen.

50 prosent under 21 år. Barnearbeid har lange tradisjoner i Kambodsja. En undersøkelse FNs internasjonale arbeidsorganisasjon ILO gjorde i 2002 viser at 1,5 millioner barn er involvert i økonomisk aktivitet. Befolkningen i Kambodsja er ung - 50 prosent er under 21 år. Av dem er 4,5 millioner mellom 5 og 18.

Sjøppelplukking regnes av ILO og kambodsjanske myndigheter som

Hjemme hos **Srey Peh**, mamma **Mom** og mormor **Yong** gjøres søppel klart for salg.

en av de verste formene for barnearbeid. Anslagsvis 1100 barn mellom 10 og 17 år har inntekter fra å samle og selge andre menneskers avfall.

Dette er regnet som en av de «verste formene for barnearbeid», sammen med en rekke andre former som er langt vanligere i Kambodsja, for eksempel husarbeid, restaurantarbeid, fabrikkarbeid og tigging.

ILO har satt seg fore at disse verstingene skal være utryddet innen 2016. Det har også myndighetene gjort ved å underskrive konvensjon 182. I 2008 signerte statsministeren også den nasjonale handlingsplanen mot de verste formene for barnearbeid.

Frykter bortføringer. Det er et langt lerret å bleke. I Phnom Penh, hvor Srey Peh bor, er 32 prosent av alle barn involvert i de «verste formene for barnearbeid». Overgrepstatistikken er også høy og jentene er særlig sårbare. På khmer, det mest utbredte språket i Kambodsja, er det et ordtak som sier at «har man en jente i huset er det som å ha en krukke med sterkt luktende fisk.» Underforstått: knuser den, blir det veldig vond lukt. Krukken, eller jenta, knuser hvis hun blir voldtatt eller har sex med menn.

Mamma Mom er redd for datteren sin når Srey Peh er ute og samler søppel alene uten henne. På hennes alder er jenter ekstra utsatt for å bli kidnappet.

– Har ei jente først blitt kidnappet, holder kidnapperne på henne til hun blir litt større og penere, så selger de henne, forklarer mamma Mom.

Skole. Mamma Mom jobber hele dagen seks dager i uken med å vaske på et stort supermarked i det mer velstående strøket like ved der de bor. Når hun ikke vasker, samler hun søppel.

– På supermarkedet tjener jeg 53 dollar i måneden, og så kan vi tjene i snitt 2 dollar om dagen fra søppel-

I klassen hennes er det bare gatebarn. Barn som jobber på gata når de ikke er på skolen.

Srey Peh og familien hennes veier opp søppel hos oppkjøperen.

plukking, forteller Mamma Mom.

Men nå i november er det festtid – mange gifter seg. Den enormt populære vannfestivalen trekker også folk ut for å more seg. Og når folk fester legger de igjen søppel.

Mamma Mom er analfabet. Hun vil ikke at barna hennes skal vokse opp uten mulighet for å få annen jobb enn å plukke andre menneskers avfall. Derfor går Srey Peh på skolen hver dag. Hun er med i et program som heter Operation Rescue, som ble startet av Redd Barna men som nå drives av kambodsjanske myndigheter. Srey Peh vil ikke gå alene på skoleveien. Hun er redd for å bli kidnappet, selv om hun ikke kjenner noen som er blitt det.

Over tusen barn. På skolen er det over tusen barn. Srey Peh går i en klasse med 40 gutter og jenter som følger Operation Rescue-programmet. I klassen hennes er det bare gatebarn. Barn som jobber på gata når de ikke er på skolen. Barn under hardt press.

Srey Peh forsøker intenst å bli ferdig med leksene før læreren kommer. Så kalles de ut i skolegården for å hilse dagen, skolen, lærerne og ikke minst landet.

Der står det hundrevis av barn oppmarsjert for å synge nasjonalsangen, den ene stående bak den andre med hånden på skulderen til klassekameraten foran.

Etterpå går de veloppdragent opp i klasserommet. «God morgen, lærer», ljommer det fra de små hodene. Srey Peh og de andre får noen timer med barnetilværelse før den voksne verden igjen innhenter dem.

Stort ansvar for småtasser. Den ikke-statlige organisasjonen Mlop Tapang møter mange barn som er veldig stresset. Grunnen er at de føler ansvar for at familien skal overleve økonomisk. Organisasjonen jobber med gatebarn og deler opp gatebarn i tre kategorier: De som lever på gata, de som jobber på gata og sover hjemme, og de som bor med familien sin på gata.

– Gatebarn blir oftere enn andre barn utsatt for overgrep og vold. Mange av barna jeg møter trenger psykisk helsehjelp og de fleste har traumer, forteller Margaret Eno i Mlop Tapang.

En annen organisasjon som jobber med gatebarn, CCASVA, sier det samme. Barn som enten lever eller jobber på gata er i risikogruppen. Dette er de barna som når de blir 14-15 år begynner å jobbe på karaokebarer eller i servicenæringen, og er utsatte for å ende opp for eksempel i prostitusjon.

Noen av barna mister kontakten med foreldrene sine, og får større problemer – for eksempel lider de under hukommelsestap og de blir uvanlig aggressive.

– Da Srey Peh var to år forsvant hun i fire dager, forteller mormor. Mormor og mamma Mom var redde for at hun skulle bli solgt. Heldigvis kom hun tilbake. Men de passer godt på.

Sannhetens øyeblikk. Mamma Mom

NOTISER

Mamma Mom prøver å skaffe inntekter slik at Srey Peh får en bedre framtid. Nå planlegger hun å kjøpe noen vogner som familien kan leie ut til andre søppelplukkere.

>>> Forts. fra forrige side

og mannen hennes lempet svære sekker med søppel opp på vognen. Heldigvis har ingen stjålet fangsten fra kvelden før. Srey Peh og søsknene hennes hjelper til så mye de kan. Nå er de spente på hvor mye de får for innsatsen kvelden før.

Vognen er klar og Mom gir seg i kast med veien til oppkjøperen. Srey Peh hjelper til. Barbent løper hun etter vognen, og underveis plukker hun det hun finner av flasker og plast.

De to trekker vognen gjennom gatene, mamma Mom foran, Srey Peh bak. Mellom bilene, over trafikerte kryss, på brennende asfalt med nakne små føtter, må ikke stoppe, vognen er tung å få i gang igjen, hold koken, beregn lysene, ja, det gikk - mamma Mom, vogna og Srey Peh glir over lyskrysset rett før lyset skifter og massen av biler tetter igjen krysset.

Målet er butikken som kjøper opp søppel fra byens fattige og selger videre til en større grossist som selger videre og til sist går det til resirkuleringsfabrikken, som regel utenfor Kambodsjas grenser, ofte i Vietnam.

Søppel gir mer penger. Det er mange som lever av søppel i Kambodsja. Mamma Mom vil heller jobbe full tid med å samle og selge søppel enn å vaske på supermarkedet.

- Jeg kan tjene mer på kortere tid. Nå er planen min å kjøpe et par vogner til for å leie ut til andre for å spe på familieøkonomien, forteller Mom.

Men først: sannhetens øyeblikk.

En dag og én natts søppelplukking gir 60 kroner i lønn. Det lokker fram smilet hos Srey Peh.

Eieren av søppelmottaket teller opp verdiene på vogna til mamma Mom og Srey Peh. Plast veies for seg, papir for seg. Kalkulator, trykking og tasing, dobbeltsjekking, mer trykking. Oppregningen er ferdig. Kalkulatoren legges til side. To streker under svaret. Pengene skifter eier. Gledesstrålende får mamma Mom og Srey Peh 60 kroner for innsatsen. ■

Kilder: ILO, Redd Barna, National Plan of Action on the Elimination of the Worst Forms of Child Labour (2008-2012), Mlop Tapang, CCASVA, Plan, UCW (Understanding Childrens Work).

Kortspillende nabodamer.

Norge gir 60 millioner kroner til kvinnekamp

Norge gir 40 millioner kroner til FNs innsats for å bekjempe kjønnslemlestelse og vold mot kvinner i utviklingsland. Samtidig vil Norge bidra med 20 millioner kroner til FNs nye likestillingsfond.

- FN spiller en viktig rolle i å mobilisere til bred og samordnet innsats mot alle former for kjønnsbasert og seksualisert vold. Vi ønsker å støtte FN i dette viktige arbeidet, blant annet for å bekjempe seksuelle overgrep brukt som våpen i konflikter, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

På verdensbasis rammes en av tre kvinner av mishandling eller andre former for kjønnsbasert og seksualisert vold i løpet av livet, ifølge FNs kvinnefond Unifem. ■

Norge tar avstand fra ny israelsk utbygging i Jerusalem

- Norge tar klar avstand fra beslutningen som har blitt fattet av Israel om utbygging av bosettingen Gilo i Øst-Jerusalem. Bosettingen befinner seg på okkupert territorium, og en slik utbygging må betraktes som folkerettsstridig, sier utenriksminister Jonas Gahr Støre (bildet).

Israelske myndigheter besluttet 17. november at man vil tillate utbygging av den jødiske bosettingen Gilo med ytterligere 900 boligheter. EU, USA og FNs generalsekretær Ban Ki-moon har alle uttrykt sin dype skuffelse over vedtaket om utbygging.

- Status for Jerusalem blir av avgjørende betydning for utsiktene for fred mellom israelerne og palestinerne. Den israelske beslutningen undergraver og vanskeliggjør muligheten for å få i gang forhandlinger om en varig to-statsløsning. Det er viktig at det ikke iverksettes ensidige tiltak som kan øke konfliktnivået ytterligere, sier utenriksministeren. ■

Fire av fem «foreldreløse» institusjonsbarn har foreldre

Redd Barnas rapport «Keeping Children out of Harmful Institutions» viser hvordan fattigdom, konflikt og kriser fører til at barn skilles fra foreldrene sine og plasseres i institusjoner. Rapporten peker på at fire av fem institusjonsbarn faktisk har én eller begge foreldrene i live. Ifølge FN er det i dag om lag åtte millioner barn som vokser opp i institusjoner. Manglende statistisk materiale gjør at tallet trolig er langt høyere.

Redd Barnas rapport tydeliggjør hvordan fattigdom eller vanskelige livssituasjoner etter kriser ofte fører til at foreldre må gi fra seg omsorgen for barna.

- Det er essensielt at barn får vokse opp sammen med sine foreldre under best mulig vilkår. For at det skal være mulig, trenger fattige og utsatte familier økt støtte. Dette er ekstra viktig i humanitære kriser, sier konstituert generalsekretær i Redd Barna, Tove Romsaas Wang. ■

Afghanistan: 670 skoleangrep i 2008

Jenteskoler i Afghanistan utsettes for harde angrep fra lokalt væpnede grupper. Ifølge rapporten «Attacks on Education», laget av CARE i samarbeid med Verdensbanken og afghanske myndigheter, er over 40 prosent av alle skoleangrep rettet mot jenteskoler.

I 2008 var det 670 angrep på skoler i Afghanistan, inkludert drap på skolebarn og lærere. De siste tre årene har afghanerne opplevd skoleangrep hver eneste dag. I sør er mellom 65 - 80 prosent av skolene stengt på grunn av vold.

Rapporten viser at misnøye med at jenter utdannes er hovedårsaken til angrepene. Jenteskoler utgjør kun 20 prosent av det totale antallet skoler i landet, men mer enn 40 prosent av angrepene skjer her. ■

Rekordlav avskoging i Brasil

Avskogingen i brasiliansk Amazonas er lavere enn på 20 år. Tallene for i år viser en nedgang på 45 prosent i forhold til i fjor. Dette er det laveste tallet siden målingene startet på 1980-tallet.

7000 kvadratkilometer regnskog forsvant i de siste 12 måneder, mot 12.900 kvadratkilometer året før.

Produksjon av storfekjøtt og soya er hovedårsakene til regnskogsrasering i Brasil. De siste fem årene har prisene på disse varene gått noe ned, samtidig som brasilianske myndigheter har intensivert kampen mot avskoging. Det siste året har også den internasjonale finanskrisen bidratt til å bremse avskogingen.

Rasering av de tropiske skogene står for 15-20 prosent av verdens totale klimagassutslipp. Reduksjonen i utslipp i Brasil tilsvarer 216 millioner tonn CO₂. Dette tilsvarer 4 ganger Norges årlige utslipp. ■

Færre dør av aids

WHO og UNAIDS mener bedre tilgang til medisiner mot aids, såkalte antiretrovirale medikamenter har redusert antall dødsfall blant hiv-positive de siste fem årene med ti prosent. Organisasjonene anslår at 2,9 millioner menneskeliv er blitt reddet siden 1996.

WHO og UNAIDS mener også at hiv-forebyggende programmer har bidratt til at antallet nye personer som er blitt smittet av hiv er redusert med 17 prosent de siste åtte årene. ■

Et populært offersted på Durbar Square like ved den store statuen av Kala Bhairab. Legenden forteller at den som lyver foran Kala Bhairab dør øyeblikkelig. Kathmandu, Nepal 2008.

FOTO: KEN OPPRANN

Palmesøndag i Motael kirke. Dili, Øst Timor 2008.

FOTO: KEN OPPRANN

Under et møte med landsbyrådet i Lawarti kom den lokale imamen på besøk for å forkynne fra Koranen. Afghanistan, 2007.

FOTO: KEN OPPRANN

Sterke bilder av troende

– Ritualene representerer noe konstant og uforanderlig i en verden som stadig drives fremover av nye teknologiske hjelpemidler som invaderer og forandrer hverdagen vår, sier fotografen Ken Opprann. Han har brukt femten år på å dokumentere menneskers forhold til ritualer.

■ GUNNAR ZACHRISEN

Alle de fem verdensreligionene er representert i hans nye fotodokumentariske verk «Tro». Bilder av mennesker som utøver sin religion fyller de fleste av de drøyt 320 sidene i boka.

– Jeg ønsker å bidra til at vi alle får større respekt og forståelse for andre mennesker på tvers av geografiske, politiske og religiøse grenser. Ut over dette har jeg ikke noen politisk agenda, sier Opprann.

Hans ønske har vært å fange og skildre de personlige øyeblikkene i religiøse menneskers liv. Reisene

hans har oftest gått til verdens fattige land, men lav levestandard kan likevel bety en rik kulturarv.

De siste årene har den tidligere Aftenposten-fotografen fartet verden rundt, for ulike oppdragsgivere. Flere av bildene i boka, blant annet de vi viser på denne siden, er tatt under oppdrag for Bistandsaktuelt. I tilknytning til disse reisene har Opprann ofte oppsøkt store religiøse festivaler og besøkt hellige steder. Han har også fått lov til å besøke folk i deres egne hjem og i små landsbyer.

– Å få innpass ved ritualer og se-

remonier har aldri vært noe problem. Men i slike sammenhenger må man gå varsomt fram, i respekt for enkeltmennesker. Boka og utstillingen viser mange bilder, men de inneholder enda mange flere bilder som jeg ikke har tatt, sier Opprann.

Fem av Norges fremste religionshistorikere bidrar med tekster om religionenes opprinnelse, teologi, praksis og tradisjon innenfor kristendom (Christine Amadou), islam (Kari Vogt), hinduisme (Knut A. Jacobsen), jødedom (Dagfinn Rian) og buddhisme (Hanna Havnevik). Boka er utgitt på Font forlag. ■

Avblåser befolkningsproblemet – i 2050

Noen ting i verden går faktisk bedre enn ventet. Antallet mennesker vil stabilisere seg raskere enn tidligere antatt.

Av Gunnar Zachrisen

UTVIKLINGSLAND

Det er tidsskriftet Economist som definitivt avblåser befolkningsseksjonen i sin utgave den første uken i november – med basis i tall fra FN. Hovedbudskapet er enkelt: I flere og flere land får stadig flere kvinner stadig færre barn.

Eller sagt på den vanskelige måten: I løpet av få år vil stadig flere land ha en gjennomsnittlig fertilitetsrate som er 2,1 eller lavere. I befolkningsammenheng er dette et slags magisk tall. 2,1 barn per kvinne er nemlig grensen for når en befolkning slutter å vokse. Ifølge FNs befolkningsdivisjon er det stadig flere land som når denne magiske grensen.

Blant landene som allerede er der eller er på vei inn i denne gruppen er noen av verdens giganter. «...ikke bare Russland og Japan, men også Brasil, Indonesia og Kina – ja til og med det sørlige India», skriver tidsskriftet.

I rike land er fertilitetsraten i dag rundt 2,1. I noen fattige land kan den være over 3,0. Mens gjennomsnittet i verden er 2,33 barn per mor. FN anslår at rundt 2020 vil den globale fertilitetsraten for første gang være lavere enn det som skal til for å opprettholde verdensbefolkningen.

Det innebærer at kurven for befolkningstallet i verden i løpet av ytterligere noen år vil flate ut, for deretter å begynne å synke. (At det tar litt tid skyldes blant annet at antallet mødre rundt 2020 vil være høyere enn noen gang.) Utflatingen i selve befolkningstallet vil skje rundt 2050. Innen den tid vil verdens befolkning ha økt fra dagens 6,8 til 9,2 milliarder.

KOMMENTAR

Et enormt tall: 9,2 milliarder mennesker. Hvor mange mennesker tåler kloden? Under klimatoppmøtet i København i desember vil slike tall og spørsmål bli koplet opp til estimater for globale temperaturøkninger og analyser av ressurstilganger og matvaresikkerhet. FN-organisasjonen FAO har for eksempel anslått at verden må produsere 70 prosent mer mat for å takle befolkningsveksten.

Er det mulig? Jeg skal vokte meg vel for å konkurrere med landbruks eksperter i å mene noe om det, men det er grunn til å minne om at et kontinent som Afrika er langt tynnere befolket enn verdens rike land. Det samme kontinentet har også et enormt potensial for vekst i matvareproduksjonen, forutsatt at det investeres på en fornuftig måte i landbruk, infrastruktur og menneskelig kompetanse.

Frykten for befolkningsseksjonen har vært seiglivet i mange miljøer, inspirert av blant andre økonomen Thomas Malthus som på 1800-tallet forutså en katastrofe den dagen befolkningsveksten overgikk veksten i landbruksproduksjonen. På 1970-tallet brukte bistandsgivere mye penger og innsats på å sterilisere kvinner og menn i fattige land. Norge og Sverige gikk i front. Finansiert med norske skattepenger ble fem millioner kvinner og menn lagt under kniven i India, som motytelse for penger. I ettertid har mange kritisert dette som overgrep mot enkeltmennesker i en sårbar situasjon.

Bistandsgivernes intensjoner var som vanlig gode, og bygget på et slags felles tankegodt i vestlige land – at befolkningsseksjonen var den fremste trussel mot verden og mot de fattige selv. Vi som gikk i skole i det samme tiåret vil huske lærere som snakket om store barne-

Færre barn i hver familie gir hver enkelt av dem en bedre sjanse til å overleve og til å skape seg en bedre framtid.

FAKSIMILE: THE ECONOMIST

kull som en hovedårsak til fattigdom.

Ja, er ikke store barnekull en årsak til fattigdom? Både ja og nei. Så lenge barn produserer mer enn de spiser kan det være gode grunner for en fattig bonde til å skaffe seg en større familie, og i fravær av en offentlig pensjonsordning er de også en slags garanti for alderdommen.

I et slikt samfunn vil barnebegrensning med andre ord kunne gi stikk motsatt effekt: mindre mat og økt sårbarhet.

Flytter derimot den samme bon-

defamilien til storbyen der både mannen og kona får en jobb med fast lønn og barn skal på skole, er det langt bedre grunner for å holde familien liten.

Det avgjørende for om store barnekull blir en årsak til fattigdom, er med andre ord hvilke valgmuligheter og hvilken grunnleggende trygghet et samfunn tilbyr sine innbyggere. ■

En merkedag for oss alle

HIV-SMITTEDE

Den 30. oktober i år meldte USAs president Barack Obama at han ville oppheve innreiseforbudet for hiv-positive personer. Fra årsskiftet får de adgang til USA for første gang på 22 år. På tide, vil svært mange mene. Forbudet har ikke hindret aids-epidemien fra å spre seg og har heller gjort livet vanskelig for familier og enkeltpersoner som har mer enn nok fra før.

Hvorfor har forbudet vart så lenge? På slutten av åtti-tallet var det for lengst klart at smitte ikke kom igjennom lufta, men med blod og sex. Kanskje nettopp derfor.

Sykdommen hadde berøringer til alt hva gudfryktige amerikanere hatet: homofili, narkotika og skjorlevnet. Innreiseforbudet ble et symbolsk uttrykk for å holde alt dette ute og knytte det til utlendinger. Nå er over en million amerikanere hiv-smittet, så det er i høyeste grad også et innenlandsk onde.

Å stenge ute eller lukke inne er en forståelig første panikkreaksjon overfor en smittesituasjon. Spedal-

ske ble plassert i egne kolonier eller ute på øyer. Men med dagens kunnskap og informasjon er det underlig å opprettholde et slikt tiltak i flere tiår.

I åtte av disse årene hadde Bill Clinton makten, men lot være å oppheve forbudet. Det er en av denne presidentens store unnlatesynder. Riktig nok hadde han enn villig kongress og det var sterke evangelisk-kristne krefter i amerikansk politikk i hans presidentår, men han kunne her ha gjort en forskjell for mange mennesker. USA har ikke vært vertskap for noen store aids-konferanser det siste tiåret fordi så mange hiv-positive aktivister ikke har kunnet delta.

Nå er det dessverre mange andre land som opprettholder sitt innreiseforbud, deriblant Kina, Russland og Egypt. Disse reiserestriksjonene for hiv-positive var den røde tråden i en anti-stigma kampanje som Norad arrangerte her i landet på forsommeren i vår. Ett av virkemidlene var store plakater med tekster som:

KOMMENTAR

Også i Norge har stigmatisering vært et problem.

«Innreise forbudt for folk med fregner eller hiv». Poenget var å bekjempe stigmatisering ved å illustrere hvor udramatisk hiv-smitte er for vanlig mellommenneskelig samvær. Å bruke briller, være venstrehendt eller å ha flass eller navlelo var noen av tilstandene som ble sammenlignet med hiv.

Bakgrunnen for kampanjen var at stigma og diskriminering er et av de største hindrene for å stoppe hiv-epidemien i verden og derfor et høyt prioritert tema i Nor-

ges internasjonale arbeid.

Men også på hjemmefronten er stigmatisering et stort problem og derfor var norsk ungdom denne gangen målgruppe. Det er fortsatt sterke myter og svak kunnskap om hiv og aids. En undersøkelse fra Fafo: «Fortsatt farlig å kysse – kunnskap og holdninger til hiv» viste at de unge mangler kunnskap om hiv. En av fire gutter og en av fem jenter tror at man kan bli smittet av å kysse eller drikke av samme glass som en hiv-positiv. En av tre ville ikke latt en hiv-positiv passe ungen sin.

Når en så rimelig godt opplyst ungdomsbefolkning som den norske har slike holdninger, er det ikke så underlig at hiv og aids er omspunnet av myter, rykter og stigma i andre deler av verden. Reiseforbud er med på å forsterke slike strømninger. I det perspektivet er det godt at USA og Obama endelig har tatt til vettet og opphevet innreiseforbudet. Det var på høy tid. ■

Sør-Afrikas fattige gjør opprør

Voldelige protester i flere provinser

Det ulmer blant de fattige i Sør-Afrika. Folk er lei av å vente på vann, strøm, hus og helsetjenester. De er frustrert over korrupsjonen i bystyrene.

■ JAN SPEED

De siste månedene har det vært voldelige protester i fire av Sør-Afrikas elleve provinser. De toppet seg for noen måneder siden, midt i den kaldeste tiden på året.

– Folk mener nok er nok. I begynnelsen var de villig til å lytte på forklaringene til politikerne. De begynte å engasjere seg og viste sin misnøye gjennom møter. Nå er tålmodigheten slutt, derfor opplever vi nå voldelige protester mange steder, sier Virginia Setshedi, programkoordinator for Norsk Folkehjelp i Sør-Afrika.

I de siste månedene har protestene forflyttet seg til nye provinser.

Lokale saker. – Tidligere var Mapumalanga-provinsen en stille avkrok av landet. Nå er det overraskende mye uro også der, sier Setshedi. Hun forteller at protestene skyldes frustrasjon over manglende offentlige tjenester til de fattige, men også at en del av uroen også har andre årsaker.

– Noen steder dreier det seg om manglende offentlige tjenester. I noen bydeler er det maktkamp mellom ANC og Kommunistpartiet, eller det dreier seg om jordrettigheter. Andre steder er protestene mer spontane uten forankring i organisasjoner, sier Setshedi.

Beboere i Cape Town demonstrerer mot manglende boligbygging tidligere i år.

FOTO: NIC BOTHMA/SCANPIX

77 Nå er det slutt på tålmodigheten.

Virginia Setshedi, programkoordinator for Norsk Folkehjelp.

Misnøye. President Zuma ble i fjor valgt som ny leder for regjeringspartiet ANC fordi mange vanlige ANC-medlemmer var misfornøyd med daværende president Thabo Mbeki. Mange mente at Mbeki var mer opptatt av å styrke den svarte middelklassen i Sør-Afrika enn å gjøre noe med fattigdommen i landet.

– Det virker som om Zuma er bedre til å lytte enn Mbeki. På grasrota håper man fortsatt at han vil innfri valgloftene om å arbeide for de fattige. Det kan saktens diskuteres om han vil gjøre noe nytt – har

sier at han vil følge ANC's økonomiske politikk, og den er ikke blitt endret, sier Setshedi.

Korrupsjon. Ifølge Setshedi er fattiges tilgang på vann et typisk eksempel på hvordan lite er blitt gjort for å hjelpe de som er nederst.

– ANC-politikere liker å vise til statistikkene om at tre millioner mennesker har fått tilgang til vann siden frihetsvalget i 1994. Men når du går ut i mange områder, er det fortsatt en felles vannkran og folk må kjøpe polletter for å få tilgang til

vannet, sier hun. Mangel på skikkelig boliger er også et stort problem som fortsatt står uløst.

– Mange nye hus er bygget, men kvaliteten er svært dårlig, og de blir ofte solgt ulovlig av byrådsmedlemmer til utlendinger i stedet for å tilfalle fattige sørafrikanere med krav på hus, sier Setshedi.

Mye korrupsjon. Nå som innspurten mot neste års fotball-VM er i full gang ser aktivistorganisasjonene at korrupsjon blir stadig mer utbredt på lokalt plan. Norsk Folkehjelp støtter lokale organisasjoner i millionbyen Soweto som forsøker å hindre at lokalpolitikere presser eldre ut fra sine hjem for å kunne overta husene og gjøre dem om til Bed & Breakfast-boliger under VM.

I oktober ble den svarte bydelen Sakhile utenfor jordbruksbyen Standerson overtatt av lokale aktivister. I tre uker ble myndighetspersoner stengt ute. Innbyggerne anklaget lokale rådmenn for å misligholde offentlige midler. De mente korrupsjon var årsaken til at de ikke fikk bedre hus, strøm eller sanitære forhold.

Mens opptøyene i år har vært rettet mot lokale myndigheter og politiet, gikk mye av volden i fjor utover innvandrere, spesielt fra Zimbabwe og Somalia. Minst 62 personer ble drept, og 100.000 ble fordrevet fra sine hjem.

– Vi må forklare til folk at det ikke er utlendingene som er fienden, og at målet for aksjonen bør være myndighetene som ikke leverer tjenestene, eller selskapene som ikke betaler skikkelig. Men det tar tid å bevisstgjøre folk, sier Setshedi. ■

IMF og Verdensbanken varsler nytenkning

Lenge var Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet måltavle for tomater og råtne egg, anklaget av bistandsaktivister for å undergrave stater og forverre fattiges kår i land i sør. Nå skaper institusjonene tvil blant aktivister ved å ta selvkritikk og snakke om «sosiale betingelser».

■ JAN SPEED

Når en afrikansk kvinne nå er administrerende direktør i Verdensbanken og en fransk sosialist er direktør i Det internasjonale pengefondet (IMF) skaper det en viss forvirring hos mange av kritikerne av de to Bretton Woods-institusjonene.

Direktøren for Det internasjonale pengefondet (IMF) Dominique Strauss-Kahn presenterer seg som en endringsagent.

– IMF har forandret seg, forandrer seg fortsatt og vil fortsette å gjøre det, fortalte han i Stockholm nylig.

– Vi er nå tilbake til utgangspunktet for IMF. Vi skal bidra til økonomisk stabilitet som er forutsetning for fred, sier Strauss-Kahn. Han

Verdensbankens direktør, Ngozi Okonjo-Iweala, mener banken er blitt bedre til å hjelpe fattige land.

FOTO: EU

Direktøren for Det internasjonale pengefondet (IMF) Dominique Strauss-Kahn.

innrømmer at den økonomiske krisen har ført til at IMF har revurdert sin rolle.

Mer fleksible. IMF ble beryktet på venstresiden på 1980- og 1990-tallet da de satte strenge betingelser for lån, og påtvang mange fattige land strukturtilpasningsprogrammer. I flere land bidro dette til økonomiske vansker og store lidelser når helse og utdanningsprogrammer ble lagt ned og tjenester privatisert.

– Betingelsene var for omfattende og i mange tilfeller ikke til særlig hjelp. Vi stiller nå færre be-

tingelser og er mer fleksible enn tidligere, sier Strauss-Kahn. Fondet opererer nå med begrepet «sosiale betingelser».

– Du kan ikke hjelpe et land dersom det ikke har et sikkerhetsnett for de mest utsatte befolkningsgruppene, sier han.

IMF har lånt ut fire ganger mer i 2009 enn de gjorde i 2007. 17 milliarder dollar er blitt lånt ut med null rente. Fondet trenger samtidig økt påfyll med midler til å møte den store etterspørselen.

– Samtidig vil jeg understreke at utvikling ikke bare er et spørsmål om ressurser, men også styresett og legitimitet, sier den tidligere sosialiststatsråden. Han mener også at mer kan gjøres for å gi utviklingsland innflytelse i IMF.

Til unnsetning. Ngozi Okonjo-Iweala, fra Nigeria, er nå administrerende direktør i Verdensbanken. Okonjo-Iweala mener hun styrer en frisk og rask 65 år gammel institusjon.

– Ingen annen institusjon har på samme måte kommet fattige land til unnsetning. Verdensbanken delte ut 58 milliarder dollar i fjor. Mye av dette gikk til å sørge for at lærere og helsearbeidere ble betalt og folk fikk hjelp til å kjøpe mat, sier Okonjo-Iweala, som tidligere var finans-

minister i Nigeria.

Hun mener banken er blitt mer desentralisert, arbeider tettere med det sivile samfunn og har mer fokus på resultater.

Fortsatt kritiske. Kritikerne av IMF og Verdensbanken er imidlertid ikke overbevist.

Nobels fredsprisvinner og grunnleggeren av Grameen Bank, Muhammad Yunus, påpeker at to tredjedeler av verdens befolkning står utenfor det formelle finanssystemet.

– Det er en situasjon som ikke kan vare i lengden. Mye av diskusjonen om reform i Verdensbanken har fokus på det bestående økonomiske systemet. Men det er behov for en verden med et sosialt orientert næringsliv, sier han.

Lederen for internasjonale kampanjer i ActionAid, Otiye Igbuzor, mener at tiden er inne til å pensjonere Bretton Woods-institusjonene.

– Det er fortsatt slik at hoveddelen del av IMF's lån går til rike land. Sommeren 2008 hadde 82 prosent av pengene som IMF har gjort tilgjengelig som følge av G20-resolusjoner gått til europeiske land, mens kun 1,6 prosent har havnet i Afrika. Finanskrisen er langt fra over, og tiden er inne til å hjelpe de fattige, sier Igbuzor. ■

Norsk fredsbidrag i Haiti får god karakter

UD i kompaniskap med KN-veteran bidro positivt til fred, mener evalueringsteam

Har norsk støtte til fredsbygging i Haiti bidratt til fred og stabilitet? Ja, mener et belgisk konsulentfirma som har evaluert den norske støtten.

HAITI

■ **GUNNAR ZACHRISEN**
Aktivitetene som ble igangsatt med norsk støtte var relevante i forhold til behovene på Haiti og bidro til å supplere bistanden fra andre bistandsgivere på en god måte, konkluderer rapporten. Den norske bistanden omtales som fleksibel og risikovillig.

Rapporten tar for seg norsk støtte i hele perioden 1998-2008, og gir samtidig et innblikk i samspillet mellom Utenriksdepartementet og private norske aktører i utøvelse av norsk freds- og bistandspolitikk. I dette tilfellet er det Kirkens Nødhjelp som har fått boltre seg, på oppdrag fra UD og med finansiering fra norske skattebetalere. I de første sju årene ble mer enn 75 prosent av den norske støtten kanalisert gjennom Kirkens Nødhjelp.

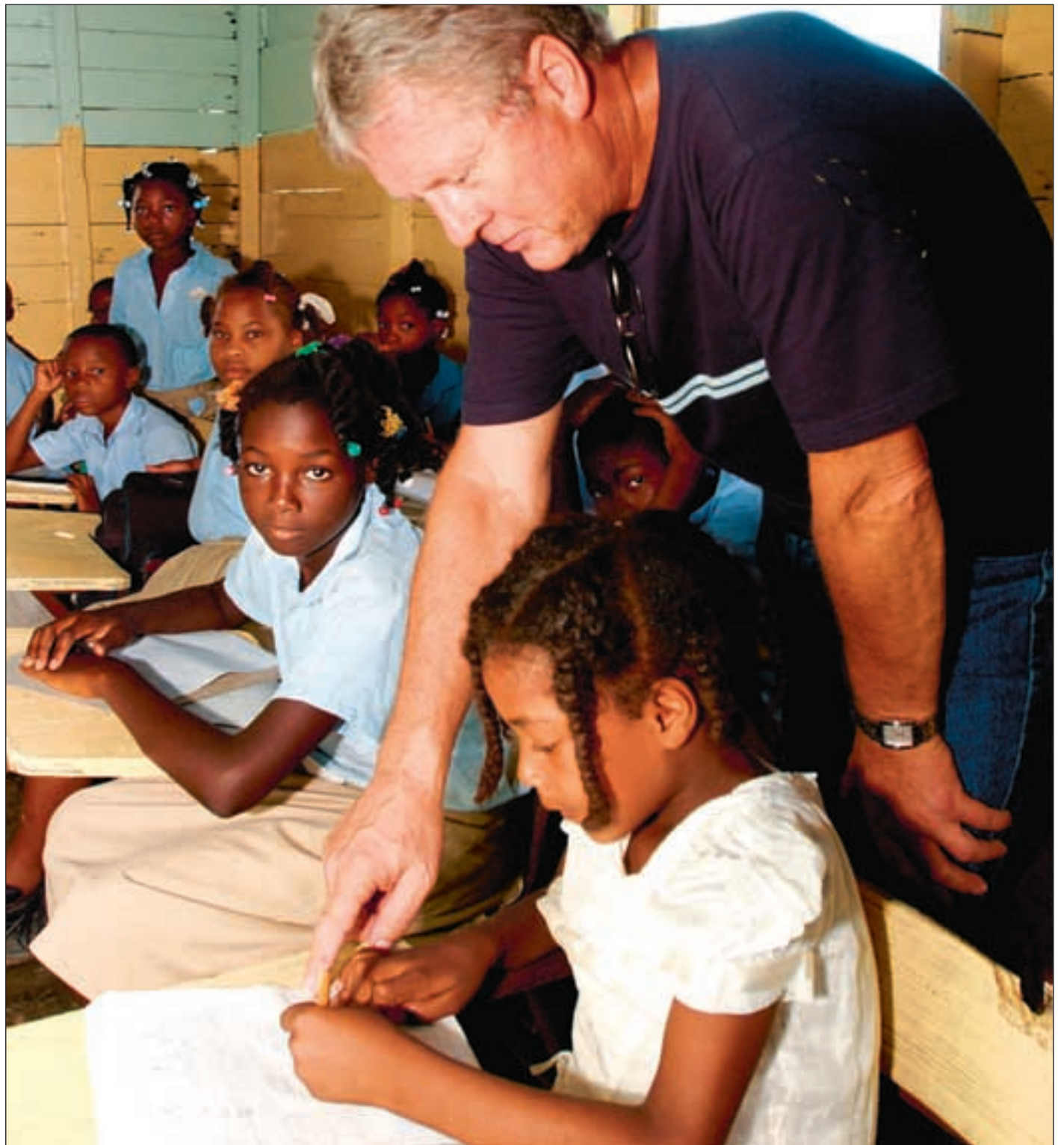
Mye spillerom. Evalueringsteamet er tydelig overrasket over hvor mye spillerom private aktører, organisasjoner så vel som enkeltpersoner, har i den norske freds- og bistandspolitikk. «Det tette samarbeidet mellom UD og en ikke-statlig organisasjon i gjennomføringsarbeidet var ganske unikt», skriver rapportforfatterne.

I 1998 ble det etablert et felles team med representanter for Utenriksdepartementet og Kirkens Nødhjelp for å utvikle en norsk Haiti-tilnærming. Mandatet var å skape rom for og oppmuntre til dialog mellom nøkkelaktører i haitisk politikk.

På dette tidspunktet var Haiti preget av politisk kaos, voldshandlinger og handlingslammelse på sentralt nivå. Ambisjonene for den norske freds- og bistandspolitikk i 1998 var begrenset. Utenriksdepartementet og UDs eksterne apparat hevdet ikke at de skulle bedrive «fredsbygging», men skulle se etter måter å bidra gjennom en åpen dialog og konsultasjoner med en rekke ulike aktører i det haitiske samfunnet. Tilnærmingen skulle hele tiden være forsiktig, langsiktig og lavnivå.

Fleksibel støtte. «Norges komparative fordel som bistandsgiver var og er fortsatt den spesielle posisjonen man kan ha som en liten, fleksibel og uavhengig bistandsgiver uten tidligere forbindelser med Haiti», heter det i rapporten.

De belgiske forskerne i evalueringsteamet viser til at haitisk politikk befant seg i en fastlåst situasjon

Petter Skauen fra Kirkens Nødhjelp på en skole for haitiske barn i et slumstrøk i nabolandet Den dominikanske republikk i 2002.

FOTO: SCANPIX/TERJE GUSTAVSEN

da støtten ble påbegynt og at hensikten med bistanden var å bidra til bedre dialog mellom nøkkelaktører. De konkluderer at Norge hadde «betydelig suksess med sine anstrengelser» og at de ulike tiltakene var relevante selv om de ikke inngikk i et større, overordnet «program», i ordets egentlige betydning.

Uformell stil. Evalueringsteamet legger

ikke skjul på at de har hatt store metodiske problemer under arbeidet som følge av at den norske fredsinnsettsatsen har vært preget av enkeltpersoners bekjentskaper og uformelle arbeidsmåter. «Et stort antall viktige beslutninger ble tatt uformelt gjennom udokumenterte møter og/eller diskusjoner undre oppdrag», fastslår de.

Den erfarne bistands- og fredsarbeideren Petter Skauen fra Kirkens Nødhjelp sto sentralt i den norske innsatsen. Haiti-teamet, som skulle rapportere til statssekretær Wegger Strømmen, besto i starten av UDs deskansvarlig for Haiti ved Humanitær seksjon og en annen UD-representant. I 1999 ble Skauen inkludert i Haiti-teamet. Kirkens Nødhjelp-veteranen hadde fra før av erfaring fra forsoningsarbeid i Guatemala og Colombia.

Dette tremannsteamet fortsatte å være personlig involvert i dialogarbeidet helt fram til 2005. En annen viktig medspiller var daværende oslobiskop Gunnar Stålset, den gang generalsekretær i Det Lutherske Verdensforbund.

FN overtok. Ved siden av å bidra i den interne dialogen mellom ulike politiske aktører på Haiti, bidro teamet også til samtaler mellom aktører i Haiti og nabolandet Den dominikanske republikk. Sistnevnte har hatt et stort antall arbeidsinnvandrere fra Haiti, og dette har i perioder ført til gnisninger og uro mellom folkegruppene.

I 2007 ble UD's bistands- og fredsportefølje i Haiti lagt om, og Norge økte sine bidrag til FNs arbeid i landet. Hva gjelder denne bistanden mener rapportforfatterne at en del mindre prosjekter med kortsiktig tidshorison har vært effektive, mens mer langsiktige og substansielle programmer er blitt hengende etter.

Rapporten «Evaluation of Norwegian support to Peacebuilding in Haiti 1998-2008» er skrevet av et evalueringsteam fra Le Groupe-conseil baastel i Belgia. Teamet har bestått av forskere og konsulenter med ekspertise innenfor blant annet konfliktløsning, menneskerettigheter, ikke-statlige organisasjoner og likestilling. ■

NORGE OG HAITI

- Det økonomiske omfanget av den norske støtten til fredsarbeid i Haiti har vært relativt beskjeden sammenlignet med andre viktige bistandsgivere som USA, Canada, Frankrike og EU.
- Den norske bistanden var i gjennomsnitt på 14 millioner kroner per år i perioden 1998-2004. Fra 2004 økte dette til et gjennomsnitt på 44 millioner kroner per år. Til sammen er det brukt om lag 250 millioner kroner siden 1998.
- Innsatsen for å bygge tillit og forståelse mellom politiske og sivile aktører på Haiti ble videreført i 2008. Det samme ble forsoningsdialogen mellom Den dominikanske republikk og Haiti.
- En stor del av de norske midlene kanaliseres gjennom Kirkens Nødhjelp til lokale partnere. Det ytes også noe støtte til FN på Haiti, blant til UNDP og den brasilianskledede FN-styrken MINUSTAH. Sistnevnte har mottatt norsk støtte både til forsoningsarbeid, likestillingsarbeid, arbeid for å bedre kvinners sikkerhet og støtte til parlamentet.

Kilde: Statsbudsjettet 2009-2010 og «Evaluation of Norwegian support to Peacebuilding in Haiti 1998-2008».

Mindre vold på Haiti

PORT-AU-PRINCE (b-a): – Haiti har et ufortjent dårlig image, sier pressetalskvinnen for landets FN-styrke. Statistikk viser nemlig at Haiti i dag er tryggere enn alle de andre landene i Karibia.

■ I HAITI:
SIGNE PRØIS

Trygt var ikke et ord som ble brukt da FN-styrken kom til den lille øystaten i 2004, i kjølvannet av enorme opptøyer som førte til den demokratiske valgte presidenten Jean-Bertrand Aristides avgang. Under brasiliansk ledelse har den norskstøttede FN-styrken MINUSTAH (United Nations Stabilization Mission in Haiti) klart å skape en tilværelse av relativ ro, i et land som har vært preget av politisk uro helt siden Duvalier-regimet tok slutt i 1986.

Brutale gjenger. Så sent som i 2006 terroriserte rivaliserende gjenger befolkningen i slumområdene i hovedstaden Port-au-Prince og andre urbane områder. President Prevals forsøk på å forhandle med gjenglederne førte ingen vei. Urimelige krav om store summer, utreisevisum, stillinger i regjeringen og amnesti gjorde en forsoning umulig.

Men i perioden desember 2006 til mai 2007 iverksatte MINUSTAH det FN kalte «robuste operasjoner» mot gjengene.

– Og de var virkelig «robuste», forteller pressetalskvinnen Sophie Boutaud-de-la-Combe. – Flere mistet livet, både FN-soldater, gjengmedlemmer og sivile, og vi fikk virkelig testet vårt mandat, sier hun.

Avkriminaliseres. – I dag drives det program for avkriminalisering av disse tidligere gjengmedlemmene, forteller Boutaud-de-la-Combe og viser til samarbeid med blant andre sivile organisasjoner som den brasilianske organisasjonen Viva Rio. Over to faser skal de unge, mannlige gjengmedlemmene trekkes ut av sine kriminelle omgivelser, før de igjen reintegreres i sine respektive lokalsamfunn. Flere «fredsambassadører» er trent for å mekle i interne konflikter, og gjennom utføring av samfunnstjeneste, skal de involverte i avkriminaliseringsprogrammet både kunne tjene seg litt penger, få

ny arbeidserfaring og ny tillit i nærmiljøet.

Politireform. Noe av det den sittende regjeringen Préval har prioritert, er arbeidet med en omfattende reform av politiet. 2000 FN-politifolk bistår arbeidet med politireformen, og allerede i dag er nasjonalt politi til stede døgnet rundt i de mest urolige slumområdene.

– Da vi kom i 2004 fikk vi en liste som viste at det fantes 3500 registrerte politifolk i landet, forteller Boutaud-de-la-Combe. Men tallet var langt fra sannheten. Før de kunne gjøre noe som helt, måtte de foreta en «listevask». Det viste seg at noen politifolk var døde, andre hadde emigrert og noen satt fengslet, enda alle fremdeles sto registrert som aktive politimenn. Siden den gang har rundt 700 nye politifolk blitt utdannet og satt i arbeid. – Fra og med i år uteksamineres det rundt tusen i året slik at vi skal nå vært mål om en politistyrke på 14 000 innen 2011, sier Boutaud-de-la-Combe.

Effektene av politireformen viser seg allerede ved at antallet anmeldelser har økt betydelig det siste året. Folk tør nå å anmelde forhold uten å være redd for at politiet er korrupt. For eksempel er det opprettet en egen avdeling i politiet for kvinner som vil anmelde overgrep og voldtekt. Avdelingen har egne kvinnelige politibetjenter og er trent spesielt for å ta i mot den typen saker.

– Vi ser veldig positivt på utviklingen i politiet, sier Bernice Robertson, som er spesialletterforsker for International Crisis Group, en internasjonal menneskerettighetsorganisasjon med eget feltkontor i Haiti siden 2004. ■

HAITI

- Republikk i Karibia
- President: Réne Préval
- Hovedstad: Port-au-Prince
- Offisielle språk: Fransk og kreolsk
- Befolkning: 9,6 millioner
- Gjennomsnittsalder: 54,4 år
- Frukbarhetsrate: 4,7 barn pr. kvinne
- Prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen: 67%

STATISTIKK

	2005	2006	2007	2008	2009 (pr. nov.)
Kidnappinger:	–	–	237	266	66
Drap:	595	599	490	428	427
Voldtekter*:	–	–	149	284	235

(*) FN-styrken MINUSTAH tror de økte voldtektstallene har sammenheng med mange flere anmeldelser.

Mer enn 100 haitiske studenter mistet studieplasser

Tregheter og byråkratisk sommel fra norsk side har bidratt til at institusjonen ISPOS har måttet stenge og mer enn 100 studenter på Haiti har mistet sine studieplasser. Det framgår av rapporten «Evaluation of Norwegian support to Peacebuilding in Haiti 1998-2008».

Les saken på våre nettsider!

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

han nasjonalisert Suez-kanalen 26. juni 1956?

- Hvem er dette?
- Hvilken kulturhistorisk viktig øy i Stillehavet hører til Chile?
- Cristina Kirchner ble valgt som president i et søramerikansk land i slutten av oktober 2007. Hvilket land?
- I hvilken by har nyhetskanalen Al-Jazeera sitt hovedkontor?
- Hvilken internasjonal bevegelse var Gaddafi svært opptatt av på 1970- og 1980-tallet?
- Har Afghanistan kystlinje?
- Hvilke land grenser Iguazu-fossefallene til?
- Hvor mange ganger må butikene i Saudi Arabia stenges fordi det er bønnetid?
- Hva heter den delen av New Guinea som hører til Indonesia?
- Hva er Kuwaits desidert største inntektskilde?
- Sudan er det største landet i Afrika, men hvilket land er nest størst?
- Hvilket år okkuperte Kina Tibet?
- Hvilket land var Ecuador i krig med i 1941?
- Til hvilket land hører øya Kyushu?
- Hva het mannen som ble folkehelt i den arabiske verden da

- Hvor heter hovedstaden Cayenne?
- Hvem er Michelle Bachelet?
- Har Mongolia større eller mindre befolkning enn Norge?
- Hvor gammel er Morgan Tsvangirai (+/- 2 år)
- Hva heter Asias yngste stat?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av
Ba-Musa Ceesay

TRE EKSPERTNØTTER:

- Hva heter alfabetet hindi er skrevet på?
- Hva heter hovedstaden i Jemen?
- Hva er Nelson Mandelas mellomnavn?

SVAR:

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

- Kinas president Hu Jintao
- Paskeøya
- Argentina
- Doha, Qatar
- Den panarabiske bevegelse.
- Nei.
- Brasil og Argentina.
- Fem ganger.
- Vest-Papua
- Ojje.
- Algerie, 2.382.000 kvadratkilometer.
- 1950
- Peru.
- Japan.
- Gamal Abdel Nasser.
- Fransk Guyana.
- Chiles største kvinnelige president, innsatt 11. mars 2006.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

- Devanagari
- Sanaa
- Rolihahia.

Kontanthjelp gir nye muligheter

40 millioner fattige brasilianere får hjelp

SALVADOR (b-a): Bolsa Familia er verdens største program for kontantbistand. 12 millioner familier mottar støtte fra den brasilianske regjeringen. – Uten Bolsa Familia vet jeg ikke hvordan vi skulle fått nok mat, sier Eliane Maurio (34).

■ I BRASIL:
ROAR NERDAL

KONTANTBISTAND

Det er fredagskveld i Salvador. I en av kystbyens største favelaer har Eliane Maurio nettopp hentet sønnen Marcos Renato fra førskolen. Stesønnen Renato Manuel er hjemme og har vært det hele dagen.

– Renato Manuel er ennå ikke registrert i «Bolsa Familia». Derfor har vi ikke råd til å sende han på førskolen, forklarer Eliane.

Bolsa Familia er verdens største program for kontantbistand. I 2003 ble flere ulike programmer slått sammen og Bolsa familia ble etablert. Om lag 12 millioner familier mottar et sted mellom 50 kroner og 300 kroner i måneden i støtte. Forutsetningen for at de får pengene er blant annet at de sender barna på skolen og sørger for at de deltar i vaksineprogrammer. Evalueringer har vist at programmet har bidratt til å redusere fattigdommen i Brasil og at særlig de aller fattigste har fått det bedre. Eliane Maurio er i alle fall ikke i tvil om at pengestøtten hun får til familien har forbedret tilværelsen deres.

– Livet er betraktelig lettere nå enn for fem år siden. Da var det vanskelig. Det hendte vi gikk dager uten mat. Eller vi hadde mat, men ikke penger til gass. Med Bolsa Familia holder vi sulten unna, sier hun.

Nye muligheter. Økonomiprofessor Claudio Salvadori Dedecca ved Universitetet Unicamp i São Paulo har forsket på Bolsa Familia. Også han mener programmet virkelig hjelper Brasils fattige.

– Bolsa Familia støtter familier som lever i en ekstremt svak økonomisk situasjon med stor usikkerhet for hvor de skal få inntekter fra. Dette gjelder personer uten mulighet for å få seg formelt arbeid, og støtten gis ofte til kvinner med små barn, sier han. Dedecca mener programmet har gitt de som befinner seg nederst på rangstigen i Brasil nye muligheter.

– Bolsa Familia er direkte fattigdomsbekjempelse, og gjør det mu-

Eliane Maurio og hennes sønner nyter godt av Lulas omfattende velferdsprogram.

ØKONOMI

lig for de fattige å delta i utviklingen av landet. Denne muligheten har aldri eksistert før i Brasil, sier Dedecca.

Trives. Selv om byen Salvador har både universitet og dyre høyhus, bor flesteparten som Eliane og familien: i et falleferdig murhus i en favela. Enkelte gater unngår selv beboerne å gå i. Kriminaliteten er høy. Men i

Dersom du har tilgang til utdanning og helse, får du også tilgang til arbeidsmarkedet.

Claudio Salvadori Dedecca, økonomiprofessor.

ORD-FORKLARING:

Favela: brasiliansk betegnelse på uregulert slum

Federacão er en av de største favelaene i Salvador.

mesteparten av bydelen kjenner naboe hverandre godt, og de passer på hverandre.

– Jeg liker meg godt her, og synes barna har det ganske trygt. Jeg skulle gjerne hatt et bedre hus, men vil helst ikke flytte fra strøket, sier Eliane. Hun og familien bor i et så trangt smug at en voksen norsk reporter har vanskeligheter med å komme seg fram. Litt lenger ned er deler av åssiden rast ut. Tilbake står noen rester etter hus som har rast sammen i en av de kraftige regnstormene.

– Det er ikke så verst her. Både La-

zaro og Edilson er vokst opp noen hus unna, sier Eliane.

Lazaro er Lazaro Ramos, Brasils mest kjente svarte skuespiller. Edilson er fotballproff og verdensmester fra 2002. Broren har det fineste huset i nabolaget.

– Men det viktigste er at jeg har familie og venner her. Vi hjelper hverandre når det er nødvendig.

Krav. I gatene utenfor det lille huset hvor Eliane og familien bor er det full av folk. Mange er ute for handle inn til helga i et av de lokale supermarkedene. Flere mottar støtte fra

BOLSA FAMILIA

■ Bare familier med en månedlig inntekt på mindre enn 140 reais, ca 450 kroner, per hode kan delta i programmet.

■ Barn i skolepliktig alder må møte på skolen.

■ Barn må delta i vaksinasjonsprogram.

■ 12 millioner familier mottar familiehjelpen. Bolsa Familia-kortet utstedes til det kvinnelige overhodet i familien.

■ Regjeringen brukte i underkant av 12 milliarder reais, om lag 38 milliarder kroner, på Bolsa Familia i fjor.

BANK-HJELPEN

■ 27. oktober 2009 lanserte president Lula da Silva et program der fire millioner fattige familier skal få tilgang til banktjenester.

■ Den nye forenklede bankkontoen skal gi adgang til å bruke kontoen for å betale regninger, overføre penger samt gir rett til lån og andre finansielle tjenester.

■ Disse tjenestene skal ha lavere gebyr og renter enn de vanlige bankkundene har. Regjeringen satser på at fire millioner familier vil få tilgang til denne tjenesten innen utgangen av neste år.

FOTO: ROAR NERDAL

Bolsa Familia.

— Jeg har mottatt penger i tre måneder og er veldig fornøyd, sier Jaqueline Silva Santos (25) som har med seg sønnen Natanel Messias.

Den eneste inntekten hun har, bortsett fra pengestøtten fra Bolsa Familia, får hun gjennom salg fra kataloger. Hun bestiller parfyme, såpe og deodoranter for naboer og venner.

— Jeg mottar 90 reais (ca 290 kroner red.anm.) fra Bolsa Familia, og vi hadde knapt greid oss uten, sier Jaqueline.

Ivanilze Souza er imidlertid ikke like fornøyd.

— Jeg har hatt støtte i tre måneder, men nå er hjelpen blokkert, forteller hun.

— Hvorfor er den blokkert?

— Jeg vet ikke. Det er sikkert noe byråkratisk rot. Jeg har like stor rett på støtte som alle andre som bor her, sier Ivanilze, før hun haster videre.

Staten har blokkert nesten én million familier fra å få utbetalt støtte i november, noe som er rekord. I tillegg til at barna må møte på skolen, delta i vaksinasjonsprogrammer, og registrere riktig adresse, skal kommunen også kontrollere familieinntekten. Denne kontrollen foretas minst hvert andre år.

— Jeg har også opplevd å få støtten blokkert, forteller Eliane.

— Det var fem dager jeg skulle ha vært foruten. Derfor har jeg vært nøye med å sørge for å hele tiden følge tidsfristene. Det gjelder å gi beskjed om at barna er på skolen og at vi følger opp vaksinasjonsprogrammet. Når du har vent deg til det, er det ikke så mye bry. Jeg tar i hvert fall ikke sjansen på å få midlene blokkert. Da stiller jeg opp i køen uansett om det er regn eller sykdom.

Skryt. Brasils president Luiz Inacio Lula da Silva har fått internasjonal anerkjennelse får det omfattende velferdsprogrammet. Nå er det de færreste som tør kritisere presidenten, men tidligere beskyldte opposisjonen Lula for at Bolsa Familia var spesialdesignet for å kjøpe seg stemmer. Lula fikk da også flest stemmer i områder der en stor andel mottar støtte. Eliane Maurio er uenig i kritikken.

— Jeg har alltid stemt på Lula, Bolsa Familia eller ei. Den forrige presidenten hadde også hjelpeprogram, men bare for noen utvalgte. Nå er det mye enklere. Se bare her i strøket. De fleste jeg kjenner mottar støtte.

Kritikk. Programmet er også kritisert fordi mottakerne «bare får fisk, men aldri lærer seg å fiske».

— Data understøtter ikke kritikken. Undersøkelser viser at programmet ikke bare gir inntekter til fattige, men også gir dem sosial legitimitet. Og dersom du har tilgang til utdanning og helse, får du også tilgang til arbeidsmarkedet. Vi ser i dag en omfattende migrasjon over til arbeidsmarkedet fra personer som omfattes av Bolsa Familia, sier professor Dedecca.

Han tror også at programmet kan overføres til andre land med en stor andel fattige.

— Men det er ikke mulig å kopiere blindt. Brasil er et unntak blant utviklingsland, og det som skjer her må vurderes ut fra den økonomiske og sosiale utviklingen. Konseptet må tilpasses den økonomiske, sosiale og historiske utviklingen i hvert land. Og programmet erstatter ikke andre sosiale program, arbeids- og lønnspolitikk og utvikling, sier Dedecca.

Mange nye arbeidsplasser. Under tidligere økonomiske kriser, har Brasil vært spesielt rammet. Men denne gangen har Brasil vært forskånet. I kriseåret 2009 er det etablert en million nye arbeidsplasser i den formelle økonomien.

— Det er bred nasjonal og internasjonal enighet blant analytikere om at både Bolsa Familia og minimumslønninger har bidratt til å motvirke krisa i tillegg til andre økonomiske tiltak. Blant annet ved at det interne konsumet er opprettholdt, sier Dedecca.

Til neste år er det presidentvalg i Brasil. Lula skal avløses etter åtte år, og fattigdomsbekjempelsen vil stå som et av de viktigste fremskritt Brasil har oppnådd under denne perioden. Ingen av de aktuelle presidentkandidatene har uttalt at de vil redusere velferdsprogrammene.

— Men jeg frykter at de vil ta fra oss dette etter presidentvalget neste år. Jeg stoler ikke på politikerne, sier Eliane. ■

ØKONOMI

Sør-Afrika reiser seg fra krise

Nye beregninger tyder på at resesjonen kan være over for Sør-Afrika. Analytikernes spådommer for tredje kvartal varierer imidlertid fra 1,2 prosent tilbakegang i økonomien til to prosent vekst i bruttonasjonalproduktet sammenlignet med forrige kvartal. Men ender man i null, er man teknisk sett ikke lenger i resesjon etter tre kvartaler med krympende økonomi.

En av grunnene til at bruttonasjonalproduktet er spådd å øke, er de massive investeringene i infrastruktur foran VM i fotball neste år, samt at industrien er i ferd med å komme seg på beina, ifølge den sørafrikanske avisen Business Day. ■

En ny økonomisk oppgang vil være en god nyhet for Sør-Afrikas store ungdomskull som snart skal ut på arbeidsmarkedet.

FOTO: INGER A. HELDAL

Advarer mot rådyrt internett

Myndighetene i Kenya kan komme til å innføre priskontroll på internett hvis ikke leverandørene ikke reduserer prisene.

— Regjeringen er svært bekymret over at slutføringen av to fiberkabler fra Europa og Asia ikke har hatt særlig virkning på prisene, sier kenyansk viseminister for informasjon og kommunikasjon, George Khaniri, til avisen Daily Nation.

Han mener de høye prisene forklarer hvorfor internett fortsatt ligger bak annen telekommunikasjon som mobilnettet.

— Hvis vi ikke ser noen endringer i prisene på internett-tilgang, må vi vurdere å innføre pristak på ulik båndbredde, fastslår han. ■

Flypassasjerer må betale mer for sikkerhet

Det økonomiske samarbeidet East African Community vil innføre en sikkerhetsavgift på 70 cent for alle flypassasjerer i Øst-Afrika. Pengene skal gå til Civil Aviation Safety and Security Oversight Agency (CASOA), hvis forslaget blir vedtatt. Medlemslandene Tanzania, Uganda, Kenya, Burundi og Rwanda skal innen mars måned ta stilling til forslaget.

Forslaget har blant annet bakgrunn i at rådgivere fra Den internasjonale flytrafikkorganisasjonen (IATA) nylig hevdet at bidraget fra landene er for små til å drive CASSOA på en skikkelig måte, ifølge Daily Nation. ■

Norfund med nytt fond i Øst-Afrika

Fanisi er navnet på det første venturekapital-fondet som er etablert for investeringer i Kenya, Rwanda, Tanzania og Uganda. Hensikten med fondet er å fremme utviklingen av privat sektor ved å investere i oppstartsbedrifter, tidligfase-bedrifter og små og mellomstore vekstbedrifter.

Norfund har tatt initiativ til opprettelsen av fondet sammen med Ayisi Makatiani som er leder av forvaltningsselskapet. Fanisi er swahili og betyr suksess eller velstand. Norfund har investert 15 millioner amerikanske dollar i fondet. Andre investorer er franske Proparco og finske Finfund. IFC planlegger å investere i fondet som totalt forventes å bli på 50 millioner amerikanske dollar, skriver Norfund i en pressemelding. ■

Vil sparke nytt håp i WTO-avtale

Generaldirektør Pascal Lamy (bildet) har håp om å få ny giv i forhandlingene om en ny global handelsavtale. 30. november til 2. desember er det tid for et nytt ministermøte i Verdens handelsorganisasjon i Genève.

Lamy understreker at konferansen ikke skal inkludere nye forhandlinger, men vil at møtet skal være en arena for å diskutere WTOs rolle, inkludert den såkalte utviklingsrunden der forhandlingene brøt sammen i fjor sommer. Etter planen skulle dette bli en nyskriving av avtalen, som skulle rette opp skjevheter som rammet de fattigste landene. I denne sammenhengen krevde utviklingslandene kutt i subsidier og toll i vestlige land. Rike land krevde på sin side lettere innpass for sine industrivarer på de store utviklingslandenes markeder. Kamelene lot seg ikke svelge. ■

Bokåret 2009 – mangfoldig og samfunnsk

Her er seks gode bøker fra utviklingsland – som kan legges under juletreet

Bokåret 2009 har bydd på mange litterære perler som setter fokus på fortellinger, historie, politikk og kultur fra «Sør». Blant dem har jeg valgt ut seks bøker og forfattere som gir et innblikk i mangfoldet: Noen får ikke utgitt bøkene i sine gjennom-sensurerte hjemland, flere inneholder besk samfunns-kritikk og andre bruker krimromanens form for å sette søkelys på dagsaktuelle temaer. Alle har noe å fortelle oss.

Av Tone Bratteli

Atiq Rahimi:

«Tålmodighetens stein.

Seng-e-saboor.»

Oversatt av Tom Lotherington.

Aschehoug, 2009

BOKÅRET 2009 Vi befinner oss et sted i Afghanistan, eller et annet sted. Slik lokaliserer forfatteren Atiq Rahimi handlingen i romanen «Tålmodighetens stein» for å minne om at overgrep mot kvinner som er fanget i sin egen kropp foregår i hans hjemland Afghanistan, men også mange andre steder.

Ekteparet som står i fokus i boka bor i krigssonen. Under kamp blir mannen skutt i nakken og kommer hjem i koma. Hans kone – bokas fortellerstemme – holder ham i live gjennom å gi ham en sukkevan-noppløsning intravenøst, dryppe øyene hans og be til Allah.

Den tause mannen begynner etter hvert å likne en «tålmodighetens stein» eller «seng-e-saboor». En stein som minner om den svarte steinen Kaba i Mekka som troende muslimer valfarter til med alle sine sorger og bekymringer.

Kvinnen i romanen begynner å snakke til sin mann som bare ligger der med svak pust og oppspilte øyne, og alle fortielsene som har vært fanget i hennes egen kropp så lenge renner ut av henne; som utleveringer av seksuelle fantasier, raseri, anger og skam. Ingen vet om mannen hører hennes sterke fortelling. «Steinen hører på deg, suger opp alle dine ord, alle dine hemmeligheter, helt til den en vakker dag eksploderer. Den faller i grus,» heter det i boka. Handlingen følger samme linje.

Det er imponerende hvordan en mannlig forfatter er kommet under huden på en kvinne og hennes opprørende fortelling. Rahimi har gitt oss en viktig stemme som plasserer kvinnes liv i et historisk, kulturelt og politisk perspektiv. ■

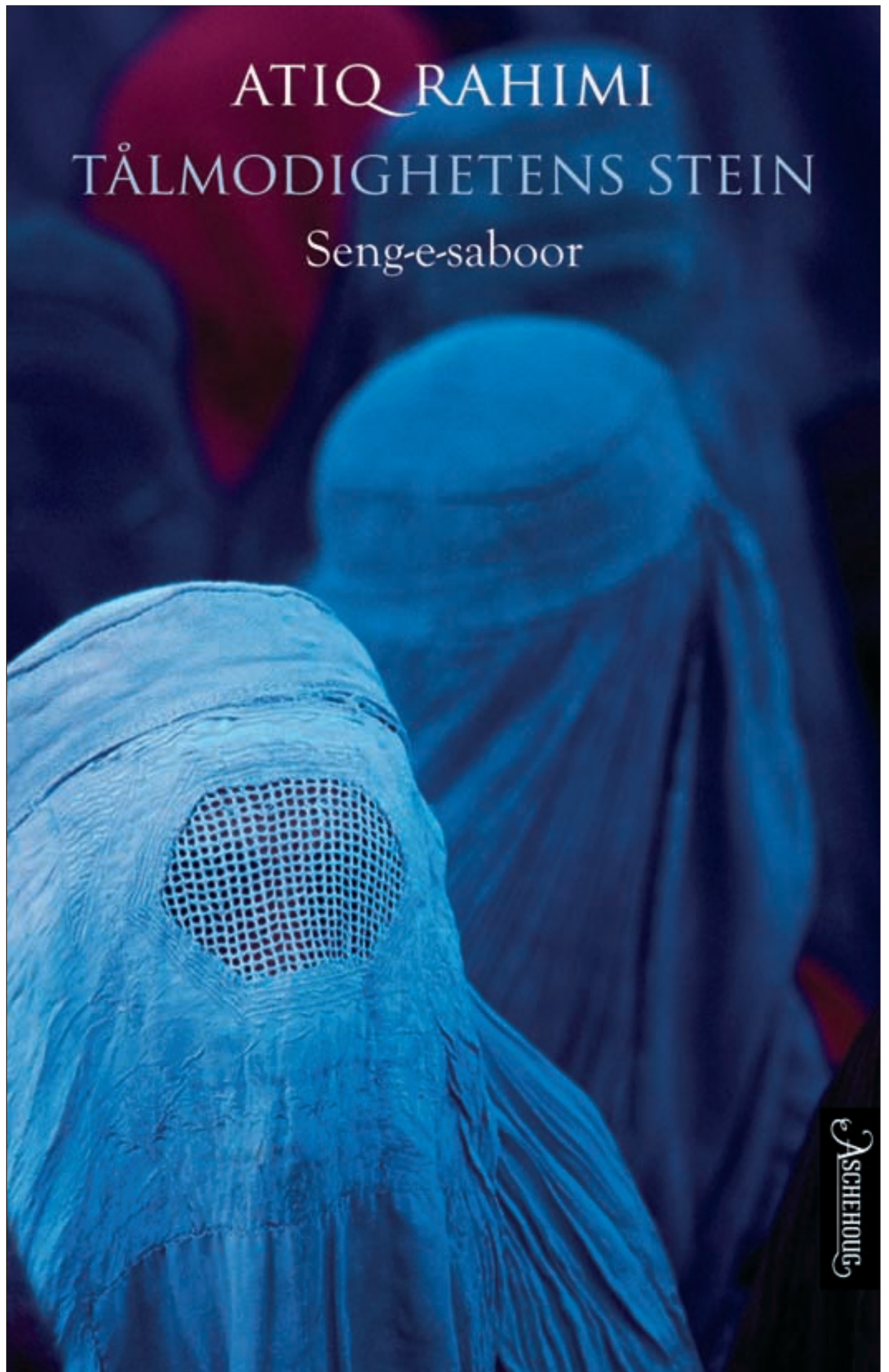
Amitav Ghosh:

«Et hav av valmuer».

Oversatt av Kari og Kjell Risvik.

Pax, 2009.

Amitav Ghosh er en av Indias mest anerkjente forfattere. I romanen «Et hav av valmuer» legger han bredside

til og serverer en episk fortelling fra India på 1800-tallet, krydret med fargerike menneskeskjebner og et vell av fascinerende detaljer.

Vi kommer rett inn i kolonitida og britenes opiumhandel med Kina.

Bøndene i India tvinges til å bruke jorda til opiumsdyrking, og tradisjonelle samfunnsstrukturer knaker i sammenføyningene. Noen stuper fra ufattelig rikdom til elendig fattigdom, noen slår seg opp på andres

ulykke og over dem alle står de som trekker i trådene og som uten å nøle lurer, bløffer, snyter og straffer dem som kommer i veien.

Seilskuta Ibris fletter fortellingene sammen. Det er her alle de far-

kritisk

gerike menneskeskjebnene etter hvert møtes og drives mot en felles skjebne. Det tidligere slaveskipet er bygd for opiumshandel, men som en følge av historiens gang fylles skipet igjen med levende last: Straffanger og fattige bønder som har meldt seg som livegne dagarbeidere i det fjerne Mauritius.

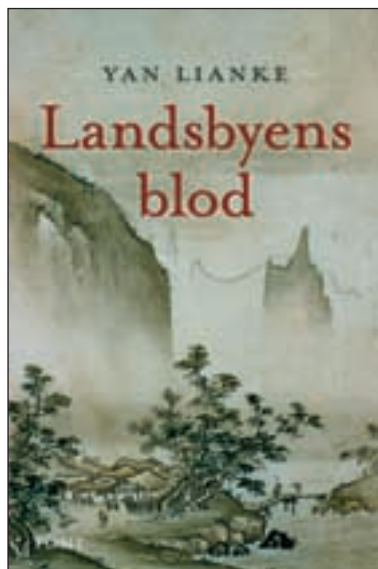
Romanen framkaller så levende bilder av ulike hendelser at leseren nesten blir en del av dem. Vi blir tatt med på en «omvisning» på en opiumsfabrikk med mange interessante detaljer om folk og produksjon. Vi blir godt kjent med straffemetoder fulgt av vask og renselse. Sjøsyke beskrives på en måte som kan bli en belastning for magen. Og vi presenteres for kastesystemet.

For dem som liker bredt anlagte og underholdende fortellinger er denne boka absolutt å anbefale. ■

Yan Lianke:

«Landsbyens blod».
Oversatt av Brit Sæthre.
Font, 2009

Yan Lianke er en viktig stemme fra Kina. Hans siste roman er bygget på en grusom og sann historie som handler om en tragedie som rammet millioner av mennesker på den kinesiske landsbygda. Grådige og kyniske mennesker drev kjøp og salg av fattigfolks blod, og fikk dem til å tro at de gjorde det for fedrelandet. Mange ble infisert av hiv-viruset og døde.

Fortelleren i boka er en 12 år gammel død gutt. Ja, du leste riktig. Han er død. Hans far er selve hjernen bak det omfattende blodsalg i landsbyen Ding. Fattigfolk vegrer seg i begynnelsen, men ser etter hvert at blodgiverne får nye, moderne hus og lever det gode liv for blodpengene. Inntil det begynner å gå galt.

Folk dør, og i kjølvannet av dette vokser det fram en ny, svært lønnsom forretning – salg av kister. Kister krever trevirke, og det fører etter hvert til avskoging og tørkekatastrofe. Men det stopper ikke der. Fortellerens far får enda en forretningsidé som kan tyne den siste rest av blod og penger ut av en døende befolkning. To døde kan vies slik at de ikke går alene inn i dødsriket. Også 12-åringen blir lagt i en overdådig kiste og viet til en noe eldre og like død kvinne. Ondskaper, grådigheten og maktmisbruket er satt i system i den grad at alle blir tapere.

Det er drepene og direkte systemkritikk. ■

Deon Meyer:

«Djvelfjellet».
Oversatt av Eve-Marie Lund.
Tiden, 2009.

Gjennom Deon Meyer har Sør-Afrika fått en krimforfatter som mestrer kombinasjonen høyt tempo og spennende gode personportretter og glitrende miljøskildringer. I «Djvelfjellet» møter vi igjen den tidligere frigjøringskjempen Tobela Mpayiphell. Alt han ønsker seg er et fredelig liv etter den store Kampen. Men ulykkene innhenter ham.

Tobelas sønn Pakamile blir utsatt for blind vold og blir brutalt drept. De to som står bak mordet unnslipper fengselet, og Tobela sitter tomhendt tilbake med et veldig raseri i kroppen. I et land der korrupsjon og kriminalitet får fotfeste snur kjempen ryggen til et samfunnssystem som han mener har overkjørt de røttene hans folkegruppe bygger sin livsanskuelse på. Tobela tar saken i egne hender og skaffer seg et tradisjonelt våpen – assegai. Han vil gjøre seg selv til bøddel for å få vekk mennesker som tar livet av barn.

Parallelt med historien til Tobela får vi historiene om den alkoholiserte politimannen Benny Griessel og den prostituerte Christine. Histo-

Det er imponerende hvordan en mannlig forfatter er kommet under huden på en kvinne og hennes opprørende fortelling.

Qui Xiaolong:

«Mandarin-kjolen».
Oversatt av Thor Poppe.
Press, 2009.

En ung kvinne blir funnet drept på et offentlig sted i Shanghai. Hun er kledd i en tradisjonell, rød mandarin-kjole, et plagg forbeholdt eliten i Kina før kulturrevolusjonen innførte Mao-dressene som eneste politisk korrekte plagg. Kjolen er revet i stykker, og kvinnen er naken under. Den slitne førstebetjenten Chen tar saka.

Det er Xialogs femte bok om Chen, som denne gang jakter på en seriemorder. Flere unge kvinner – alle døtre av tidligere rødegardister – blir funnet drept i røde mandarin-kjoler midt på de mest trafikkerte stedene i Shanghai. De er ikke seksuelt utnyttet, bare dumpet.

Bøkene om Chen fører oss også inn i kinesisk historie, poesi og mattradisjoner. I tid er handlingen i romanen lagt i gråsonen mellom et farvel til Maos kommuniststat og et begynnende velkommen til kapitalismen. I storbyen er mange ute etter en gevinst, og det spekuleres i boligbygging og annen næringsvirksomhet. Korrupsjonen er sterkt tilstede, og folk ser seg om etter det gode liv. Men fortida har ikke forlatt hjertene deres. Kostnadene etter kulturrevolusjonen henger igjen, og med den historiene om de som ble ofre for utrensning, overvåking og overgrep. Trådene nøstes rundt en familietragedie som skal hevnes på tradisjonelt vis.

Det er på alle måter en spennende og mangfoldig bok. God krim og levende samtidsroman innenfor de samme permene. ■

riene til de tre nøstes sammen på en måte som utløser høyt spenningsnivå og svært mange overraskelser. Den røde tråd for dem alle er at ingen av dem er spart for grusomheter begått mot egne barn – og ut fra dette ståstedet finner de også en slags felles forståelse i hverandres måte å reagere på. På veien får leseren med seg et dypt menneskelig drama, traumer som har vokst fram etter apartheidregimets fall og glitrende miljøbeskrivelser. ■

Lieve Joris:

«Leopardens dans».
Oversatt av Bodil Engen.
Aschehoug, 2009.

I rundt tretti år har den belgiske journalisten og forfatteren Lieve Joris reist rundt i Kongo. Derfor gjør vi et lite unntak fra bare å presentere forfattere fra utviklingsland.

I «Leopardens dans» tar Joris oss tilbake til året 1997, året da barnesoldatene til Laurent Desire Kabila tok kontrollen. «Løven» Kabila seiret over «Leoparden» Mobutu etter en nådeløs maktkamp.

Med sikkert litterært og journalistisk grep tar forfatteren oss med inn i hjertet av Kongo og herjengenes konsekvenser for de som bor i dette skamslåtte landet. Vi ledes gjennom de ødelagte gatene i Kinshasa og Kisangani der mennesker lever i frykt og fattigdom. Hjemmene deres er ribbet. Lovløsheten og fortvilelsen er stor. Vi blir med en holk av en båt ut av byen. Båten frakter gods langs elva inn i områder der krigen krever sine daglige ofre og kvinner og barn blir voldtatt. Vi kommer nær pulsen av dette veldige landet.

Joris skriver direkte og nært, detaljert og levende. Leseren kan ikke vri seg unna tragedien, for her presenteres vi for et land med rike naturressurser som likevel råtner på rot. En uvanlig mangfoldig bok skrevet av en skarp observatør. ■

Les flere
bokanmeldelser på
våre nettsider
bistandsaktuelt.no

Vi inviterer også våre lesere til selv å bidra med bokanmeldelser av skjønnlitteratur og faglitteratur på våre nettsider.

Hekser i Afrika – se hvor rare de er!

Av Rachel Issa Djesa, informasjonsleder i Idegruppen Nord/Sør

HEKSETRØ

Hekseri i en eller annen form er ofte tema i det man leser om Afrika i dagens Norge. Jeg spør meg – hva ønsker man å oppnå ved å skrive om hekseri for et norsk publikum? Hva kan nordmenn lære om fenomenet? På hvilken måte er fenomenet «afrikansk hekseri» interessant for et norsk publikum?

Heksetro kjenner vi til fra mange samfunn, enten vi snakker om middelalderens Europa, bonde-samfunn i dagens Frankrike eller såkalte primitive folk i Afrika. Forenklete fortellinger om heksekunst provoserer og tiltrekker, de vekker folks nysgjerrighet. Når tema som heksekunst dukker opp i en samtale, forventer man ofte å høre noe spennende, farlig eller uvanlig. Samtidig mener mange at det bare dreier seg om historier og overtro uten forankring i virkeligheten.

Jeg kommer fra et samfunn hvor folk tror på hekseri. I 1993 begynte jeg å studere sosialantropologi i Norge. Jeg ble provosert av måten fenomenet blir presentert på, og hva det ble redusert til. Hekserifenomenet ble forklart som noe som folk har funnet på for å kunne forklare ulykker og uhell. Dette stemte ikke med min erfaring av hekseri slik jeg hadde lært meg å kjenne dette fra min oppvekst i Kamerun. Jeg bestemte meg for å forske på hekserifenomenet selv.

Det finnes ikke noen felles definisjon på heksekunst på tvers av geografiske og kulturelle grenser, men fenomenet har en del trekk som går igjen. I noen tilfeller oppfattes evnen til å utføre hekseri som medfødte evner, men det kan også oppfattes som tillærte personlige egenskaper som kan brukes både til skade og til gagn. Medfødt eller tillært – det viktigste er at det dreier seg om personlige egenskaper eller evner som noen mennesker har og andre ikke har. De som har disse evnene kan på den ene siden nedkalle sykdom over folk eller frarøve dem lykke i arbeid, kjærlighet og i livet generelt.

På den andre siden kan heksekunst også brukes positivt til for eksempel å gjøre syke friske eller til å gi gode avlinger. Det er utøverne selv som velger om de vil bruke gode eller onde krefter. De innehar på denne måten en makt som de som blir utsatt for hekseriet ikke har kontroll over. Det er dette som skaper frykt hos dem som ikke har disse evnene. Dette har blant annet vært en av grunnene til hekseforfølgelse i Europa.

Tidligere tok antropologene for gitt at den teknologiske underlegenheten i primitive samfunn var konsekvensene av en generell mental arbeidsuførhet. Troen på magi og hekseri var et symptom på denne mindreverdigheten. Det ble et slags bevis for at alle «primitive» mennesker i hovedsak er barnslige – nærmest mentalt forvirret.

Oppsummert var forestillingen at lokal praksis og tro fra disse «primitive» samfunnene er gjennomsyret av hekseri som igjen viser at de er underlegne, usiviliserte og «primitive». I dag kan man tilføye til denne listen «udemokratiske». Det har, slik jeg ser det, vært lite endring i denne forestillingen av hekseri siden begynnelsen av forrige århundre.

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

En av de store utfordringene antropologer og journalister står overfor er oversettelsesproblemet og forståelse av andres virkelighet. I oversettelse av andres virkelighet har tendensen vært å tilpasse andres virkelighet til ordforrådet i språket det oversettes til. Hekseribegrepet stammer fra Europa og ble anvendt for å beskrive praksiser fra andre og fremmede kulturer. Begrepet har imidlertid også vært brukt for å forklare forskjellige praksiser fra helt forskjellige samfunn. Et viktig aspekt å trekke fram angående hekseribegrepet er de negative konnotasjonene begrepet har i Europa og hvordan dette negative aspektet ligger implisitt, og blir overført til måten man oppfatter andres praksiser.

Beskrivelse av fremmede folkegrupper og deres praksiser har hatt andre formål enn ren oversettelse. For det første gis beskrivelsene ofte i grotesk kontrast til antropologene/journalistenes eget samfunn, og får dette til å fremtre som den beste av mulige verdener. For det andre rettfærdiggjøres ofte handlinger som ellers ville blitt ansett som umenneskelig.

Begrepet hekseri refererer ikke bare til lokale praksiser, men er et belastet ord som trekker med seg as-

Er det mulig å skrive om hekserifenomenet uten at det blir krenkende for dem det handler om?

sosiasjoner og konnotasjoner. Det som skjer er at et bestemt område, i et samfunn eller en kultur, som er synlig for antropologene/journalistene som kommer utenfra blir trukket fram. Det konstrueres en forskjell i Afrikas disfavør.

Her brukes kultur selektivt til å fremstille det som synes mest fremtredende for han/hun som kommer utenfra, nemlig forskjell. Dette gir en avkortet fremstilling av hva andre tenker og gjør. Den presenterer ikke grunnlaget for andres handlinger, og ikke årsakene til handlingene. Dette fører til eksotifisering og enda viktigere – til fordreining av andres synspunkt ved å representere disse delvis, og derfor ikke gjøre tilstrekkelig rede for de andres rasjonalitet og rimelighet. Bruken av et begrep som hekseri kan bidra til å skape forestillinger om motsetningsforhold, lage stereotypier og hierarkiske skiller mellom folk, samfunn og kunnskapsformer. Begrepet kan brukes til å stemple andre som mindreverdige i stedet for å skape interesse for kunnskapen disse kulturene forvalter.

Kunnskap er makt. I framstillingen av afrikanske hekserifenomenet er det forskjellige verdener som møtes; Hekseri – og vestlig antropologi eller media. I framstillingene av fenomenet skjules de tolkningsrammene som utgjør en vesentlig del av enhver argumentasjon. I de ordene media velger å bruke for å beskrive et fenomen, ligger en enorm makt. Dette er det viktig å være seg bevisst når man ser vestlige mediers framstilling av hek-

serifenomenet i den afrikanske kontekst.

Å forsøke å forstå andre kulturer og andres praksis gjennom vestlig språk, innebærer lett en forvrengning av utsagn og fenomener. Som Tord Larsen (1996) påpeker i sin artikkel om den globale samtale, det som gjøres i oversettelse av andres virkelighet er å temme og å transformere det som er annerledes; enten utsettes det da ved å absorberes, eller så brukes det som kontrastmiddel. Vi får en form for beskrivelse som ikke kan erkjenne uten å dominere.

Den form for informasjon/kunnskap som vanligvis produseres i Europa om hekserifenomenet i Afrika sier lite om hva dette er, men skaper og forsterker følelser av underlegenhet hos dem som beskrives og overlegenhet hos dem som beskriver. Er det mulig å skrive om hekserifenomenet uten at denne informasjon er krenkende for dem den handler om? Er det mulig å skrive om andre uten å ydmyke dem eller å krenke deres verdighet?

I min tilnærming til hekserifenomenet velger jeg å bruke begrepet kunnskap framfor hekseri. Jeg finner begrepet mer dekkende og ikke nedsettende for folkelig praksis. Kunnskap refererer til hva folk bruker for å tolke verden og hva som er grunnlaget for deres handlinger: følelser og tanker, kroppsliggjorte ferdigheter samt klassifiseringer og andre verbale modeller.

Som Marianne Gullestad skrev er kulturkampen om hegemoni, mens hegemoni er ideologi som har blitt selvinnlysende og innebygd i daglig praksis. Kampen om hegemoni kan betraktes som en kamp om hvilken kunnskap som teller. Når folk møtes, er det forskjellige forståelsessystemer og verdensbilder som møtes og konfronteres. Å forstå denne spenningen kan tilføye mer til forståelse av andres virkeligheter. Man kan se i framstilling av hekseri en kamp mellom aktører som har utgangspunkt i forskjellige kunnskapssystemer. Dette fører lett til fornedrelse og maktulighet på den ene side; og bidrar til reproduksjon av vestlig hegemoni i møtet mellom vesten og såkalte primitive samfunn på den andre side. Kolonialismens hegemoni oppnås når dens forståelse fører til at lokal kunnskap byttes ut med såkalte universelle ideer samtidig som den lokale kunnskapen reduseres til fabler.

Det er behov for mer forståelse og kunnskap både hos de som framstiller andre og hos de som blir framstilt. Kommunikasjon og brobygging må vektlegges for å unngå en reproduksjon av misforståelser eller vestlig hegemoni i framstilling av andres virkelighet. Det er mulig å bidra til refleksjon og distanse uten å eliminere identitet og tilhørighet. Det er også mulig å presentere og tolke kulturelle forestillinger og verdier uten å sette normer som krenker og lemlester andres virkelighet. ■

Når Vesten møter andre kunnskapssystemer bør kommunikasjon og brobygging vektlegges. Slik kan man unngå en reproduksjon av misforståelser eller vestlig hegemoni i framstilling av andres virkelighet, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: ERIC MILLER/FELIX FEATURES

Rachel Issa Djesa er opprinnelig fra Kamerun, men flyttet i 1991 til Tromsø. Her har hun tatt sin mastergrad i sosialantropologi, med feltaarbeid om tradisjonell kunnskap («hekseri») i Kamerun.

Den nye grønne revolusjonen

Av Victoria Buhanza

LANDBRUK

«Landbruk først» er det nye slagordet i Tanzanias utviklingspolitikk. Landets president Jakaya M. Kikwete er ikke i tvil; nå skal landbruket igjen prioriteres i utviklingsatsingen. En ny grønn revolusjon skal komme.

Det er en merkelig prioritering i utviklingsarbeidet i Tanzania, både blant landets egne politikere og alle de gode internasjonale hjelperne. Problemet er at alle lanserer sine nye satsingsområder og prioriteringen uten å si noe klart om hva de ikke prioriterer. Dette har ført til at landbruket, som sikrer mat til befolkningen, i beste fall blir behandlet som en selvfølge og i verste fall blir helt glemt i all planleggingen av nye sektorer.

Mye tyder på at landbrukssektoren ofte har blitt glemt i Tanzania, i alle fall sett i forhold til miljø, kvinner, mikrokreditt, menneskerettigheter og mye av det andre som bistandsgiverne ofte prioriterer.

Men nå har Tanzanias egne politikere minnet bistandsgiverne på at landbruket er ryggraden i landets utvikling. Nær 80 prosent av Tanzanias befolkning lever hovedsakelig av landbruk. Jordbruket er helt avgjørende i landets økonomi sett i forhold til sysselsetting av folk i den uformelle sektor. Landbruk gir også store muligheter for eksportinntekter, noe landet sårt trenger. Men landbruket drives normalt i det små, av helt vanlige mennesker som sliter for å dyrke fram små avlinger. Det er kanskje mangelen på de store dimensjonene som gjør at landbruket så ofte overses i overordnet planlegging.

Men nå satser altså president Kikwete på en ny grønn revolusjon i

Nå vil president Kikwete satse stort på landbrukssektoren i Tanzania. Forutsetningen for suksess er bedre tilgang til lokale, nasjonale og internasjonale markeder.

FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

Tanzania. Fra 2010 skal landets jordbruk moderniseres og kommersialiseres. Satsingen ble lansert på den

nasjonale landbruksdagen i Dodoma tidligere i høst. Den store visjonen er å kjempe mot fattigdom i landet.

Det er imidlertid ikke første gang staten i Tanzania satser på landbruk. Alle utviklingsplaner på 1960-, 70- og 80-tallet var også fulle av fine ord om landbru-

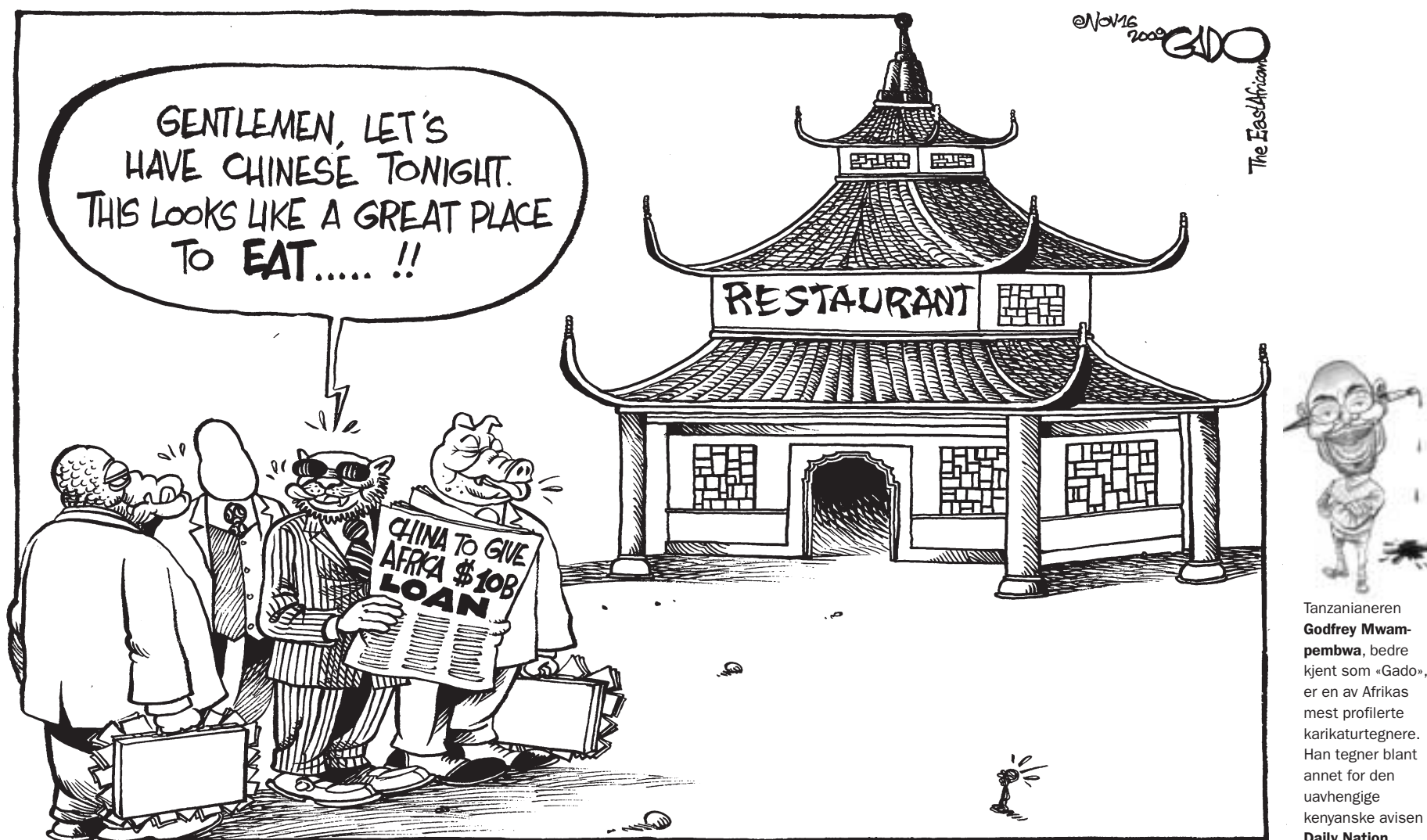
kets betydning. Hva er så nytt denne gangen? Jo, i stedet for å la det offentlige ta ansvaret for innsatsen, reflekteres nå det faktum at Tanzania har blitt et samfunn tuftet på markedsøkonomi og både offentlige og private initiativ. Bankene er også med, og vil bidra til investeringer.

For det trengs investeringer i landbruket i Tanzania. Ikke minst i vanningsanlegg og traktorer. Mangelen på mekanisering har alltid vært et svakt punkt i Tanzanias landbruk. Oftest har planene lagt altfor stor vekt på innkjøp av traktorer og annet utstyr, som igjen har virket demoraliserende når traktorene etter noen år uten vedlikehold står som vrak mellom annet skrot. Denne gangen skal man forsøke å finne en balanse som stimulerer landbruket både i stor og liten skala. En annen stor utfordring blir å finne markeder for jordbruksvarene. På landsbygda er prisene lave etter som nesten alle selger det samme i de ulike sesongene. For å få produktene til kjøpesterke markeder i store byer eller til eksportmarkedet, trengs gode veier, jernbane og flyplasser.

Det blir også en utfordring å balansere landbruksatsingen med hensyn til miljøet. Det er ingen tvil om at kraftig bruk av kunstgjødsel og plantevernmidler er med i planene om å få til en stabil og forutsigbar vekst i landbruket i Tanzania. Tilgangen til vann blir også en viktig avveining i fordelingen mellom vann til landbruk, husdyrhold eller husholdninger.

Men det er lov å håpe. Ikke minst på at den trauste og ofte oversette bonden igjen skal komme til heder og verdighet i Tanzania. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Glimt fra Sierra Leone

LITTERATUR

Å pakke snippsekken for å ta seg en lærerjobb i Sierra Leone er ikke en vanlig foreteelse for en norsk pensjonist. Men den førtidspensjonerte lærer og journalisten Jan Sæterli, har heller ikke skrevet en helt vanlig bok. Utgangspunktet for boken er to måneders opphold der forfatteren jobbet som frivillig lærer på en ungdomsskole i byen Moyamba, noen timer utenfor hovedstaden Freetown. Boken er en blanding av dagbokbetreelser fra dette opphold, og en reiseskildring full av historikk og fakta. Da Sierra Leone er et land vi ofte forbinder med en av verdens lengste og blodigste borgerkrig, utfordrer boken nettopp dette bildet. Samtidig er menneskene vi blir kjent med preget av denne grusomme borgerkrigen.

Sæterli har besøkt landet fem ganger, både som journalist og på skriveoppdrag for organisasjoner som Forut, SOS-barnebyer og Plan Norge. Han trekker linjer tilbake til flere av turene i landet, men det er oppholdet som lærer som binder

BOKANMELDELSE

Jan Sæterli:

«Glimt fra Sierra Leone»,
Norske bøker, 2009

det hele fint sammen.

Borgerkrigen i Sierra Leone varte fra 1991 til 2002, og nært sagt alle innbyggere ble rammet på en eller annen måte. Svært mange barn ble kidnappet, og titusener av voksne ble drept eller lemlestet. I dag er mange barn og unge foreldreløse og traumatisert av følgene av å være overlatt til seg selv i en tid med hyppige overgrep mot sivilbefolkningen. Andre er ødelagt etter selv å ha utført grusomheter som barnesoldater, eller å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep som slaver for opprørerne. Freden kom i 2002, men fortsatt står man overfor mange utfordringer. Sierra Leone ligger tredje nederst av 182 land på FNs levekårsindeks, og to tredjedeler av innbyg-

gerne lever for under en dollar dagen.

Det er befriende å lese direkte og nære beskrivelser rundt hverdags hendelser i et land som stort sett har blitt omtalt på grunn av en uvanlig brutal borgerkrig. Det gir et levende bilde av hvordan folk her lever med håp for fremtiden på tross av fattigdom, manglende vann, elektrisitet og inntekt. Mange er også traumatisert etter mer enn ti år med borgerkrig. Sæterli kommer nært innpå menneskers evne til tilgivelse og til å gå videre i livet, på tross av hva de har opplevd under borgerkrigen. Hans personlige møter med små og store er i sentrum, og politikken og historien bakteppet. Vi møter Marta som forteller om hvordan hun ble kidnappet av opprørstyrkene, og aktive skolegutter som drømmer om et bedre liv, lærerkollegaer, elever og andre innbyggere som Sæterli omgås i sitt hverdagsliv. Nettopp bokas innblikk i hvordan mennesker som ble rammet av borgerkrigen, kommer seg videre og jobber

for en bedre framtid, skaper den dramaturgiske kurven i boka. Indirekte tar boken opp store utviklingstemaer som sult, fattigdom og vold, men ytre sett er det de personlige møtene som er interessante. Dette er bokas styrke.

Boka er skrevet med kjærlighet og nysgjerrighet. Sæterli trekker det ukjente hjem på en nær og personlig måte. Likevel kan nettopp forfatterens briller i noen tilfeller skygge litt for opplevelsene som gjengis. På slutten av boka er det et kapittel med praktisk informasjon i tilfelle man ønsker å besøke Sierra Leone som turist.

Boka anbefales alle som ønsker seg et nært bilde av mennesker i en annen kultur. Det er ikke viktig med en interesse for Sierra Leone fra før, for alt i alt gir boka optimistiske glimt av et land de fleste ikke kjenner, men som man blir nysgjerrig på. ■

Ellen Høvik

Statssekretær og ekspert på opprør

Hun har skrevet masteroppgave om bondeopprør på 1700-tallet og ledet an i demonstrasjoner mot Verdensbanken. Nå må Ingrid Fiskaa samarbeide med den samme banken, som ny statssekretær for utviklingsaker.

ben, peker hun på nettopp bakgrunnskunnskapen.

– Jeg har jobbet med utviklingspolitikk i mange år gjennom frivillige organisasjoner. Jeg har deltatt i de siste ti årenes oppblomstring av folkelig engasjement om disse spørsmålene – fra gjeldsslette og Verdensbankens rolle til nyere emner som skatteparadis og kapitalflukt, sier Fiskaa.

Om «milde gaver» og krig. Den nyutnevnte statssekretæren har fått med seg flere demonstrasjoner enn de aller fleste de siste årene. Hun har vært offisiell talsperson og senere leder for Fredsiniativt, som demonstrerte mot invasjonen i Irak og norsk krigføring i Afghanistan. I tillegg har hun vært styremedlem i Attac. Siden 2005 har hun vært medlem av sentralstyret i SV.

I sin spalte i Klassekampen har Fiskaa skrevet om G8-landenes «Afrika-triks», for å ta oppmerksomheten vekk fra andre upopulære vedtak:

«Svult og sjukdommar i Afrika skal avhjelpast med milde gaver. Så kan dei kle seg i sine finaste smil på det avsluttande gruppebiletet, og håpa at det er dette verda hugsar: At dei stiller opp for dei aller fattigaste, sjukaste og svoltnaste. [...] Ved å bruke bistandspengar på medisinar kan dei rike landa sjå ut som dei hjelper Afrika, medan dei egentleg både subsidierer og vernar patentrettane til sine egne storselskap.»

– Hvilken rolle mener du bistanden har i å skape utvikling?

– Jeg vil gjerne vente til jeg kommer i gang med å mene veldig mye om dette og andre spørsmål. Men jeg er glad for at utviklingspolitikken er blitt mer politisert, og at man setter utvikling inn i en større sammenheng som blant annet handler om globale maktforhold. Dette er en riktig utvikling, i stedet for det til dels skarpe skillet mellom bistand og politikk som man tidligere hadde.

Erfaring fra 1700-tallet. Når Fiskaa nå går inn som statssekretær for utviklingsaker setter hun siste inn-

Ingrid Fiskaa (SV) var i 2007 leder av Fredsiniativt som demonstrerte på Jernbanetorget i samarbeid med Støttenettverket for afghanske flyktinger og Afghan Refugee Committee. FOTO: MORTEN HOLM / SCANPIX

POLITIKER

Oslo 2002. Et trehodet troll ruver over folkemassene på Jernbanetorget. Verdensbanken holder forskningskonferanse i Holmenkollen, og den folkelige motstanden mot den internasjonale utviklingsbanken når et foreløpig norsk høydepunkt. Sosialistisk Ungdom har laget et pappmasjéttroll som symboliserer alle erkefiendene: Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken og Verdens handelsorganisasjon.

Ingrid Fiskaa.

«Flosshattene på hodene symboliserer kapitalismen,» sier SU-leder Ingrid Fiskaa til Aftenposten.

Syv år etter blir banken en viktig samarbeidspartner, enten hun vil eller ikke.

– Hvordan blir det å samarbeide med Verdensbanken om utviklingsspørsmål?

– Det er klart det er en utfordring. Norge har imidlertid på flere felt tatt en lederrolle i å være kritisk til Verdensbankens rolle. Vi kommer nok fremdeles til å gi penger via banken. Men regjeringen forutsetter at det ikke stilles krav om privatisering og liberalisering, og at banken gjennomfører reformer, sier 32-åringen som opprinnelig er fra Bryne.

På spørsmål om hva som gjør henne til en god kandidat til job-

Norge har tatt en lederrolle i å være kritisk til Verdensbanken.

Ingrid Fiskaa, statssekretær.

spurt i lektorutdanningen på vent. Men masteroppgaven i historie rakk hun å levere fredagen før hun gikk inn i regjeringen. Den handlet om Lofthusreisninga, et bondeopprør på 1700-tallet.

– Dette var den største folkelige bevegelsen under eneveldet. Jeg så spesielt på statsmaktens håndtering av dette opprøret, sier Fiskaa.

– Er det noen lærdommer du kan ta med deg inn i jobben du nå går inn i?

– Det finnes ting å lære. Den gangen lente man seg på militær makt, og var ikke veldig engstelig for å bruke den. Men det var også mer sofistikerte virkemidler. De førte etter hvert den folkelige uroen

inn i en juridisk prosess. Grunnen til at bevegelsen klarte å mobilisere så mange var at bøndene hadde kunnet samle seg om noen enkle og begripelige krav. Alle tingene som da måtte dokumenteres, gjorde at styrken og fellesskapet smuldret opp.

– Og parallellen til i dag er?

– At politikken blir mer og mer rettsliggjort. For eksempel stilles det veldig høye krav til detaljkunnskap, dokumentasjon og bevisføring dersom man vil utfordre sterke interesser. Dette kan være veldig tøft for grupper med knappe ressurser. ■

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Jan Speed på e-post: jasp@norad.no eller på telefon 22 24 03 65.

Sverre Andreas Ruud (28) er ansatt som økonomirådgjevar i SAIH. Han har ein mastergrad i samfunnsøkonomi frå BI og har tidlegare jobba som prosjektassistent i Flyktninghjelpen.

Anni Onsager (49) har overtatt som daglig leder i Initiativ for etisk handel (IEH) etter **Kristin Holter**. Onsager har variert næringslivs- og ledererfaring, inkludert direktør for retail hos Norske Shell, og kjededirektør i Peppes Pizza as, samt assisterende direktør i Norgesparken TusenFryd as. De siste årene har hun jobbet som selvstendig konsulent innen leder- og medarbeiderutvikling. Hun er utdannet diplomøkonom.

Berit Hagen Agøy (49) er ansatt som ny generalsekretær i Mellomkirkeleg råd for Den norske kirke. Hun er den første kvinnen til å innta stillingen der både Gunnar Stålsett, Trond Bakkevig og Atle Sommerfeldt har gjort seg bemerket. Hun overtar etter **Olav Fykse Tveit** som et blitt generalsekretær i Kirkenes Verdensråd.

Hagen Agøy er studieleder ved Bø videregående skole. Hun har tidligere vært ansatt i Mellomkirkeleg råd (1987-1992) som assistent for generalsekretæren med særlig ansvar for rådets engasjement i Det sørlige Afrika. I 2006

ble Hagen Agøy valgt som medlem av Mellomkirkeleg råd, og på Kirkemøtet 2008 ble hun valgt til leder i Mellomkirkeleg råd. Nå går hun altså fra valgt leder til å bli tilsatt leder.

Sigrun Møgedal (bildet) og **Marte Bø Wensaas** fra Utenriksdepartementet er kåret til «Årets Homopositiv». Prisen deles ut hvert år til den eller de personer eller organisasjoner Homopositiv mener har gjort en viktig innsats for å bedre livskvaliteten til personer som lever med hiv, så som – homofile menn, men også HIV-positive som hel gruppe.

Rune Eraker er utnevnt til «Årets frilanser 2009» av frilansjournalistene i Norsk Journalistlag, skriver fagbladet Journalisten. Eraker har gjennom 20 år arbeidet i konfliktområder i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Juryen begrunner blant annet valget med at Eraker er en modig fotograf og journalist med stor integritet. «Gjennom en årrekke har han bidratt til å hente fram i lyset mennesker og miljøer som gjerne faller utenfor medienes søkelys. Han oppsøker helst steder og temaer som mediene har forlatt, fordi de ikke lenger har nyhetens interesse.

Øyvind Ørbeck Sørheim (42) er ansatt som ny utenlandssjef i Det Kongelige Selskap for Norges Vel. Ørbeck Sørheim kommer fra Norad der han har hatt en rekke stillinger, sist som teamkoordinator i Avdeling for metode og resultatoppføl-

ging. Han har tidligere arbeidet ved den norske ambassaden i Addis Abeba og for Unicef i Elfenbenskysten.

Sigurd Marstein ble 15. august tilsatt som sivil koordinator i PRT Meymaneh, Afghanistan. Stillingen er nyopprettet og skal samordne all norsk sivil innsats i Nord-Afghanistan i forhold til lokale myndigheter, organisasjoner og ISAF. Marstein har bakgrunn fra ulike FN-stillinger og fra Forsvarsdepartementets sikkerhetspolitiske avdeling.

Håvard Hovdhaugen (36) er ansatt som Program Manager, Belize for Norges Røde Kors, med virkning fra 15. november. Han kommer fra stillingen som rådgiver i Fredskorpsets programavdeling og har også tidligere jobbet for Røde Kors ved hovedkontoret i Oslo. Hovdhaugen har studert Norsk og Internasjonal politikk, i tillegg til Historie. De siste årene har han jobbet hovedsakelig med prosjekter i Latin Amerika, og var fredskorpsdeltaker i Guatemala i 2003-2004, der han jobbet med den tidligere geriljabevegelsen URNG.

Gunnar Andersen er ny utlandssjef i Redd Barana. Andersen har tidligere vært generalsekretær i CARE og Country Director for Save the Children i Nepal.

Eva Cecilia Holthe (27), er ansatt som Face-to-Face koordinator for Leger Uten Grenser, Oslo. Hun har bachelor i sosialantropologi.

Silje Finstad (24), blir ny innsamlingsassistent for Leger Uten Grenser. Hun har bachelor i Afrikanske studier.

Camilla Helgesen (29), leder av Røde Kors Ungdom er valgt inn som medlem av den internasjonale ungdomskommissionen i Det internasjonale Røde Kors og Røde Halvmåneforbundet (IFRC). Ungdomskommissionens er et rådgivende organ i IFRC, som gir råd til blant annet generalsekretæren om bevegelsens ungdomspolitik. Samtidig er ungdomskommissionen med på å utforme Røde Kors-bevegelsens strategi for 2020. Det var syv europeiske kandidater til plassen i ungdomskommissionen. Helgesen ble valgt blant annet fordi hun har en spesielt bred erfaring med påvirkningsarbeid og humanitært diplomati. I Røde Kors Ungdom har Helgesen vært svært aktiv i arbeidet med klasevåpen og menneskehandel.

Arvid Solheim (52) er ansatt som rådgiver for klima og matsikkerhet i Forum for Utvikling og Miljø. Han kommer fra jobben som daglig leder i Utviklingsfondet. Tidligere har han i lengre perioder vært utstasjonert i Afrika og Latin-Amerika, blant annet for Care.

NOTISER

Utviklingsland trenger ren energi

En ny rapport fra FN viser at om lag 1,5 milliarder mennesker i utviklingsland ikke har tilgang til elektrisitet. Den samme rapporten viser at nærmere 3 milliarder mennesker er avhengig av ved, kull og andre typer brensel hver dag for å få varmet maten sin. FNs utviklingsprogram, UNDP, anslår at om lag to millioner

mennesker dør hver år på grunn av ulike sykdommer på grunn av innendørs forurensning knyttet til matlaging hvor slike energikilder blir brukt. ■

Økende behov for vann

I 2030 vil behovet for vann være 40 prosent større enn i dag. Det er en av konklusjonene i en ny rapport laget av en tenketank med navnet 2030

Water Resource Group. Ekspertene fra blant annet næringslivet og Verdensbanken mener det vil kreve investeringer på 50 milliarder dollar årlig hvis man skal klare å møte verdens fremtidige behov for vann. ■

Framgang for afrikanske kvinner

Samlet sett har det vært framgang, men det gjenstår fortsatt store utfordringer, sa FNs assisterende generalsekretær Abdoulie Jannah da hun åpnet et møte hvor kvinners fremgang i Afrika det siste året ble diskutert. Det har vært framgang både når det gjelder kvinner representasjon i styrende organer og når det gjelder jenters tilgang til utdanning. Men det er fortsatt store utfordringer både når det gjelder kvinners helse og adgang til høyere utdanning. ■

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult, katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 27.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn _____
 Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig) _____
 Postboks _____
 Postnummer Poststed _____

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt

Norad,
 boks 8034 Dep.,
 0030 OSLO

Norad

ISSN 1501-0201
 Redaksjonen avsluttet:
 Tirsdag 24. nov. 2009
 Opplag – denne utgaven:
 18 300 eksemplarer
 Bistandsaktuelt er medlem av:

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 18. desember

9-2009 - 12. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:
 Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debatredaktør:
 Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:
 Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:
 Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
 Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
 Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no
 Hege Opseth
heop@norad.no
 Marta Camilla Wright
martacamillaw@hotmail.com

Administrasjon:
 Ba-Musa Ceessay
 Ellen Rohahn

Redaksjonsråd
 Jens Barland
 Laila Bokhari
 Eva Bratholm
 Tone Lindheim
 Anne Lene Dale Sandsten
 Anne Hege Simonsen

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
 Boks 8034 Dep.,
 0030 Oslo

Kontoradresse:
 Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefoner:
 22 24 20 30
 (sentralbord)
 22 24 20 40 (redaksjon)
 22 24 05 72 (annonser)

E-post redaksjon:
gz@norad.no

E-post annonser:
toab@norad.no

Design og produksjon:
 Akela grafisk design,
 Fred Isaksen, Larvik #51106

Trykk:
 Nr1 Trykk as

Abonnement:
 Bistandsaktuelt, Norad,
 Boks 8034 Dep.,
 0030 Oslo
 Telefon: 22 24 20 59
 E-post: adr-ba@norad.no
 Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201
 Redaksjonen avsluttet:
 Tirsdag 24. nov. 2009
 Opplag – denne utgaven:
 18 300 eksemplarer
 Bistandsaktuelt er medlem av:

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 18. desember

VISSTE DU AT...

Antallet dødsfall i verden som følge av aids var om lag 2 millioner i 2008, et tilsvarende antall som i 2007.

Kilde: WHO/UNAIDS

«Den hunden som leter under hver en stein, vil aldri være uten et bein.»

Ordtak fra Namibia.

Ravi, Erik Thorstvedt og Ane Dahl Torp reklamerer for Norsk Folkehjelps julekampanje.

FOTO: NORSK FOLKEHJELP

Yes, en minefri fotballbane!

Rike muligheter for å bruke penger til jul med god samvittighet

Hvem kan motstå Erik Thorstvedt, Ane Dahl Torp eller Ravi? Norsk Folkehjelp lanserte nylig sin julekampanje. Organisasjonene står nå i kø for å konkurrere om nordmenns juleglade gavmildhet.

MARTA CAMILLA WRIGHT

Julepynt, firehjulstrekker og fotballbane. Dette er blant de mange kreative gaveforslagene norske humanitære organisasjoner kommer med overfor norske forbrukere i julestria.

Erik Thorstvedt smiler sjarmende på Norsk Folkehjelps hjemmesider. Han er ambassadør for deres gave som er minefrie fotballbaner. Mens mange organisasjoner tilbyr både konkrete og symbolske gaver, har Norsk Folkehjelp utelukkende symbolske gaver.

- Symbolske gaver har den fordel at de går direkte til arbeidet vårt og ikke til produksjonskostnader og lignende, forklarer Malin Oredsson. Hun er prosjektleder for symbolske gaver i Norsk Folkehjelp.

Firehjulstrekker. - Vi satser både på reelle og alternative gaver, forteller salgssjef Odd Bjørnerud i Unicef Norge.

- Julepynt er bestselgeren blant de konkrete gavene, mens bestemor

er på topp blant de alternative gavene.

Unicef har utelukkende gaver som er konkrete, det vil si at også de alternative gavene du gir, går til noe konkret i områder der Unicef jobber. Bestemorgaven skal gå til en bestemor som har ansvar for en ungdomsflokk.

Den dyreste gaven på Unicefs tilbudliste er en firehjulstrekker til nesten 160 000 kroner.

- Vi ville ha et tilbud til dem som ønsker å gi en større gave til oss også. Bilene skal brukes i vårt arbeid ute i verden, men foreløpig har vi, som ventet, ikke solgt noen biler, sier Bjørnerud.

Førjulssnill. De fleste organisasjonene tilbyr nå både produkter og symbolske gaver. Og julesnille nord-

Over 80 prosent av salget vårt skjer i forbindelse med jul.

Odd Bjørnerud, salgssjef Unicef Norge.

menn vil ha.

- Over 80 prosent av salget vårt skjer i forbindelse med jul, sier Bjørnerud i Unicef.

Flere andre organisasjoner ser den samme tendensen. Det er i julen vi gir de til de humanitære formålene. Kirkens Nødhjelp var først ute med storsatsning på symbolske gaver til jul, og har ingen forbruksrelaterte gaver av prinsipp. Det nye hos dem i år er at du kan sende din ønskeliste fra utvalget til venner og kjente.

Diamantring. Og det er ikke bare julegaver, men også førjulskos du kan investere i. Flyktninghjelpen har i år lansert en jule-CD. SOS-barnebyer har nyvinningen «omvendt julekalender».

- Med denne kalenderen oppfor-

drer vi folk til å gi i stedet for å få. På www.omvendtjulekalender.no er fokus på omtanke for andre i førjulstiden, forteller informasjonssjef Synne Rønning.

Men om du bare må kjøpe diamantring til kjæresten, finnes det også en råd. Gullsmid Heyerdahl i Oslo har designet en diamantring hvor inntekten går til å bygge hus i Sør-Afrika i samarbeid med Marit Maurstads organisasjon zulu-fadder. ■

Hos samtlige store og mellomstore bistandsorganisasjoner kan du kjøpe gaver som hjelper andre. Sjekk også på internett etter rettfærdige produkter som fairtrade kaffe, vin og sjokolade.

- Det er fredeligst under senga

Krig er faktisk mye verre enn fred, mener syvåringen Oscar Sebastian.

- Hjemme hos oss er det fredeligst under senga til mamma, sier Eveline (7).

Vi får svar på mange vanskelige spørsmål i Redd Barnas kampanjebok «Det er fred på do», skrevet av Unni Lindell. Hun har intervjuet

norske barneskolebarn om «krig og fred og sann». Ifølge åtteåringen Lars er det fred i kalde land. Forklaringen er enkel: - Folk orker ikke å gå ut i kulda. I de varme landene, der hvor det er palmer, er det krig, sier han.

Dessuten lærer vi å skjelle mellom følelser som blir viktige i

krigs- og fredstid: - Moren min sier at jeg er sjalu på lillebroren min, men det er ikke sant. Det er bare helt vanlig hat, sier Ingrid, 8 år.

Blant mye annen barnlig klokskap. Inntektene går til skolegang for barn i land hvor Redd Barna jobber og er en del av organisasjonens julekampanje. ■